

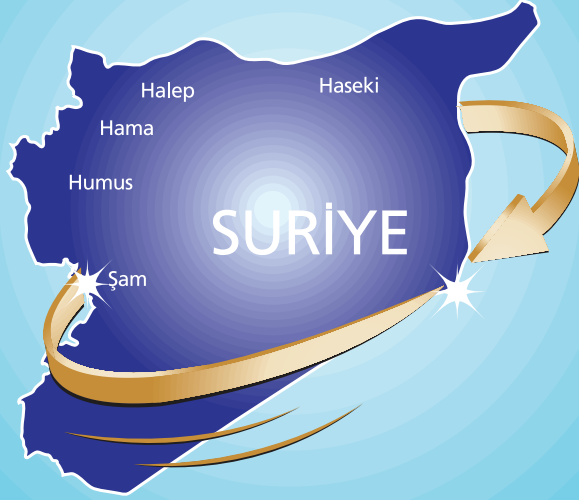


"Yerel Kalkınmanın Zirvesi"

KARACADAĞ

KALKINMA AJANSI • DEVELOPMENT AGENCY

SURİYE ÜLKE RAPORU





T.C.
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

SURİYE ÜLKE RAPORU

VİZYON

Doğal, tarihi, sosyal ve kültürel zenginlik ve çeşitliliği ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinin cazibe ve ticaret merkezleri olan Diyarbakır ve Şanlıurfa'nın bu potansiyelini en iyi şekilde koruyarak değerlendirmek, işsizlik, yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin olmadığı, üretken, müreffeh ve bölgesinin öncüsü, Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılan kapısı ve küresel ekonominin rekabetçi bölgesi olmak.

Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi
Nisan 2010



SUNUŞ

Ülkemizin ve bölgemizin en büyük ve çözüm bekleyen en önemli sorunu ekonomik ve sosyal kalkınma ve gelişmeyi gerçekleştirmektir. Bölgemiz, Türkiye'nin en genç nüfusuna sahip bölgelerinin başında gelmektedir.

Ancak, Bölgemizde sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergeleri pek de iç açıcı olmayan bir tablo sunmaktadır. Diyarbakır-Şanlıurfa Bölgesi, istatistiki sınıflandırmaya dayanan 26 Düzey 2 Bölgesi arasında sosyo-ekonomik gelişmişlik derecesine göre 23. sıradadır. Şanlıurfa ili 81 il arasında 68. ve Diyarbakır ili 63. sırada yer almaktadır.

Bölgedeki en önemli sorunların başında “**işsizlik**” gelmektedir. 2009 yılı Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, Diyarbakır-Şanlıurfa Bölgesi, % 18,8 ile 26 bölge arasında işsizliğin en fazla olduğu 2. Bölge konumundadır.

Diğer bir sorun ise, “**göç**” sorunudur. Diyarbakır-Şanlıurfa Bölgesi, son yıllarda, çevre illerden aldığı göçten daha yüksek oranda göç vermiş; verilen göçler büyük kent merkezlerine doğru olmuştur. Göç eden nüfusun yaş dilimlerine bakıldığında, sırasıyla en fazla 20-24, 25-29, 30-34 ve 15-19 yaş dilimindeki nüfusun göç ettiği görülür. Bu durum, göçün en büyük nedenlerinden birinin “**ekonomik**” neden olduğunu göstermektedir.

Bölgede yaşanan işsizlik ve yoksulluk başta olmak üzere, diğer sosyal ve ekonomik sorunların giderilmesi, yoksulluk ve sosyal dışlanmanın azaltılması, gelir dağılımının daha adil bir hale getirilmesi amacıyla “**eğitime**” büyük bir önem ve destek verilmelidir. Okulöncesi



eğitimden başlayarak okullaşma oranları artırılmalı, yeni okul ve derslikler inşa edilmeli, eğitimin kalitesinin artırılması ve diğer sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergelerinin iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

Bölgemizde yaşanan ekonomik ve sosyal sorunların çözümünde GAP'ın hızla tamamlanması büyük bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda, Bölgede uygulanan SODES Programı da yaşanan sosyal sorunların ortadan kaldırılmasına olumlu katkılar sağlamaktadır.

Bölgemizde ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için Bölgenin zengin ve çeşitli kaynak ve potansiyelleri harekete geçirilerek yeni iş ve istihdam olanakları yaratılmalıdır. Bu noktada, Kalkınma Ajansımıza büyük görev düşmektedir. Bölgesel düzeyde kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin bir araya geldiği ve Bölgenin sorunlarını tespit etmek ve bu sorunları çözmek için işbirliği ve güç birliği yapabildiği **“Bölgenin Ortak Akıl Platformu”** olarak tasarlanan Kalkınma Ajansları, Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemekle de görevlidir.

Tarihte **“Bereketli Hilal”** olarak adlandırılan Yukarı Mezopotamya'nın merkezinde yer alan Peygamberler Şehri Şanlıurfa ve Sahabeler Kenti Diyarbakır, sahip oldukları doğal zenginlik ve kültürel birikim, GAP'ın yarattığı olanaklar ve Türkiye'nin Ortadoğu'ya en yakın kentleri olmanın verdiği avantajlarla hızla gelişme, kalkınma ve Bölge'nin ticaret, sanat, kültür ve inanç merkezleri olma potansiyeline sahiptir.



KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Kalkınma Ajansı Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi uzmanlarınca hazırlanan “**Suriye Ülke Raporu**”nun Bölgemizdeki yatırımcıların Ortadoğu pazarına yönelik girişim ve yatırım çabalarına katkıda bulunacağını değerlendiriyorum. Bu vesileyle Rapor’un hazırlanmasında emeği geçen Ajans personeli tebrik ediyor; Rapor’un ülkemiz ve Bölgemiz için faydalı olmasını diliyorum.

30 Nisan 2010

Nuri OKUTAN

Şanlıurfa Valisi



ÖNSÖZ

Bilindiği gibi, kalkınma ajansları; bölgesel düzeyde kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuştur.

Bu amacı gerçekleştirmek için Ajanslara verilen görevlerden biri de, Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemektir. Ayrıca, ajanslar, Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmakla da görevlidir.

Kuruluş ve kurumsallaşma sürecini büyük ölçüde tamamlayan Karacadağ Kalkınma Ajansına bağlı olarak Diyarbakır ve Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisleri kurulmuştur. Bölge illerinde yatırımcılara ücretsiz danışmanlık hizmeti vermek ve yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmekle görevli olan Yatırım Destek Ofislerinin diğer bir görevi de Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmaktır.

Hükümetimizin çabalarıyla Türkiye'nin komşu ülkeler ile ilişkilerinde son dönemde yaşanan olumlu siyasi ve ekonomik



gelişmelerin yarattığı bölgesel işbirliği potansiyeli, ülkemiz, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile Diyarbakır ve Şanlıurfa açısından yeni fırsatlar yaratmaktadır. Özellikle Suriye ve Irak birçok üründe Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkelerin başında gelmektedir. İl bazında ihracat rakamlarına bakıldığında, GAP yatırımları ve coğrafi yakınlığın yarattığı avantajla son yıllarda Diyarbakır ve Şanlıurfa'dan yapılan ihracatta Suriye ve Irak en önde gelen ülkeler konumunda olup bu yöndeki eğilimin önümüzdeki dönemde de artarak devam edeceği öngörülmektedir.

Ajansımız tarafından Bölgemizin gelişme vizyonu; “*doğal, tarihi, sosyal ve kültürel zenginliği ve çeşitliliği ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinin cazibe ve ticaret merkezleri olan Diyarbakır ve Şanlıurfa'nın bu potansiyelini en iyi şekilde koruyarak değerlendiren, işsizliğin, yoksulluğun ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaltıldığı, Türkiye'nin Ortadoğu'ya açılan kapısı olmak*” şeklinde belirlenmiştir. Bu vizyonun gerçekleştirilmesinde, Suriye ve Irak başta olmak üzere Ortadoğu ülkelerine yönelik ekonomik potansiyelin ve yeni fırsatların değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu noktadan hareketle, Ajansımız tarafından Diyarbakır ve Şanlıurfa Yatırım Destek Ofislerinin kurulmasından hemen sonra, Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi tarafından “**Irak Ülke Raporu**” ve Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi tarafından da “**Suriye Ülke Raporu**” hazırlanmıştır.

Irak ve Suriye'nin ülkemiz ve bölgemiz için sunduğu fırsatları değerlendirmek ve yatırımcılarımıza yardımcı olmak amacıyla hazırlanan “Irak Ülke Raporu” ve “Suriye Ülke Raporu”nun hazırlan-



KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

masında emeği geçen Diyarbakır ve Şanlıurfa Yatırım Destek Ofisi'nde çalışan uzmanlarımıza ve Raporu gözden geçirerek geliştirilmesine ve basıma hazır hale getirilmesine katkıda bulunan Ajans uzman ve destek personeline teşekkür ediyor; Rapor'un yatırımcılarımız için faydalı olmasını diliyorum.

30 Nisan 2010

Dr. İlhan KARAKOYUN

Genel Sekreter



İÇİNDEKİLER

GENEL BİLGİLER	16
1.TEMEL GÖSTERGELER	18
1.1.Siyasi ve İdari Yapı.....	20
1.2.Nüfus	22
2.GENEL EKONOMİK DURUM.....	23
2.1.Para Politikası.....	27
2.2.Ekonomik Büyüme.....	28
2.3.Enflasyon.....	29
2.4.Döviz Kuru	29
2.5.İşgücü ve İstihdam	30
3.SEKTÖRLER İTİBARIYLA SURİYE EKONOMİSİ.....	31
3.1.Tarım	31
3.2.Madencilik.....	32
3.2.1.Petrol	32
3.2.2.Doğal Gaz.....	34
3.2.3.Diğer Madenler	35
3.3.Sanayi	36
3.4.İnşaat ve Mühendislik Hizmetleri Sektörü.....	37
3.5.Finansal Hizmetler ve Bankacılık	37
3.6.Turizm	39
3.7.Ulaştırma ve Telekomünikasyon Alt Yapısı.....	41
3.7.1.Demir Yolu.....	41
3.7.2.Kara Yolu	41
3.7.3.Hava Yolu	42
3.7.4.Deniz Yolu ve Limanlar.....	42
3.7.5.Haberleşme.....	43



3.7.6.Internet	43
3.8.Enerji	43
4.DIŞ TİCARET	45
5.TÜRKİYE İLE TİCARET	50
5.1.İkili Ticaret Konu Başlıca Ürünler	51
5.2.Suriye'ye Tarım Ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyeli Değerlendirmesi.....	55
5.2.1.Katı ve Sıvı Yağlar.....	55
5.2.2.Buğday	55
5.2.3.Çay	56
5.2.4.Sigara.....	56
5.2.5.Bakliyat	57
5.2.6.Yumurta.....	57
5.2.7.Su Ürünleri.....	58
5.2.8.Tavuk Eti	58
5.2.9.Dondurulmuş Sebze	58
5.2.10.Bulgur.....	58
5.3.Suriye'ye Sanayi Sektörleri İhracat Potansiyeli Değerlendirmesi.....	59
5.3.1.Mermer	59
5.3.2.Çimento	60
5.3.3.Petrol Yağları	61
5.3.4.İlaç	64
5.3.5.Plastik İnşaat Malzemeleri	64
5.3.6.Plastikten Diğer Levhalar, Filmler Ve Folyolar	65
5.3.7.Kuşe Edilmemiş veya Sıvanmamış Rulo veya Tabakalar Halinde Kağıt ve Kartonlar	66



5.3.8.İplik Sektörü.....	67
5.3.9.Tekstil Ve Hazır Giyim.....	68
5.3.10.Demir Çelik Ve Demir Çelikten Ürünler.....	70
5.3.11.Klima.....	73
5.3.12.Gıda Dolum ve Ambalaj Makineleri	73
5.3.13.Tarım Makineleri	74
5.3.14.Gıda İşleme Makineleri.....	75
5.3.15.Plastik ve Kaucuk işleme Makineleri	76
5.3.16.Kablo ve Teller.....	76
5.3.17.Tekstil Makineleri	78
5.3.18.Takım Tezgahları	81
5.3.19.Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	84
5.4.İki Ülke Arasındaki Ticarete İlişkin Önemli Hususlar ve Yaşanan Başlıca Sorunlar.....	87
5.4.1.Ulaştırma	87
5.4.2.Vize	88
5.4.3.Sulama.....	89
5.4.4. Başlıca Sorunlar	91
6.SURİYE'DE YATIRIM ORTAMI.....	94
6.1.Şirket Kuruluşu	99
6.2.Dağıtım Kanalları.....	100
7.İŞADAMLARININ SURİYE PAZARINDA DİKKAT ETMESİ GEREKENLER	101
7.1.Ticareti etkileyen Kültürel Faktörler	101
7.2.Pasaport ve Vize İşlemleri	101
7.3.Ülkeye Ulaşım.....	101
7.4.Yerel Ulaşım Ağı	102



7.5.Resmi Tatiller ve Çalışma Gün ve Saatleri.....	103
7.6.Haberleşme.....	103
7.7.Saat Farkı	103
7.8.Para Birimi	103
7.9.Ölçü Birimi.....	103
7.10.Sağlık Hizmetleri	103
7.11.Elektrik	104
7.12.Yabancı İşçi Çalıştırma.....	105
7.13.Yatırım Maliyetleri.....	105
7.14.Serbest Bölgeler	105
8.TÜRKİYE-SURİYE BÖLGELER ARASI	
İŞBİRLİĞİ PROGRAMI	106
8.1.Programın Misyonu.....	107
8.2.Programın Vizyonu	108
8.3.Programın Amaç ve Hedefleri	108
8.4.Temel Kriterler ve Program Öncelikleri	109
9.GENEL DEĞERLENDİRME.....	111
10.YARARLI ADRESLER	113
KAYNAKÇA	126



TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Temel Sosyo-Ekonomik Göstergeler.....	18
Tablo 2 Ekonomik Göstergeler	19
Tablo 3 Genel Ekonomik Veriler	20
Tablo 4 Yıllar İtibariyle Nüfus.....	22
Tablo 5 İstihdamın Dağılımı.....	26
Tablo 6 Yıllar İtibari ile Ekonomik Göstergelerdeki Değişim	26
Tablo 7 Karşılaştırmalı Ekonomik Göstergeler, 2007.....	27
Tablo 8 Yıllar İtibari İle Faiz Oranlarındaki Değişim.....	28
Tablo 9 Yıllar İtibari İle Enflasyon.....	29
Tablo 10 Yıllar İtibari İle İstihdam.....	30
Tablo 11 Gayri Safi Tarım Üretimi	32
Tablo 12 Petrol ve Doğal gaz Kullanımı.....	35
Tablo 13 Suriye’yi 2007 Yılında Ziyaret Eden Turistlerin Ülkelere Göre Dağılımı	40
Tablo 14 Yıllar İtibari ile Ulaştırma Durumu.....	41
Tablo 15 Suriye’nin Dış Ticareti(Milyon Dolar).....	46
Tablo 16 Suriye’nin ihracatında Başlıca Ülkeler(1000 Dolar).....	47
Tablo 17 Suriye’nin İthalatında Başlıca Ülkeler(1000 Dolar).....	49
Tablo 18 Türkiye-Suriye Dış Ticaret Değerleri(1000\$).....	51
Tablo 19 İki Ülke Arasında Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller.....	51
Tablo 20 Türkiye’nin Suriye’ye İhracatındaki Başlıca Ürünler(ABD Doları).....	53
Tablo 21 Türkiye’nin Suriye’den İthalatındaki Başlıca Ürünler.....	54
Tablo 22 Suriye’de Kullanımda Olan Binek Araç Sayısı (Bin Adet).....	84
Tablo 23 Suriye’de İş Yapma Prosedürleri(2008).....	104



GENEL BİLGİLER

Akdeniz'in doğu sahilinde yer alan ülke bu konumu ile Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesiştiği bir bölgede bulunmaktadır. Bu coğrafi konumun da etkisiyle Suriye'de beş farklı iklim bölgesi bulunmaktadır. Ülkenin kuzeyindeki Akdeniz'e açılan kıyı düzlüklerinde yağışlı ve ılıman kışlar ile sıcak ve nemli yazlar yaşanmaktadır. Daha içteki kısımlar ise Halep'ten Homs'a kadar çorak düzlüklerden oluşmaktadır. Doğudaki alanlar ve Türkiye ile sınır bölgeleri Türkiye'nin yüksek kesimlerinden yağış almakta olup, bu bölgelerde buğday üretimi yaygındır. Güneyde sert yazların ve kuru kışların yaşandığı çöllere rastlanmakta, Şam ve çevresinde ise Lübnan sınırı boyunca uzanan dağlar ve Golan yükseklikleri bulunmaktadır. Bu alanlarda kışlar soğuk ve yağışlı, yazlar ise kuru ve sıcak geçmektedir. Bu kadar çeşitli iklim şartlarına rağmen, yetersiz sulama nedeniyle ülke topraklarının sadece üçte biri işlenebilmektedir. Suriye'de iki önemli nehir bulunmaktadır. Fırat Nehri Türkiye'den doğmakta, Suriye'nin ortasından geçmekte ve daha sonra Kuzey Irak'a doğru akmaktadır. Fırat Nehri ülkenin sulama ihtiyacının büyük kısmını karşılamakta ancak kirlilik nedeniyle bu imkân günden güne azalmaktadır.

Ülkede sermaye birikimi daha çok Şam'da yoğunlaşırken fonlar buradan 14 eyalete (muhafaza), bu eyaletlerden de belediyelere dağıtılmaktadır. Ülkenin en gelişmiş altı önemli şehri olan Şam, Halep, Lazkiye, Homs, Hama ve Tartus özerkliğe sahiptir ve yerel kalkınma ihtiyaçları için yerel fonlar yaratabilmektedir. En önemli ticaret şehirleri Şam, Homs ve Halep'tir. Hafif sanayinin ve gıda işleme tesislerinin çoğu, tarım alanlarına yakın olan Halep ve Homs'ta bulunmaktadır. Kıyı bölgesindeki iki ana liman şehri olan Lazkiye ve Tartus



uluslararası ticaretin merkezi iken, kuzeydeki Banyas'tan petrol ihra-catı yapılmaktadır. Ülkenin doğusu daha az gelişmiş olmasına rağmen, Hasaki şehri tarımsal faaliyetlerin yoğunluğu nedeniyle komşu illerden göç almaktadır. Deir alZour ve son yıllarda Palmira civarında yeni petrol ve doğal gaz alanları bulunması dolayısıyla önceden gelişmemiş bölgeler içinde sayılan bu yerleşimler de hızla büyümektedir (AYDIN, 2009).



1.TEMEL GÖSTERGELER

Tablo 1 Temel Sosyo-Ekonomik Göstergeler

Resmi Adı	Suriye Arap Cumhuriyeti
Başkenti	Şam
Resmi Dil	Arapça, yaygın olmamakla birlikte Fransızca ve İngilizcede kullanılmaktadır.
Bağımsızlık Tarihi	17 Nisan 1946
Devlet Başkanı	Beşar ESAD (17.7.2000'den beri)
Hükümet Başkanı	Muhammed Naci OTRİ (10.9.2003'ten beri)
Din	Sünni Müslüman (%74), Alevi, Dürzî ve Diğer İslam Mezhepleri (%16), Hristiyan ve Musevî (%10)
Yüzölçümü	185.180 km ²
Nüfus	21,2 milyon (2008)
Etnik Yapı (%)	Arap (90,3), Kürt, Ermeni ve diğer (9,7)
Üyesi Olduğu Başlıca Uluslararası Kuruluşlar	İslam Konferansı Teşkilatı (İKT), Büyük Arap Serbest Ticaret Alanı (GAFTA)
Başlıca Şehirleri	Şam (4,01), Halep (4,23), Homs (1,59), Hama (1,44), Hassakah (1,33), İdlîb (1,31).
İklim	Kıyılarda subtropik iklim hakimdir. Yüksek kesimler kışın soğuk ve yağışlıdır. En sıcak ay Ağustos (18-37°C) ve en soğuk ay Ocak (2-12°C) olup; en kurak ay olan Ağustos'ta ortalama yağış miktarı 0 mm'dir. En yağışlı ay olan Ocak'taki ortalama yağış miktarı ise 43 mm'dir. Suriye'de mevsimler itibariyle ortalama hava sıcaklıkları ise şöyledir: Yaz (32°C), Kış (10°C), İlkbahar (22°C), Sonbahar (22°C).
Ölçü Sistemi	Metrik Sistem kullanılmaktadır.
Para Birimi	1 Suriye Lirası (S£) = 100 Kuruş. 1 ABD \$= 45,5 S£ (2008 yılı ortası)
Zaman Dilimi	GMT'den 2 saat ileri, Türkiye ile aynı zaman dilimindedir.

Kaynak: DTM, 2009; AYDIN,2009; CIA, 2010.



Tablo 1 Ekonomik Göstergeler

	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*
GSYİH(milyon \$)	25.991	27.973	32.662	40.416	50.049	52.845
Reel Büyüme Hızı(%)	6,7	6,0	5,2	6,3	4,8	2,9
Enflasyon Oranı (ortalama;%)	4,4	7,2	10,0	3,9	14,1	5,3
Nüfus (milyon)	18,4	18,9	19,4	19,9	20,5	21,0
İhracat (milyon \$)	7.220	8.602	10.245	11.747	12.562	8.264
İthalat (milyon \$)	6.957	8.742	9.359	12.268	14.467	10.748

*Tahmini değer

Kaynak: DEİK, 2010.



GSYİH- Dünya Sıralaması	50,9 milyar \$ (2008)/ 67. Büyük Ekonomi
Kişi Başına GSYİH	4.532 \$ (SGP, 2008)
GSYİH Büyüme Hızı	% 4,8 (2008)
İhracat – Dünya Sıralaması	12,6 milyar \$- İlk 50’de yer almamaktadır.
İthalat – Dünya Sıralaması	14,5 milyar \$ - İlk 50’de yer almamaktadır.
Enflasyon Oranı	% 14,1 (2008)
Dış Borç	7,3 milyar \$
İşsizlik Oranı	% 9 (2008)
Para Birimi - Paritesi	1 ABD Doları = 46,9 Suriye Lirası (13.07.2009)
Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Sıralaması	137.
GSYİH’nin Sektörel Dağılımı	Tarım % 20, Sanayi % 36, Hizmetler % 44 (2008)
Doğal Kaynaklar	Petrol, fosfat, krom ve manganez, asfalt, demir, kaya tuzu, mermer, jips, su gücü
Başlıca Sanayi Dalları	Petrol, tekstil, gıda işleme, içecek, tütün, fosfat işlemeciliği
Başlıca Tarımsal Üretim	Buğday, arpa, pamuk, mercimek, nohut, zeytin, şeker pancarı; sığır, koyun, yumurta, kümes hayvancılığı, süt

Tablo 1 Genel Ekonomik Veriler

Kaynak: DTM, 2009.

1.1.Siyasi ve İdari Yapı

Ülkenin başkenti olan Şam, asırlardan beri Orta Doğu’nun kalbinde önemli bir ticaret merkezi olmuş, Bağdat ve Kahire ile bölgenin hâkimiyetini ele geçirmek için rekabet etmiştir. Şehir 7. yüzyılda Emevi Hanedanlığı tarafından İspanya’dan Hindistan’a kadar uzanan Arap İslam İmparatorluğu’nun merkezi haline getirilince öne çıkmış, Abbasiler kontrolü Emeviler’den alınca İmparatorluk’un idari başkenti Şam’dan Bağdat’a taşınmıştır. 1516 yılından Birinci Dünya Savaşı’nın



sonlarına kadar şehir Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetiminde kalmıştır. 1916 yılında imzalanan SykesPicot Anlaşması ile Suriye Fransızların etkisine girmiş ve 1920 San Remo Anlaşması'ndan sonra ülkede Fransız mandası kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1946 yılında Fransızlar Suriye'ye bağımsızlıklarını vermek zorunda kalmışlardır.

1946'dan 1963 yılına kadar ülke içinde dinsel ve ideolojik farklılıklardan kaynaklanan siyasi gerilimler baş göstermiş, 1958–1961 arasında Suriye Mısır ile birleşmiş ve Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin bir parçası haline gelmiştir. 1970 yılında Korgeneral Hafız Esad kansız bir darbeyle ülkenin başına geçmiştir. Birçok kişi yeni yönetimin öncekiler gibi kısa ömürlü olacağını savunsa da Hafız Esad güç blokları arasında uzlaşa sağlamıştır. Mart 1971'de Cumhurbaşkanı seçilen Hafız Esad'ın Haziran 2000'de ölümünün ardından ikinci oğlu Beşar Esad yönetimi devralmıştır. Beşar Esad, Mayıs 2007'de yapılan seçimler sonucunda yeniden yedi yıllık bir dönem için devlet başkanı seçilmiştir.

Ülkede halk tarafından seçilmiş bir parlamento ve devlet başkanı tarafından atanan bir hükümet görev yapmaktadır. Ekim 2003'den bu yana Mohammed Naji alOtarı Başbakanlık görevini sürdürmektedir. Baas partisi ülkedeki baskın politik gücü oluşturmaktadır.

Suriye güney komşusu İsrail ile 1967–1973 yılları arasında savaşmış, 1967'de İsrail'in Suriye'deki stratejik bölgelerden olan Golan dağ sırasını ele geçirmesi üzerine 1973 yılında platoyu geri kazanmak için Mısır'la işbirliği yapmıştır. Suriye, İsrail ile 1982 yılında Lübnan'ı işgali üzerine tekrar karşı karşıya gelmiştir. 1990'lı



yıllar boyunca Suriye ile İsrail arasındaki barış görüşmeleri devam etmiş, görüşmelerin son turu Mayıs 2008’de Türkiye’nin arabuluculuğu ile gerçekleştirilmiş, ancak sonuç alınamamıştır (AYDIN,2009).

1.2.Nüfus

Suriye nüfusu son 25 yılda ikiye katlanmış, yarım milyon Filistinli’nin ve 1,5 milyon Iraklı’nın da Suriye’ye sığınmasıyla nüfus daha da artmıştır. Nüfus artış hızının son 5 yılda yıllık ortalama % 2,7 düzeyinde seyretmiş olması, ülkenin altyapısı ve kaynakları üzerinde devamlı bir baskı oluşturmaktadır. Ülke nüfusunun % 75’i 35 yaşın altında ve yaklaşık % 40’ı 15 yaşın altındadır.

Tablo 4 Yıllar İtibariyle Nüfus

YILLAR	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Toplam (milyon, yıl ortası tahmini)	17,89	18,39	18,89	19,41	19,94	21,2
Yıllık (% değişim)	2,76	2,79	2,72	2,75	2,75	6,3

Kaynak: AYDIN,2009; DTM, 2009.

Geniş yüzölçümüne rağmen, nüfusun yaklaşık % 75’i en büyük altı kentte yaşamaktadır. Önemli şehir merkezleri 4’er milyonluk nüfusları ile başkent Şam ve güneydeki Halep’tir. Diğerleri ise sanayi kentleri olan Homs ve Hama ile liman kentleri Lazkiye ve Tartus’tur. İşgücünün yaklaşık % 20’si tarımda, % 36’si sanayide ve inşaat sektöründe, % 44’i ise ticarete ve otel ve restoran işletmelerinde istihdam edilmektedir. Özellikle genç nüfus arasında yaygın olan işsizlik, ülke için ciddi bir sorundur. Resmi verilere göre ülkedeki işsizlik oranı % 9 civarında olup? bazı tahminler bu oranın % 20’ye yakın olduğunu savunmaktadır.



2.GENEL EKONOMİK DURUM

1960'lerden bu yana Suriye'nin GSYİH'sinde en büyük paya sahip olan sektörler madencilik (petrol ve gaz sektörleri ve fosfat üretimi) ve imalat sanayi olmuştur. Ancak, 2004-2006 yılları arasında petrol üretimindeki düşüş madenciliğin GSYİH'deki payını azaltmıştır. Aynı zamanda, ticaret, ulaştırma, iletişim ve finansın paylarındaki artış, GSYİH'nin yapısının değişmesine neden olmuştur. Azalan petrol üretimine bağlı olarak Suriye'nin 2010 yılında petrol ithal eden bir ülke olması beklenmektedir. 2009'un ilk yarısında geçen seneye oranla üretim 1.250 varil düşüşle 377.000 varil olmuştur (DEİK, 2010).

GSYİH'deki en fazla paya sahip ikinci sektör ise tarımdır ve 2008 rakamlarına göre tarım ekonomide % 20-23 paya sahiptir. Tarımsal üretimin büyük kısmı iç piyasada tüketilmekte olup, tarım ürünleri içinde ihracatı en çok yapılan ürün pamuktur. Tarımın merkezi başkent Şam'ın kuzeyi? başlıca ticaret merkezleri Şam, Halep, Lazkiye, Tartus, Deir alZour ve Homs; petrol sanayinin merkezi ise Deir alZour çevresi ile Halep ve Banyas'taki rafinerilerdir. Şam ve Halep aynı zamanda tekstil ve seramik gibi hafif sanayi ürünlerinin de üretim merkezidir (AYDIN, 2009).

Büyümenin 2010 yılında ihracatın toparlanmasıyla % 3,8 olacağı tahmin edilmektedir. 2009-10 döneminde Iraklı mültecilerin ülkenin stoklarını eritmesi ve ciddi sayıda insanın da ülkesine dönmesi ile birlikte tüketimin düşmesi, 2009 yılı yatırım ve ithalatının daralması beklenmektedir. Suriye, 2000 yılından itibaren serbest pazar ekonomisine geçiş sürecine girerek kamu sektörünün ekonomideki ağırlığını azaltmak üzere birtakım ekonomik reformlar gerçekleştirmeye başlamıştır. Bugüne kadar gerçekleşen reformlar kapsamında:



- Kamu sektörünün bankacılık sektöründeki tekeli sona erdirilerek özel Bankaların faaliyetine izin verilmiş,
- Döviz kuru rejimine ilişkin yasa tasarısı kabul edilerek 3 farklı kur politikası yerine tek kur sistemine geçilmiş,
- Döviz taşıma yasağı kaldırılmış,
- İthalatı finanse etmek üzere kamu ve özel sektör bankalarına döviz kredisi verme izni verilmiş,
- Döviz bürolarının kurulmasına izin verilmiş
- Benzin ile akaryakıtta uygulanan sübvansiyonlar indirilmiştir.

Ayrıca, Suriye Rekabet ve Tüketicuyu Koruma Kanunlarını çıkarmıştır. Ekonomik liberalizasyon kapsamında, sigorta sektörü özel sektöre açılmıştır. Hükümet, 2009 Mart ayında ticarete başlayan Şam Sermaye Piyasası'nın başarısında yola çıkarak diğer bazı kurumların özelleştirmesini gündemine alabilecektir. Ticaretteki liberalleşmeye bağlı olarak ticaretin (27,1 milyar Dolar) GSYİH (50,9 milyar Dolar) içindeki payı giderek artmaktadır. Ayrıca, 2008 yılında petrol dışı ihracat 2004 yılına oranla 5 kat artarak petrol dışı ürünlerdeki ticaret açığının tarihindeki en düşük düzeye gelmesini sağlamıştır. Suriye 2004–2008 yılları arasında ticaret hacmini ikiye katlamış durumdadır. Diğer yandan, 2006 yılı başı itibariyle özel havayolu şirketlerinin faaliyete geçmesine izin verilerek Sharqiya ve Al Dimashqiya adlı özel havayolu şirketleri uçuşlarına başlamıştır. Tüm reform çabalarına rağmen petrol, elektrik üretimi, çimento, bankacılık gibi sektörlerde devlet ağırlığı net bir şekilde hissedilmektedir. Ayrıca akaryakıt sübvansiyonları 2009 itibariyle önemli miktarda azaltılmış olsa da mali



olarak yük oluşturmaya devam etmektedir. 2010 yılında KDV oranının % 10 olarak sunulması ve vergi gelirlerinin ciddi miktarda artması beklenmektedir. En önemli ekonomik sorunlardan birisi işsizliktir. Resmi olarak yayınlanmamasına rağmen işsizlik oranının % 20 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Kamu sektörü çalışanlarının ücretlerine % 20 oranında yapılan artışa bağlı olarak enflasyon oranı 2005 yılında % 4 seviyesinden 2006 yılında % 10 seviyesine yükselmiştir. 2007 yılında uygulanan sıkı para politikalarına bağlı olarak enflasyon oranı % 4'e düşmüştür. Ancak 2008 yılında enflasyon oranında yine büyük bir artış olmuş ve % 14,1'e yükselmiştir. 2008'de zirve yapan oranın, küresel ekonomik yavaşlamanın sebep olduğu emtia fiyatları düşüşüyle % 5,9 oranına düşmesi beklenmektedir. 2000 yılından bu yana ekonomi olumlu iklim koşulları, yüksek petrol fiyatları ve ekonominin yabancı yatırıma açılması nedenleri ile bir büyüme yakalanmıştır. 2002-2006 döneminde yıllık ortalama büyüme % 3,6 olarak kaydedilmiştir. 2008 rakamlarına göre Suriye'nin büyüme oranı % 4,8'dir. Cari açık da dış ticaretteki açığa bağlı olarak 2009-10 mali yılında 1,4 milyar Dolara yükselecektir. Ayrıca 2010 yılında petrol fiyatları ve vergi gelirlerindeki artışla mali açığın 4 milyar Dolar seviyesine çıkması beklenmektedir. Suriye'de bulunan yaklaşık 1,5 milyon Iraklı'nın tüketimi artırması da ekonomik büyümeyi kolaylaştırmıştır. Iraklılar'ın beraberlerinde getirdikleri nakit para ve Körfez sermayesinin Suriye'ye akması likidite bolluğu yaratmıştır. Iraklılar'ın varlığı Suriye devletinin sübvansiyon harcamalarını yükselmesine neden olmuş, bu da bütçe açığı sorununu ortaya çıkartmıştır. Suriye'nin Avrupa Birliği ile Aralık 2003 itibariyle müzakerelerini tamamladığı Ortaklık Anlaşması Ekim 2004'te paraflanmış bulunmaktadır. Anlaşmanın yakın bir dönemde imzalan-



ması beklenmektedir. Ayrıca, Suriye Dünya Ticaret Örgütüne de üyelik için başvurmuş bulunmaktadır. 2009'da ağırlığını hissettirmeye başlayan küresel kriz Suriye'yi de etkilemiş ve ülkenin birtakım korumacı önlemler almasına neden olmuştur. Suriye'de de tekstil sektörü küresel krizden en fazla etkilenen sektörlerin basında gelmektedir. Tekstil firmaları yabancı bankalardan aldıkları kredilerle kriz ortamında faaliyetlerine devam etmeye çalışmaktadır. Krizle birlikte, tüketimde azalma yaşanırken işsizlik artmaktadır. Suriye ekonomisinin 4 senedir uygulamaya koyamadığı hızlı tren, metro, havaalanı, limanlar, rafineriler, su ve fosfat arıtma tesisleri ile ilgili reform paketlerinin hayata geçirilmesi ile Suriye ekonomisinin yeniden canlanabileceği ve işsizlik oranının düşeceği düşünülmektedir (DEİK, 2010).

Tablo 5 İstihdamın Dağılımı

	2003	2004	2005	2006	2007
TARIM	25,0	22,7	23,4	24,5	24,0
SANAYİ	28,3	30,2	29,1	28,1	27,9
HİZMET	46,7	47,1	47,5	47,3	48,2

Kaynak: AYDIN,2009.

Tablo 6 Yıllar İtibari ile Ekonomik Göstergelerdeki Değişim

Yıllar	GSYİH (Milyar \$)	Büyüme (%)	Kişi Başına Gelir Artışı (%)	Enflasyon Oranı (%)	İhracat (Milyar \$)	İthalat (Milyar \$)
2001	21,1	5,1	2,4	-	5,3	4,8
2002	21,9	5,9	3,1	-0,1	6,5	5,1
2003	24,1	1,1	-1,6	5,8	5,7	5,1
2004	25,9	6,7	0	4,4	7,3	7,9
2005	27,9	6,0	1,0	7,2	8,6	10,5
2006	32,6	5,2	1,6	10,6	10,2	9,3
2007	40,4	6,3	1,8	12,2	11,5	13,6
2008	50,1	4,8	1,8	14,1	12,6	14,5

Kaynak: DTM, 2009.



Tablo 7 Karşılaştırmalı Ekonomik Göstergeler, 2007

	Suriye	Ürdün	Mısır	İsrail	Lübnan
GSYİH (Milyar Dolar)	41,2	15,9	129,8	161,8	22,5
Kişi Başı GSYİH (Dolar)	2.067	2.700	1.709	22.546	5.482
Kişi Başı GSYİH (Dolar, Satın Alma Gücü Paritesine göre)	4.318	4.793	5.318	25.890	9.255
Tüketici Fiyat Enflasyonu (Ortalama, %)	12,2	5,4	9,5	0,5	4,2
Cari Hesap Dengesi (Milyar Dolar)	1,5	-2,8	0,5	5	-2,6
Cari Hesap Dengesi (GSYİH'nin %'si)	3,6	-17,4	0,3	3,1	-11,8
İhracat, fob (Milyar Dolar)	11,7	5,7	24,5	50,2	3,4
İthalat, fob (Milyar Dolar)	-10,5	-12	-44,9	-55,8	-10,7
Dış Borç (Milyar Dolar)	6,5	8,2	29,4	89,9	31,5

Kaynak: AYDIN,2009.

2.1.Para Politikası

Suriye’de faiz oranları yıllarca enflasyona ya da likidite koşullarına bağlı olmaksızın sabit tutulmuştur. Buna göre hükümetin kalkınma planlarında belirttiği önceliklere göre, ülkede faiz oranları borç alanların kategorilerine göre farklılaşmakta iken? 2002 yılında Kredi ve Para Kurulu kurulmuş ve 22 yıl sonra ilk kez Mayıs 2003’te mevduat ve kredilere uygulanan faiz oranları indirilmiştir. Özel bankaların ülkede faaliyet göstermeye başlamalarını takiben, Aralık 2003’te faizlerde yeniden indirimle gidilmiştir. IMF’nin Ağustos 2007 raporuna göre 2006 yılında bankacılık ve finans sektörlerinde yaşanan daralma sonucunda, özel sektöre kullandırılan kredilerdeki artış oranı % 18,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu kredilerin büyük kısmı tüketici kredileridir. Özel sektörde faaliyet gösteren özellikle küçük ve orta ölçekli firmalar, bankalardan borçlanmakta güçlük çekmekte ve yüksek faiz oranı ve kur riskini göze alarak offshore bankalarından (çoğunluk-



la Lübnan bankalarından) borçlanmak zorunda kalmaktadır. Ülkede özel sektörün gelişmemiş olmasının nedenlerinden biri de bu kredi kısıtıdır. Özel bankaların ülkede faaliyet göstermeleri ile birlikte bu sorunlar giderilmeye başlanmıştır. Temmuz 2008’de deneme amacıyla piyasaya sürülen hazine bonolarının ilerleyen yıllarda kalkınma projelerinin finansmanında önemli bir finansman aracı olacağı tahmin edilmektedir (AYDIN, 2009)

Tablo 8 Yıllar İtibari ile Faiz Oranlarındaki Değişim

	2003	2004	2005	2006	2007
Kredi Faiz Oranı (%)	8	8	8	7,5	7,5
Mevduat Faiz Oranı (%)	3	3	3,5	4	4

Kaynak: AYDIN, 2009.

2.2.Ekonomik Büyüme

Uzun yıllar petrole ve tarıma dayalı bir büyüme gösteren Suriye ekonomisinde son yıllarda petrol üretiminin azalması neticesinde finans, telekom ve ticaret gibi sektörler önem verilmeye başlanmış? petrol dışı sektörlerin reel GSYİH’ye katkısı hükümet verilerine göre de 2007 yılında % 6,6’ya ulaşmıştır. 2009 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin etkisiyle Suriye’nin başlıca ihraç pazarlarındaki talep gerilemesi, ülkeye yabancı sermaye girişinin beklenenden düşük gerçekleşmesi, düşüşe geçen petrol fiyatları (ve petrol gelirleri) nedeniyle kamu harcamalarının kısılması ve kuraklığın 2009 yılında da sürmesi neticesinde reel GSYİH’deki artışın % 4,8’den (2008 yılı tahmini) % 2’ye (2009 yılı tahmini) gerileyeceği ve ithalatın azalacağı tahmin edilmektedir. 2010 yılında ise ihraç pazarlarındaki toparlanmayla birlikte ekonomik büyümenin % 3,5’e yükselmesi ve iç talebin yeniden artması beklenmektedir. Sektörler itibarıyla GSYİH’deki değişimler



incelendiğinde? 2009 yılında turizm sektöründeki gerilemeye rağmen hizmetler ve inşaat sektörlerindeki büyümenin devam etmesi, sanayi sektörünün ise petrol ve doğal gaz yatırımlarına rağmen petrol üretimindeki düşüşün etkisiyle gerilemesi beklenmektedir (AYDIN, 2009).

2.3.Enflasyon

Tüketici fiyatlarındaki değişim incelendiğinde 1990'ların sonunda enflasyonist eğilimlerin azaldığı, ancak 2000 ve sonrasında enflasyon oranının yeniden arttığı görülmektedir. 2008 yılında enflasyon oranı 1994 yılından itibaren en yüksek düzey olan % 15,4'e yükselmiştir. Küresel kriz nedeniyle emtia fiyatlarındaki ve gıda, yakıt ve kira gibi harcama kalemlerindeki düşüşün etkisiyle 2009 yılında enflasyon oranının % 7,1'e gerileyeceği tahmin edilmektedir. 2010 yılından itibaren Iraklı mültecilerin ülkelerine geri dönmeleri ile iç talepte ve enflasyonda yaşanacak gerilemenin ise, emtia fiyatlarındaki muhtemel artışın ve KDV'nin uygulamaya geçirilmesi neticesinde enflasyonu aynı düzeyde tutacağı tahmin edilmektedir (AYDIN, 2009)

Tablo 9 Yıllar İtibari İle Enflasyon

	2003	2004	2005	2006	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^b	2010 ^b
Tüketici Fiyatları (ortalama)	5,8	4,4	7,2	10	12,2	15,7	3,8	7,9

^a EIU tahmini ^b EIU öngörüsü

Kaynak: AYDIN ve DİĞERLERİ, 2009.

2.4.Döviz Kuru

Ekim 2007'de Suriye Lirası'nın değerinin IMF'nin Özel Çekme Hakları (SDR) temelinde bir döviz sepetine endekslenmesi neticesinde daha esnek bir yapıya kavuşulmuştur. Hükümetin döviz kuru



istikrarına verdiği önem nedeniyle dalgalı kur politikasına geçilmesi kısa vadede mümkün görülmemektedir. Suriye Lirası'nın değerinin 2009-2010 döneminde ortalama 1 ABD \$ = 48,4 SL olarak gerçekleşmesi beklenmektedir (AYDIN,2009).

2.5.İşgücü ve İstihdam

Suriye'de haftalık toplam çalışma saati 40 saat olup, ülkede işsizlik sigortası uygulaması bulunmamaktadır. Resmi verilere göre Suriye işgücünün neredeyse % 70'i ayda 100 Dolar'dan az kazanmakta? bu nedenle kamu çalışanlarının yaklaşık % 40'ı gelirlerini artırmak için ikinci bir işte çalışmaktadır. Kamu çalışanlarının yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla 2001 yılından bu yana kamuda ücretler artırılmaktadır. Sayısı hızla artan genç nüfusa iş imkânı yaratılamadığından, 1990'ların ikinci yarısından itibaren işsizlik oranının arttığı görülmektedir (AYDIN,2009)

Tablo 10 Yıllar İtibari İle İstihdam

	2003	2004	2005	2006	2007
İstihdam Edilen Nüfus (milyon)	4,58	4,34	4,69	5,32	5,46
İşsizlik Oranı (%)	10,8	12,3	8	8,5	9

Kaynak: AYDIN,2009.

Küresel krizin etkisiyle petrol ve gıda fiyatlarının, dolayısıyla Suriye'nin petrol ihraç gelirlerinin ve kamu harcamalarının 2009 yılında azalması beklenmektedir. 2010 yılında ise petrol fiyatlarının yükselmesi, KDV uygulamasının hayata geçirilmesi ile vergi gelirlerinin artması ve KİT'lerin özelleştirilmesi sonucunda bütçe üzerindeki yükün hafifleyeceği öngörülmektedir. Suriye'nin başlıca ihraç



pazarlarındaki iyileşmenin de ihracat gelirlerinde ve dolayısıyla ithalat-ta yeniden artışa yol açacağı tahmin edilmektedir. 2009 yılı için Suriye'nin ithalatında öngörülen % 26 azalmanın en önemli sebebi ise Suriye'nin ithal ettiği ürünlerin başında gelen rafineri petrol ürün-lerinin fiyatlarındaki düşüştür. Şubat ayında yerel sanayinin krizin olumsuz etkilerinden korunması amacıyla bir dizi önlem alınmış, çimento ithalatı yasaklanmış, diğer endüstrilerin korunması için de benzer önlemler alınacağı duyurulmuştur (AYDIN,2009).

3. SEKTÖRLER İTİBARIYLA SURIYE EKONOMİSİ

Suriye'nin alt yapısı açısından önem arz eden ulaştırma ve ener-ji gibi sektörlerde modernleştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Haberleşme ve internet gibi sektörler ise kısıtlamaların azaltılması sonucunda hızlı bir gelişim içindedir.

3.1. Tarım

Tarım Suriye'nin GSYİH'nın % 22'sini, ihracatının % 15'ini oluşturmaktadır. Suriye nüfusunun % 23'ü ise tarım alanında istihdam edilmektedir. Petrolün Suriye ekonomisindeki hâkimiyetine rağmen tarım sektörü önemini korumakta, Suriye topraklarının % 28'i (5 mily-on hektar) ekilebilir topraklar olmasına rağmen, bu alanın sadece % 25'i sulanabilmekte, bu da üretim düzeyini iklim koşullarına bağlı kılmaktadır. Tarımın Suriye ekonomisindeki önemine bağlı olarak sek-töre hükümet tarafından önemli yatırımlar yapılmaktadır. Mevcut sula-ma sistemlerinin ıslahı ve yaygınlaştırılması için de yatırıma ihtiyaç duyulmaktadır. Hükümet fiyat belirleme, sübvansiyon ve pazarlama kontrolleri gibi yöntemlerle sektörün gelişimi için stratejik önlemler almaktadır. Toprakların sahipliğinin halka bırakılması, sektörün



başarısının ardındaki önemli faktörlerden biridir. Buğday, arpa ve şeker pancarı gibi üretimi önceden kararlaştırılan stratejik ürünlerin çoğu, küçük çiftliklerin pazar gücünü artırmak amacıyla oluşturulan kamu kurumları pazarlama kurullarında sabit fiyatlardan satılmaktadır. Bu fiyatlar çoğunlukla dünya piyasalarındaki fiyatların üstünde olduğundan çiftçileri korumakta, ancak devlet bütçesi üzerinde önemli bir maliyet yaratmaktadır. Uluslararası gıda fiyatlarında yaşanan artış nedeniyle hükümet 2008 yılı başında bu ürünlerin alış fiyatını artırmıştır. Otoriteler kuraklık gibi zor koşulların yaşandığı zamanlarda da (örneğin 1999 yılındaki kuraklık) çiftçileri desteklemek amacıyla istisnai önlemler alabilmektedir. Ülkenin en önemli tarım ürünleri buğday ve pamuktur. Bu iki ürünün ihracatı 1980’li yıllarda toplam ihracatın % 40’ını oluşturmuş? ancak bu oran 2001 yılında % 10-15’e gerilemiştir. Tütün, meyve-sebze ve arpa ise ülkede yetişen diğer tarım ürünleridir (AYDIN,2009)

Tablo 11 Gayri Safi Tarım Üretimi

	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^b	2011 ^b
Gayri Safi Tarım Üretim Artışı(%)	-21,2	3,5	4,2	3,8

^aEIU Tahmini, ^bEIU Öngörüsü

Kaynak: AYDIN ve DİĞERLERİ, 2009

3.2.Madencilik

3.2.1.Petrol

Suriye, Orta Doğu standartlarına göre büyük bir petrol ihraççısı olmayıp Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü’ne (The Organization of the Petroleum Exporting Countries OPEC) de üye değildir. Suriye



doğal gaz ve petrol üretimine 1950’li yıllarda, büyük çapta üretime ise 1990’ların ortasında başlanmıştır. Suriye’de 24 milyar varil petrol rezervi bulunmaktadır ve bunun 7 milyar varili kesinleşmiştir. Şimdiye kadar çıkarılan miktar ise 4,5 milyar varildir. Petrol üretiminin büyük bölümü ülkenin kuzeydoğusundaki petrol sahalarında yapılmaktadır. Suriye’nin halihazırda Baniyas ve Homs’ta faaliyette olan iki rafinerisi bulunmaktadır. Suriye’nin ham petrol arıtma kapasitesi günlük 235 bin varildir. Suriye hâlihazırda faaliyet gösteren 2 rafineriye ek olarak günlük 380 bin varil kapasiteye sahip üç rafineri inşaatına ilişkin fizibilite çalışmalarını yürütmektedir. Suriye’nin petrol üretimi 2004 yılında günde 460.000 varil iken 2008 yılı petrol üretimi günde 380.000 varile düşmüştür. 2008 istatistiklerine göre net petrol ihracatı ise günlük 150 bin varildir. 2026 yılına gelindiğinde söz konusu rezervlerin yeni rezervler bulunmaması durumunda oldukça azalacağı söylenmektedir (DEİK, 2010). IMF’ye göre son yıllarda üretimde yaşanan düşüş neticesinde Suriye 2010 yılı itibarıyla net ham petrol ithalatçısı bir ülke haline gelecektir. Hükümet 2010 yılında KDV uygulaması ve petrol fiyatlarına yönelik sübvansiyonların kesilmesi ile mali dengeyi yeniden sağlamayı amaçlamaktadır. Suriye’nin petrol endüstrisi son yirmi yıldır Al Furat Petrol Şirketi’nin (AFPC) kontrolündedir. Ülkedeki ikinci önemli petrol şirketi ise Deir alZour Petrol Şirketi’dir. 1990’ların sonundan itibaren düşüş eğiliminde olan üretim nedeniyle sektörde daha fazla yabancı ortaklığa faaliyet izni verilmiş, şirketlere daha avantajlı keşif sözleşmeleri sunulmuş ve daha gelişmiş teknolojiler kullanılmaya başlanmıştır. Mayıs 2004’te uygulanmaya başlanan Amerikan yaptırımları, birçok şirketin Suriye pazarını yeniden gözden geçirmesine yol açmıştır (AYDIN, 2009).



3.2.2.Doğal Gaz

Petrol üretimindeki düşüş ve iç piyasada artan enerji ihtiyacı ile birlikte 1999 yılından itibaren hükümet, ülkedeki önemli doğal gaz rezervlerinin keşfine ve daha aktif bir şekilde işletilmesine karar vermiştir. Suriye'nin yeni enerji santrallerinin çoğu doğal gaz ile çalışmaktadır. Ülkenin en büyük doğal gaz rezervi iç kesimlerdeki Palmira yakınlarındadır. 2004 yılında uygulamaya başlanan Amerikan yaptırımları, Amerikan yapımı ekipman ithal eden ve sektörde faaliyet gösteren birçok şirketi doğrudan, çok sayıda yatırımcıyı da dolaylı biçimde etkilemiştir. Doğal gaz üretimi yıllık ortalama 5 milyar m3 olarak gerçekleşmekte olup 2008 yılında 6,5 milyar m3 üretim yapılmıştır. Hâlihazırda yeni sahaların keşfi ile ilgili projeler yürütülmektedir. 2008 yılı itibarı ile 240,7 milyar m3 değerinde kesinleşmiş doğal gaz rezervine sahiptir (AYDIN ve DİĞERLERİ, 2009). 2001 yılı başında Mısır, Lübnan ve Suriye Hükümetleri, Mısır ve Suriye doğal gazını pazara sunmak üzere 1 milyar Dolar değerinde ve 1200 km'lik "Arap Boru Hattı" kurulması yönünde anlaşmaya varmışlardır. Söz konusu boru hattının Mısır ve Ürdün arasındaki bölümü faaliyete geçmiştir. Ürdün sınırı ve Suriye'nin Humus şehri arasında 314 km'lik boru hattı da tamamlanmış bulunmaktadır. Humus'tan Türkiye'ye kadar olan 230 km.lik kısımda ise çalışma hala devam etmektedir. Humus-Türkiye arasındaki Arap Doğal Gaz Boru Hattı, hem Mısır doğal gazını Türkiye'ye taşıyacak hem de Azerbaycan-İran-Orta Asya'dan gelecek hatla birleşerek Türkiye üzerinden bölgesel bir hat Avrupa'ya uzanmış olacaktır. Suriye ve Türkiye, her iki ülkenin doğal gaz sistemlerini birbirine bağlamayı öngören bir mutabakat muhtımasını 20 Temmuz 2009 tarihinde parafe



etmiştir. Buna göre Suriye, Türkiye'den 2011 yılından itibaren 5 yıl süreyle 1,5 milyar m³ doğal gaz ithal edecektir. Petrol ve Madeni Kaynaklar Bakanı Sufyan El Alav yaptığı basın toplantısında, Suriye tarafından bu amaçla Halep'ten Türkiye sınırlarına kadar uzanan 64 km uzunluğunda bir boru hattı inşa edileceğini ve aynı zamanda Türkiye tarafından, Türkoğlu bölgesinden Suriye sınırlarına kadar uzanan 90 km uzunluğunda bir boru hattı inşa edileceğini bildirmiştir (DEİK, 2010)

Tablo 12 Petrol ve Doğal Gaz Kullanımı

Petrol Üretimi ^a (000 varil/gün)	381,6
Petrol Tüketimi ^b (000 varil/gün)	229
Kesinleşmiş Petrol Rezervi ^a (milyar varil)	2,4
Doğal Gaz Üretimi ^a (milyar m ³)	6,5
Doğal Gaz Tüketimi ^a (milyar m ³)	4,4
Kesinleşmiş Doğal Gaz Rezervi ^a (milyar m ³)	240,7

^a 2008 Tahmini ^b 2007 Tahmini

Kaynak: CIA, 2010.

3.2.3.Diğer Madenler

Suriye'deki madencilik sektörü açısından önem arz eden fosfat üretimi, fiyat değişmelerine bağlı olarak yıllar itibarıyla dalgalı bir seyir izlemiş, 2005 yılında 2,9 milyon tona (10 yıl önceki düzeyin 3 katına), 2007 yılında 3,5 milyon tona ulaşmıştır. Fosfat ihracatı ise 2,85 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Fosfatın yanı sıra ülkede mermer, alçı taşı, tuz, çakıl taşı ve kum taşı üretilmektedir; ancak bu ürünlerin ihracatı istenen seviyede değildir (AYDIN, 2009).



3.3.Sanayi

Suriye’de sanayileşme 1950’li yıllarda başlamış ve devletin ağır sanayiye yaptığı yatırımlarla 1970’li yıllarda hız kazanmıştır. Sanayi, petrol, tekstil, çimento, gıda-işleme, içecek, gübre, tütün ve fosfat gibi alt sektörlerden oluşmaktadır. Tekstil, gıda, deri, kâğıt ve kimyasallar özel sektörün elinde iken, gübre, çimento gibi ağır sanayiler ağırlıklı olarak devletin kontrolündedir. 2000 yılında başlayan reformlarla özel sektörün çimento üretimi ve gübre gibi ağır sanayi sektörlerindeki payı artmıştır. Özel sektörün sanayi üretimine dahil olmasının önündeki en önemli engel finansal kaynaklara erişimindeki kısıtlılıktır. Sanayi üretimini finanse etmesi gereken kamu bankaları ya yeterli kaynağa sahip değildir ya da daha çok kamu sektörünü finanse etmektedir. Otomotiv, son dönemde ülkedeki en önemli sanayi kollarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Suriye’de araba satışları bazı kaynaklara göre 2004-2006 arasında % 37 oranında artış kaydetmiştir (DEİK,2010).

2008 yılında sanayi üretimi % 2,3 oranında arttığı tahmin edilmektedir. Özel sektörün petrol dışı GSYİH’ya katkısı % 80 düzeyindedir. Ancak petrol, elektrik, bankacılık ve kimyasallar gibi stratejik öneme sahip sektörlerin denetiminin devlet kuruluşlarının elinde olması, ihracattan alınan vergiler, özel sektöre kullandırılan kredilerin neredeyse hepsinin devlet bankaları tarafından sağlanması ve ağır işleyen bürokrasi nedeniyle sektördeki gelişim istenen boyutta değildir. Suriye dışında yaşayan zengin Suriye vatandaşları tarafından Körfez sermayesi ile kurulan özel şirketleri tekstil, eczacılık ve gıda işleme gibi farklı sektörlerde faaliyet göstermektedir (AYDIN ve DİĞERLERİ, 2009).



3.4.İnşaat ve Müteahhitlik Hizmetleri Sektörü

Suriye’de arazi fiyatları devletin kontrolü altında olmadığından, emlak piyasası yatırımcılar için güvenli ve karlı bir yatırım alanıdır. Ayrıca inşaat sektöründeki faaliyetler genel anlamda bir ekonomideki değişiklikleri yansıttığından inşaat sektöründeki düşüş ve yükseliş trendlerinin incelenmesi faydalıdır. Sektörde 1990’ların sonundan 2000 yılına kadar hep gerileme yaşanmış, sonrasında Körfez ülkelerinden gelen yatırımcıların, Iraklı mültecilerin ve Suriyeli göçmenlerin özellikle Şam ve Halep’te önemli konut projelerini yürütmeleri nedeniyle sektörün büyüme hızı artmıştır. Hammadde arzı inşaat sektörü açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir. Çimento halihazırda en önemli inşaat malzemesi olmakla beraber, Suriye’deki çimento üretimi son yıllarda Körfez ülkelerinden gelen yatırımcıların konut talebini artırması sonucunda yeterli olamamaktadır. Dağıtım kanallarındaki sorunlar nedeniyle bu açık ithalatla kapatılamamaktadır. 2002 yılında bu sorunların üstesinden gelinebilmesi ve dağıtımın organize edilebilmesi amacıyla Amran adında bir birim oluşturulmuş olmasına rağmen, Amran’ın çimento dağıtımının yetmemesi sebebiyle piyasada karaborsa oluşmuştur. Avrupa Yatırım Bankası çimento yatırımlarının finansmanı konusuna ilgi göstermiş olup? Halep’te 2009 yılı itibarıyla yıllık 2 milyon ton üretim kapasitesine sahip olması öngörülen bir çimento fabrikası inşaatına başlanmıştır (AYDIN, 2009).

3.5.Finansal Hizmetler ve Bankacılık

Son dönemde bankacılık alanında sağlanan gelişmelerle Aralık 2002’de özel bankalara, sigorta ve finansal hizmetler şirketlerine faaliyette bulunma ve ihracat ve ithalatı finanse etme izni verilmiştir. Bunu takiben, 2004 yılı itibarıyla yabancı bankalar ülkede faaliyet



göstermeye başlamışlardır. Halihazırda ülkede 12 özel banka ve 6 adet kamu bankası faaliyet göstermektedir. Toplam şube sayısı 442'ye ulaşmıştır. Devlet bankalarının hakim durumu ve merkez bankasının döviz işlemlerindeki kontrolü para birimi değerinin korunmasında yönetime büyük bir imkan vermektedir. Merkez Bankası'nın 2009 Mart sonu itibariyle 4,4 milyar Dolarlık döviz stoku kendileri için nispeten bir avantajdır. 2004 yılında 13 milyar Dolar düzeyindeki toplam mevduat 2008 yılında 21,5 milyar Dolara kredi hacmi ise aynı dönemde iki kat artarak 20 milyar Dolara yükselmiştir. Halihazırda devam etmekte olan para politikası reformu kapsamında 2001 yılında kabul edilen 29 sayılı yasa 'bankacılık sırrı'nı güvence altına almaktadır. Suriye ayrıca 2005 yılında kara paranın aklanmasına ilişkin bir kararname kabul etmiştir. Merkez Bankasının modernizasyonu, kambiyo rejiminin reforma tabi tutulması ve faizlerin serbest bırakılması söz konusudur. Ayrıca kamu bankalarının modernize edilmesi çalışmaları da devam etmektedir. Ülkede en önemlileri Suriye Ticaret Bankası olan 6 kamu bankası faaliyet göstermektedir. Sektörün özelleştirilmesi karşısında modernizasyon çalışmalarını başlatan Suriye Ticaret Bankası kamu sektörünün reformunda bir öncü rolü üstlenmiştir. 2004 yılında Bemo Saudi Fransi Bankası ile bankacılık alanında özel sektör faaliyetler başlamış olup Suriye ve Deniz Aşırı Ülkeler Bankası, Uluslararası Ticaret ve Finans Bankası, Suriye Arap Bankası, Suriye Audi Bankası, Suriye Byblos Bankası, Suriye Körfez Bankası faaliyet gösteren diğer bankalardır. 1-2 Temmuz 2009 tarihlerinde Başbakan Yardımcısı Abdullah Dardari tarafından yabancıların bankalarda sahip olmasına izin verilen payın % 49'dan % 65'e çıkarıldığı açıklanmıştır. 5 Şubat 2006 tarihli Başbakanlık Genelgesi



ile Suriye’deki bütün Bakanlıklar ve Devlet Kurumları ile yapılan anlaşmalarda, bütün kamu ve karma sektörün kredi anlaşmalarında ve ithalat ve ihracat sözleşmelerinde yer alan bedellerin ABD Doları yerine Euro olarak ödenmesi zorunlu kılınmıştır. 40 yıllık devlet tekelinin ardından 2005 yılında serbestleştirilen ve büyüme potansiyeli içeren sigortacılık sektörü komşu ülkelere nazaran yeterli dinamizmi sergileyememektedir. 2009 yılının başında para piyasalarına yönelik iki büyük gelişme yaşanması beklenmeye başlanmıştır. Bunlardan ilki gerçekleşmiştir ve 9 Mart’ta Şam Borsası açılmıştır. İkinci gelişme olan hazine bonolarının emisyonu da işleme girmeyi beklemektedir.

3.6.Turizm

Suriye; Roma ve Bizans kalıntıları, antik kentleri, kutsal mekânları, kaleleri ve Akdeniz’e açılan kıyılarıyla çok sayıda turistini ilgisini çeken bir ülkedir. Son yıllarda diğer ülkeler ile ilişkilerin iyileştirilmesi konusunda atılan adımların etkisiyle ülkeye daha fazla yabancı yatırımcının çekilmesi hedeflenmekte, sektöre ilişkin yatırım kanunları yeniden düzenlenmekte ve altyapı eksiklikleri giderilmektedir.



Tablo 1 Suriye'yi 2007 Yılında Ziyaret Eden Turistlerin Ülkelere Göre Dağılımı

Ülke	Ziyaretçi Sayısı
Tüm Ülkeler	1.272.150
Türkiye	485.953
İran	330.369
Rusya	43.919
ABD	35.539
Almanya	35.123
Fransa	28.828
İngiltere	22.739
Endonezya	17.443
Kanada	15.347
İspanya	15.332
İsveç	14.280
İtalya	13.812
Pakistan	12.661
Hindistan	11.490
Avustralya	10.597
Hollanda	9.397
Danimarka	7.559
Japonya	6.958
Yunanistan	6.065
Kıbrıs Rum Kesimi	5.088

Kaynak: Syria Central Bureau of Statistics, 2009.



3.7.Ulaştırma ve Telekomünikasyon Alt Yapısı

Suriye'nin ulaştırma ve iletişim ağı, nüfus artış hızına yetiştirebilmek ve ekonomik büyümeyi destekleyebilmek için son yıllarda genişletilmiştir.

Tablo 14 Yıllar İtibari ile Ulaştırma Durumu

	2002	2003	2004	2005	2006
Kara yollarının uzunluğu (km)	46.697	47.414	48.767	49.977	-
Demir yollarının uzunluğu (km)	2.798	2.803	2.833	2.833	-
Hava yolu ile Taşınan Mal Miktarı ('000 ton)	5.927	6.414	7.232	8.187	-
Yurtiçindeki Havaalanlarında Taşınan Yolcu sayısı (milyon)	2,6	2,3	2,8	3,1	3,5
Limanlarda Yüklenen Mal Miktarı (milyon ton)	13	12,8	15,8	19,7	20,9

Kaynak: AYDIN, 2009.

3.7.1.Demir Yolu

Suriye'nin demir yolu ağı yeteri kadar gelişmemiş olduğundan, yük ve yolcu taşımacılığında % 90 oranında kara yolu kullanılmaktadır. Demir yolu ağının iyileştirme çalışmaları tamamlanmış ve Mayıs 2008 itibarıyla şehirlerarası ve çevre ülkelere demir yolu seferleri başlatılmıştır. Hala yapım aşamasında olan Şam metrosunun 2015 yılında tamamlanması planlanmaktadır (AYDIN, 2009).

3.7.2.Kara Yolu

Ülkede kara yollarının % 20'si asfaltlanmamış olmasına rağmen, toplam kara yolu ağı son beş yılda % 10'un üzerinde genişlemiştir. Şam, Halep, Lazkiye, Deir alZour, Homs, Hama ve Hasaki gibi büyük şehirleri birbirine bağlayan kara yolları iyi durumdadır. Suriye'de son yıllarda araç sayısında artış göze çarpmaktadır. İthal taşıtlara uygulanan vergilerin indirilmesini öngören karar Haziran



2005'te uygulanmaya başlanmıştır (1,6 litreden düşük motor gücüne sahip araçlar için ödenen gümrük vergisi oranı %145'ten %40'a? 1,6 litreden yüksek motor gücüne sahip araçlar için ödenen gümrük vergisi oranı ise % 255'ten % 60'a indirilmiştir.). Bu düzenlemeyle birlikte 2006 yılında araç satışları 2004 yılına kıyasla % 230 artmıştır. Suriye'de otomotiv sektörü ile ilgili bir diğer gelişme ise İranlı Samand markası için bir seri üretim hattının devreye sokulması ve ithal taşıtlara göre daha ucuz olan bu araçtan yılda 10.000 adet üretilmeye başlanmasıdır. Üretimi tamamlanmış halde ithal edilen bir taşıttan alınan vergi oranı son derece yüksek iken, otomotiv parçalarının ithalatında uygulanan vergi oranı % 5'tir (AYDIN, 2009).

3.7.3.Hava Yolu

Ülkede Şam, Halep ve Lazkiye'de olmak üzere üç ana havaalanı bulunmaktadır. Yolcu ve yük taşımacılığının büyük kısmı Şam Havaalanı vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Hükümet, Şam Uluslararası Havaalanı'nın yolcu taşıma kapasitesini 2020 yılına kadar üç aşamada uygulanacak bir planla yıllık 10 milyon kişiye çıkarmayı hedeflemektedir (AYDIN, 2009).

3.7.4.Deniz Yolu ve Limanlar

Ülkede Tartus, Lazkiye ve Banyas olmak üzere üç ana liman ve toplam 77 adet ticari liman bulunmaktadır. Bu limanlardan Tartus Limanı en büyük olanıdır ve 2006 yılında ithalat hacminin % 61'i bu liman ile ülkeye ulaşmıştır. Banyas Limanı'ndan çoğunlukla petrol ürünleri sevkiyatı yapılmaktadır. Petrol dışı ticareti ise Lazkiye ve Tartus limanları kanalıyla yapılmaktadır. Limanların üçü de devlet tarafından işletilmekte olup, altyapı ve tesisler henüz yeteri kadar



gelişmiş değildir. Gemilerin limanlara geri dönüş süresi uzun, gümrük işlemleri yavaş olup informal uygulamalar yaygındır. Suriye'nin limanlarındaki işlemlerin iyileştirilmesi ile ilgili olarak AB tarafından bir destek programı çerçevesinde, 2006 yılında Filipinli ICTS şirketinin yap işlet devret modeli ile Tartous Limanı'ndaki tesisleri modernize etmesi ve 10 yıl süreyle Liman'ı işletmesi kararlaştırılmıştır (AYDIN, 2009).

3.7.5.Haberleşme

Hükümetin telekomünikasyon sektörüne yönelik çalışmalarına rağmen, Suriye bu alanda bölge ülkelerinin pek çoğunun gerisindedir. Ülkedeki sabit hat aboneliği sayısı 2008 sonu itibarıyla 3,6 milyon, mobil telefon abonealarının sayısı 7 milyondur. Uluslararası görüşmelerde herhangi bir sorun yaşanmamaktadır (AYDIN, 2009).

3.7.6.Internet

Suriye'deki internet kullanıcılarının sayısı yıllar itibarıyla artmaktadır. 1997 yılında ilk internet hizmeti sağlayıcısı (ISP) devlet eliyle kurulmuş, fakat internet aboneliği sadece devlet kurumları, kamu kesimi kuruluşları ve bazı profesyonel işyerleri ile sınırlanmıştır. Ancak 2006 yılından itibaren ticari hizmet veren bir internet sağlayıcı hizmete girebilmiştir. 2007 yılı itibarı ile internet kullanıcılarının sayısı 3,5 milyona ulaşmıştır (AYDIN, 2009).

3.8.Enerji

Ülkede son yıllarda Arap Kalkınma Ajanslarından, AB'den ve Japonya'dan alınan kredilerle kurulan enerji santrallerinin sayısı hızla artmıştır. Elektrik üretme kapasitesi 10 yıl öncekinin üç katına çıkarılmış olmasına rağmen, artan enerji talebi nedeniyle üretim ve



dağıtım kapasitesi yetersiz kalmaktadır. 2007 yılında birçok şehirde uzun elektrik kesintileri yaşanmıştır. Elektrik dağıtımında kayıp oranı % 28'i bulmaktadır. 2001 yılı başında hükümetin, Mısır ve Ürdün ile enerji paylaşımı konusunda imzaladığı anlaşma sonrasında üç ülkenin elektrik ağlarının birbirine bağlanması öngörülmüştür. Ürdün'le bağlantılar tamamlanmış olup, anlaşma hala uygulamaya geçirilememiştir. Ağın Türkiye ve Lübnan'a kadar genişletilmesi planlanmaktadır. Suriye'nin hali hazırda elektrik enerjisi kapasitesi 7000 MW'tır. Suriye, enerji stratejileri çerçevesinde, ilerleyen yıllarda doğal gazı dayalı kombine çevrim santralleri inşası ve hali hazırda petrole dayalı santrallerin doğal gazı çevrilmesi planlanmaktadır. Son yıllarda ülkenin en büyük iki enerji santrali (Mahrada ve Banias) petrolden doğal gazı çevrilmiştir. Elektrik üretiminin % 87'si termik, % 13'ü hidrolik santrallerden temin edilmektedir. Suriye, Tartus ve Hama'daki elektrik üretim santralleri kanalıyla Lübnan'a 130 MW'lık elektrik ihracatı gerçekleştirmektedir. Suriye'nin elektrik ihtiyacı her yıl %7 oranında artış göstermekte olup, hali hazırda yılda 1743 kwsaat olan kişi başı tüketimin 2015 yılında üç katına çıkması beklenmektedir. Suriye Hükümeti, artan elektrik ihtiyacını karşılamak üzere yeni elektrik santrallerinin inşası, mevcutların rehabilitasyonu ve dağıtım şebekelerinin yapımına yönelik 2020 yılına kadar 11,7 milyar Euro'luk yatırım öngörmektedir (AYDIN, 2009).



4.DİŞ TİCARET

Suriye'nin dış ticaret politikası son yıllarda ithal ikamesine dayanmaktadır. Reform çalışmalarına rağmen arz yönlü engeller (ağır gümrük düzenlemeleri, bankacılık sektörünün gelişmemiş olması ve dövizde ulaşmadaki sıkıntılar gibi) nedeniyle ihracattaki büyüme sınırlıdır. İmalat sektöründe çeşitlilik sağlanmakla birlikte, birçok ürün hala gelişen piyasaların benzer ihraç ürünlerinin kalitesiyle rekabet edememektedir. Yerel firmaların teknik desteğe ulaşımının ürün standartlarını artıracığı umuduyla AB ile imzalanan Ortaklık Anlaşması'nın bu soruna çare olacağı düşünülmüş, ancak siyasi gerilimlerden dolayı Anlaşma'nın uygulamaya geçirilmesindeki gecikme ile birlikte beklenen düzeyde bir kalite artışı sağlanamamıştır.

Suriye, 2005 yılı başında yürürlüğe girmiş olan GAFTA'nın (Arap Ülkeleri Serbest Ticaret Bölgesi) da üyesidir. 1990 öncesinde Varşova Paktı üyeleri ile yakın ilişkileri olan ve daha çok tarım ürünleri ihraç eden bir ülke olarak bilinen Suriye'nin dış ticaretinin bileşenleri, gidişatı ve değerleri Sovyetler Birliği'nin dağılması ve ülkede petrol sektörünün gelişmeye başlaması ile büyük bir dönüşüme uğramıştır. Artan petrol ihracatı, ülkenin dış ticaretine olumlu yönde bir katkı yapmış olsa da, bir yandan da ülkeyi değişken uluslararası petrol piyasalarına bağımlı hale getirmiş ve çabuk tükenen bir gelir kaynağına tabi olma riskiyle karşı karşıya bırakmıştır. Ülkede petrol üretiminin düşüşü ile birlikte petrol ithali, özel sektöre yönelik döviz kontrollerinin kaldırılması ile de petrol dışı ithalatı artmıştır.

Son yıllarda petrol fiyatlarında yaşanan artışın etkisiyle Suriye'nin petrol ihracatında miktar olarak meydana gelen düşüş toplam rakama yansımamış ve ihracat sabit kalmıştır. 2007 yılında



petrolün toplam ihracattaki payı % 36, toplam ithalattaki payı ise % 26 olarak gerçekleşmiştir. Gıda ve tekstil ise toplam ihracatın beşte birini oluşturmuştur. 2009 yılında petrol ve gıda fiyatlarında yaşanan düşüş nedeniyle Suriye'nin ihracat gelirlerinin % 30,4 azalması? 2010 yılında ise Suriye'nin toplam ihracatının % 15'ini oluşturan tekstil sektörünün hammaddesi olan pamuk fiyatlarındaki artışla birlikte % 6,3 oranında artması beklenmektedir. 2007/2008 dönemindeki kadar olmamakla birlikte 2009 yılında da kuraklığın sürmesi, tarımsal üretimi etkilemektedir. Rafine petrol fiyatlarındaki düşüşün, genel olarak ham petrol ihraç edip petrol ürünleri ithal eden Suriye'nin 2009 yılı ithalatında % 23,7 düşüşe yol açacağı tahmin edilmektedir. Suriye'nin 2007 yılında ihraç ettiği ürünlerin başında toplam ihracat içindeki % 59,0 pay ile ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden üretilen yağlar) gelmektedir.

Tablo 15 Suriye'nin Dış Ticareti (Milyon Dolar)

Yıl	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2005	6.450	7.898	-1.448	14.348
2006	10.919	11.488	-569	22.408
2007	11.546	14.655	-3.109	26.201
2008	8.196	17.069	-8.873	25.265

Kaynak: International Trade Center, 2009.

2008 yılında Suriye'nin başlıca ihraç pazarları arasında ilk sırada Almanya'nın (% 24,6), İtalya (% 16,1), ve Fransa'nın (% 13,9) yer aldığı; Türkiye'nin (% 8,5) ise 4. sırada geldiği görülmektedir. Ham petrolün büyük kısmının AB ülkelerine ihraç edilmesi sebebiyle ihracatın yarısından fazlası Avrupa Birliği ülkelerine yapılmakta, kalan ihracatın da çoğu Arap ülkelerine yönelmektedir.



Tablo 16 Suriye'nin ihracatında Başlıca Ülkeler(1000 Dolar)

İthalatçı Ülkeler	Ticaret Göstergeleri				
	Suriye'nin 2008 Yılı İhracatı	Partner Ülke ile 2008 Yılı Ticaret Dengesi	Suriye İhracatındaki Büyüme (2004- 2008 %)	Suriye İhracatındaki Büyüme (2007- 2008 %)	Partner Ülkenin Dünya Sıralamasındaki Yeri
TOPLAM	8.196.917	-8.872.143	12	24	
ALMANYA	1.832.186	822.426	14	19	3
İTALYA	1.201.573	-306.275	6	-5	8
FRANSA	1.035.610	608.843	24	33	6
TÜRKİYE	639.213	-475.627	16	70	21
ABD	373.993	-34.841	-6	214	2
ÜRDÜN	344.467	97.636	16	-5	79
MISIR	306.128	-251.696			50
İSPANYA	305.513	1.253	-8	231	12
LÜBNAN	270.889	47.302	3	31	82
İNGİLTERE	216.459	46.071	11	97	7
HOLLANDA	205.513	-33.300	59	-12	9
AVUSTURYA	153.937	60.731	50	-55	26
BAE	136.453	-111.226	18	6	25
YUNANİSTAN	123.880	61.980	47	253	37
UKRAYNA	103.994	-933.338	57	186	40
HİNDİSTAN	93.573	-285.122	116	378	16
BULGARİSTAN	88.587	-169.225	56	345	60
KORE	83.107	-704.014	40	1.173	11
YEMEN	67.541	62.082	38	35	93
BELÇİKA	65.389	-220.968	17	-7	10
KANADA	52.977	-9.610	42	-29	13
KATAR	46.311	29.585	9	-4	65
POLONYA	45.486	10.034	66	102	20
RUSYA	38.970	-1.901.464	22	3	18
SUDAN	32.453	15.231	4	-20	80
BREZİLYA	32.391	-248.880	21	241	27

Kaynak: International Trade Center, 2009



Suriye'nin ithalat yaptığı ülkeler içinde ise Avrupa ülkelerinin yerini giderek Asya ülkeleri almaktadır. 2008 yılında Çin (% 14,6), Rusya (% 12,5), İtalya (% 9,7) ve Türkiye (% 7,2) en büyük tedarikçi ülkeler olmuştur. Suriye'nin özellikle Çin, Rusya Federasyonu, Japonya ve Bulgaristan'ın ithalatında önemli artışlar görülmekte olup, ülkemizin payının da gittikçe arttığı ve Suriye'nin ithalat yaptığı ülkeler sıralamasında daha üst sıralara yükseldiği göze çarpmaktadır.

Lübnan ve Suriye arasındaki ticaret hacminin son yıllarda düşmekte olduğu dikkat çekmektedir. Ancak söz konusu rakamların iki ülke arasında yaygın olarak kayıt dışı ticareti içermesinden dolayı gerçek ticaret hacmini yansıtmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Arap ülkeleri ve Türkiye ile imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmalarının etkileri ile Suriye'nin bu ülkelerden gerçekleştirdiği ithalatın ilerleyen yıllarda daha da artması beklenmektedir.



Tablo 17 Suriye'nin İthalatında Başlıca Ülkeler(1000 Dolar)

İhracatçı Ülkeler	Ticaret Göstergeleri				
	Suriye'nin 2008 Yılı İthalatı	Partner Ülke ile 2008 Yılı Ticaret Dengesi	Suriye İthalatındaki Büyüme 2004- 2008 %	Suriye İthalatındaki Büyüme 2007- 2008%	Partner Ülkenin Dünya Sıralamasındaki Yeri
TOPLAM	17.069.060	-8.872.143	21	23	
ÇİN	2.293.355	-2.283.490	37	21	2
RUSYA	1.940.434	-1.901.464	55	105	9
İTALYA	1.507.848	-306.275	22	19	7
TÜRKİYE	1.114.840	-475.627	28	40	32
UKRAYNA	1.037.332	-933.338	14	22	47
AMANYA	1.009.760	822.426	14	1	1
KORE	787.121	-704.014	22	30	12
JAPONYA	645.105	-630.224	31	35	4
MISIR	557.824	-251.696			64
FRANSA	426.767	608.843	0	0	5
ABD	408.834	-34.841	24	13	3
HİNDİSTAN	378.695	-285.122	17	-43	25
İSPANYA	304.260	1.253	18	37	17
BELÇİKA	286.357	-220.968	0	40	8
BRESİLYA	281.271	-248.880	14	44	22
BULGARİSTAN	257.812	-169.225	91	157	67
ARJANTİN	256.338	-255.686	14	78	45
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	247.679	-111.226	13	-6	19
ÜRDÜN	246.831	97.636	15	-20	90
HOLLANDA	238.813	-33.300	20	-24	6
LÜBNAN	223.587	47.302	10	7	115
İSVİÇRE	187.877	-181.029	15	23	20
MALEZYA	173.391	-172.322	3	4	21
İNGİLTERE	170.388	46.071	-2	18	11
ROMANYA	169.302	-154.965	6	44	55

Kaynak: International Trade Center, 2009



Suriye'nin ihracatında genel olarak ham petrol, madenler, işlenmiş petrol ürünleri, meyve-sebze, pamuk ipliği, tekstil, giyim, et ve canlı hayvanlar ile buğday göze çarpmaktadır. 2008 yılı ihracatında da % 60,8 ini ham petrol oluşturmuştur.

5.TÜRKİYE İLE TİCARET

Suriye ile olan dış ticaretimiz, uzun yıllar iki ülke arasında yaşanan siyasi gerginlikten dolayı olumsuz etkilenmesine rağmen, Türkiye'nin Suriye'ye ihracatında son yıllarda önemli artışlar kaydedilmiştir. 1 Ocak 2007'de yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması'nın olumlu etkileri hem 2007 hem de 2008 yılı verilerine yansımıştır. Bu anlaşma çerçevesinde, Türkiye'den Suriye'ye ihraç edilen sanayi ürünlerine uygulanan gümrük vergilerinin 12 yıllık bir süreç içinde aşamalı olarak sıfırlanması öngörülürken, miktar kısıtlamaları ve bazı mallara getirilen ithal yasakları ile gümrük dışı harç gibi tarife dışı engeller tamamen kaldırılmıştır. Suriye'den Türkiye'ye giren sanayi ürünlerine uygulanan gümrük vergi oranları Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihte sıfırlanmıştır. İki ülke arasındaki ticaret incelendiğinde Suriye'ye ihracatımız 2007 yılında % 31, 2008 yılında da % 39,7, 2009 yılında % 28 oranında artarak 1 milyar 424 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. 2002–2006 yılları arasında sürekli azalan ithalatımızın ise 2007 yılında % 100'ün üzerinde, 2008 yılında da % 69,6 oranında artış gösterdiği dikkat çekmektedir. 2009 yılında ise Türkiye'nin Suriye ile ticaretinde verdiği dış ticaret fazlasının da 2008 yılında %13 oranında arttığı görülmektedir. 2009 yılı yaklaşık % 48 oranında azalarak 327 milyon Dolar olmuştur. 2009 yılı itibari ile iki ülke arasında ticaret hacmi 1 milyar 752 milyon Doları bulmuş olup; iki ülke yetkilileri ticaret hacmini 2012 yılına kadar 5 milyar Doları çıkarmayı hedeflemektedirler.



Tablo 18 Türkiye-Suriye Dış Ticaret Değerleri(1000\$)

Yıllar	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi
2000	184.267	545.240	-360.973	729.506
2001	281.141	463.476	-182.334	744.617
2002	266.772	506.247	-239.476	773.019
2003	410.755	413.349	-2.594	824.104
2004	394.783	357.656	37.127	752.439
2005	551.627	272.180	279.477	823.837
2006	609.417	187.250	422.167	796.667
2007	797.312	376.959	420.353	1.174.271
2008	1.113.026	639.213	420.353	1.752.239
2009	1.424.982	327.640	1.097.342	1.752.622

Kaynak: TÜİK, 2010.

Tablo 19 İki Ülke Arasında Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

Anlaşma Adı	İmza Tarihi
Ticaret Anlaşması	17.09.1974
İkili Hava Ulaştırma Anlaşması	13.11.1976
Karma Komisyon Kurulmasına İlişkin Anlaşma	23.03.1982
Uzun Vadeli Ekonomik İşbirliği Anlaşması	23.03.1982
Uluslar Arası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	23.03.1982
Ekonomik İşbirliği Protokolü	17.07.1987
Gümrükler Alanında Karşılıklı Yardımlaşma ve İşbirliği Anlaşması	29.07.2003 (RG: 14.04.2004) (RG: 27.10.2004)
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Koruması Anlaşması	06.01.2004 (RG: 08.02.2005)
Çifte Vergilendirmeyi Önleme(ÇVÖ) Anlaşması	06.01.2004 (RG: 07.05.2004)
Uluslar arası Karayolu Yük ve Yolcu Taşımacılığı Anlaşması	10.05.2004
Sivil Havacılık Anlaşması	13.07.2004
Serbest Ticaret Anlaşması	22.12.2004 (RG: 07.03.2006)

Kaynak: DTM, 2009.



Gelişen ticari ilişkilerde istatistiklere yansımayan fakat önemlilik arz eden sınır ve bavul ticareti de dikkate alındığında, Suriye dış ticaretimizde ilk sıralarda yer almaktadır. Suriye'ye ihracatımızın büyük bir kısmı özel sektöre yönelik olup Suriyeli firmaların ülkemizin sanayileşme düzeyini bilmeleri, mallarımızın kalitesini ve standartlarını beğenmeleri ve fiyatlarımızı cazip bulmaları iki ülke arasındaki ticari ilişkileri olumlu yönde etkilemektedir. Suriye'nin ithalatında kamu sektörünün önemli bir payı olmasına rağmen, Türkiye'nin Suriye'ye ihracatının kamu sektörüne yönelik olan payı düşüktür.

5.1.İkili Ticaret Konu Başlıca Ürünler

2008 yılında Türkiye'nin Suriye'ye ihraç ettiği ürünler incelendiğinde; en önemli ihraç kalemi olan çimentonun toplam ihracat içindeki payının % 9,2'den % 10,3'e yükseldiği ve çimento ihracatımızın % 56,1 oranında arttığı görülmektedir. 2008 yılı ihracatımızda ikinci büyük kalemi ise toplam ihracat içindeki % 7,2'lik payı ile ayçiçeği, aspir ve pamuk tohumu yağları oluşturmaktadır. Toplam ihracattan aldığı % 3,6 pay ile üçüncü sırada yer alan demir/çelik çubukların ihracatında da 1,3 kat artış gerçekleşmiştir.



Tablo 20 Türkiye'nin Suriye'ye İhracatındaki Başlıca Ürünler(ABD Doları)

HS NO	TÜM ÜRÜNLER	797.765.944	1.115.012.521
2523	Çimento	73.754.945	115.162.912
1512	Ayçiçeği, Aspir, Pamuk Tohumu Yağları (Kimyasal Olarak Değiştirilmemiş)	672.348	80.113.088
7214	Demir/Çelik Çubuklar (Sıcak Haddeli,Dövülmüş, Burulmuş, Çekilmiş)	17.557.253	40.575.818
2710	Petrol Yağları ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Ham HariçYağlar	29.684.481	40.449.027
8544	İzole Edilmiş Tel, Kablo; Diğer İzole Edilmiş Elektrik İletkenleri; Fiber Optik Kablolar	64.144.390	35.680.783
7216	Demir/Alaşımsız Çelikten Profil	14.656.134	32.273.622
2309	Hayvan Gıdası Olarak Kullanılan Müstahzarlar	0	29.541.949
5506	Sentetik Devamsız Lifler (Taranmış, İleri İşlem Görmüş)	20.706.475	28.668.813
2515	Mermer ve Traverten, Ekoşin Su Mermeri, Kireçli Taşlar	14.704.387	20.321.522
3917	Plastikten Tüpler, Borular, Hortumlar; Conta, Dirsek, Rakor vb	17.211.761	20.241.981
1516	Hayvansal ve Bitkisel Yağlar vb. Fraksiyonları	15.603.507	20.187.197
3920	Plastikten Diğer Levha, Yaprak, Pelikül ve Lamlar	14.779.120	19.791.514
7308	Demir/Çelikten İnşaat ve Aksamı	19.146.103	19.722.033
5509	Sentetik Devamsız Liften iplik(Dikiş Hariç)(Toptan	17.425.840	17.414.410
5205	Pamuk (Dikiş Hariç) İpliği (Ağırlık; =>% 85 Pamuk) (Toptan)	43.586	16.707.722
1517	Margarin	14.962.824	15.332.600
8703	Otomobil, Steysin Vagonlar, Yarış Arabaları	10.288.102	13.047.834

Kaynak: AYDIN ve DİĞERLERİ, 2009.

2008 yılında Suriye'den ithal edilen ürünlerin % 49,3'ünü ham petrol oluştururken, işlenmiş petrolün payı % 24,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu ürünlerin ithalatındaki artış oranı ise sırayla 1,6 kat ve % 12,1'dir. Ayrıca tabii kalsiyum ithalatının 1,4 kat artışla üçüncü sırada yer aldığı ve toplam ithalat içindeki payının % 10,6 olduğu görülmektedir.



Tablo 21 Türkiye'nin Suriye'den İthalatındaki Başlıca Ürünler

HS No	Tüm Ürünler	376.959.229	639.212.676
2709	Ham Petrol (Petrol Yağları ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen Yağlar)	117.676.757	315.515.290
2710	Petrol Yağları ve Bitümenli Minerallerden Elde Edilen –Ham Hariç Yağlar	141.739.426	158.885.797
2510	Tabii Kalsiyum; Tabii Alüminyum Kalsiyum Fosfat ve Fosfatlı Tebeşir	27.684.351	68.229.638
5209	Pamuk Mensucat (Dokuma % 85 < Pamuklu 200g/m ² 'den Fazla)	7.449.919	10.970.389
7606	Alüminyum Sac, Levha ve Şeritler, Kalınlık>0,2 mm	2.417.733	10.225.088
5205	Pamuk (Dikiş Hariç) İpliği (Ağırlık; =>%85 Pamuk) (Toptan)	17.783.298	10.224.594
5201	Pamuk (Kardesiz, Taranmamış)	4.639.126	7.394.422
6402	Ayakkabı; Dış Tabanı, Yüzü Kauçuk ve Plastik Diğer	3.203.706	5.011.467
3402	Yıkama, Temizleme Müstahzarları-sabunlar Hariç	2.311.645	4.071.173
7204	Demir/Çelik Döküntü ve Hurdaları, Bunların Külçeleri	4.224.999	2.951.027
5407	Sentetik İplik, Monofil, Şeritlerle Dokumalar	1.726.194	2.939.508
4105	Koyun ve Kuzuların Dabaklanmış Derileri	84.996	1.880.972
5509	Sentetik Devamsız lifden iplik(Dikiş Hariç)(Toptan)	974.782	1.872.997
8430	Toprak Maden, Cevheri Taşıma, Ayırma, Seçme vb. İş Makineleri	276.400	1.580.835
5402	Sentetik Lif İpliği(Dikiş İpliği Hariç)(Toptan)	537.651	1.556.267
7308	Demir/Çelikten İnşaat ve Aksamı	374.709	1.550.033

Kaynak: AYDIN ve DİĞERLERİ, 2009.



5.2.Suriye'ye Tarım Ve Gıda Ürünleri İhrac Potansiyeli Değerlendirmesi

5.2.1.Katı ve Sıvı Yağlar

Suriye'nin toplam 265 milyon Dolarlık bitkisel yağ ithalatının yaklaşık yarısını rafine ayçiçeği yağı oluşturmaktadır. İthalatında % 14'lük payıyla margarin ikinci sırada gelmektedir. Suriye'nin katı ve sıvı yağ ithalatında Türkiye en önemli tedarikçi konumdadır. 2008 yılında Türkiye'nin Suriye'ye rafine ayçiçeği yağı ihracatında % 24,margarin ihracatında ise % 7,4'lük payıyla her iki üründe de Irak'tan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Serbest ticaret anlaşması kapsamında 5.000 ton rafine ayçiçeği yağı ve 5.000 ton margarinin Suriye'ye gümrüksüz girebilmesi ülkemize önemli bir avantaj sağlamaktadır. Margarin ve ayçiçeği yağında önemli bir pazarımız olan Suriye, zeytinyağında ise son yıllarda artırdığı üretim ve ihracatıyla rakibimiz konumuna gelmiştir. Suriye'nin bitkisel yağ ihracatının % 85'e yakını zeytinyağı oluşturmaktadır. Suriye'ye katı ve sıvı yağ ihracatımızda sürekliliğin sağlanması ve pazar kaybının önüne geçilebilmesi bakımından tüketici tercihlerindeki değişimlerin devamlı izlenmesi ve tanıtıma önem verilmesi gerekmektedir. Dünya ticaretinde son yıllarda, özellikle Müslüman ülkelerle olan ticarete helal gıda kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu sebeple özellikle ithal ürünler için bu çerçevede gelişen tüketici tercihleri de dikkate alınarak yürütülecek olan pazarlama faaliyetlerinin, bu ülkeye olan ihracatımızda istikrarın devam ettirilmesi bakımından yararlı olacağı düşünülmektedir.

5.2.2.Buğday

Suriye 4-5 milyon tonluk buğday üretimi ile normal koşullarda kendine yeterli ve hatta ihracatçı bir ülkedir. Ancak, gerek elverişsiz



iklim koşulları gerekse üretimi olumsuz etkileyen diğer bazı faktörler nedeniyle Suriye zaman zaman yüksek miktarlarda buğday ithalatına da başvurabilmektedir. Özellikle olumsuz iklim koşulları nedeniyle Suriye 2008 yılında 129 milyon Dolarlık buğday ithal etmiştir. Ülkemiz de son yıllarda iklim koşullarının iyi gitmemesi nedeniyle önemli miktarlarda buğday ithalatına başvurmuştur. Ancak yağışların yeterli olduğu yıllarda gerçekleşen üretim artışına bağlı olarak iç tüketim fazlası ihracata kanalize edilebilmektedir. Bu yıl ve bundan sonraki yıllarda hasadın beklendiği gibi yüksek olması ve iç talep karşılandıktan sonra talep fazlası ürünün elde kalma durumu söz konusu olması ve Suriye’de de üretimin iyi olmaması durumunda, bu ülke buğday ihraç edebileceğimiz bir pazar olarak düşünülebilir. İhraç fiyatlarımızın dünya ortalama fiyatları düzeyinde olması durumunda iç piyasadaki talep fazlası buğdayın ihracı için Suriye pazarına girişte sorunla karşılaşmayacağı tahmin edilmektedir.

5.2.3.Çay

Suriye’de çay üretilmemekte bu nedenle tüketimin tamamı ithalatla karşılanmaktadır. Suriye dünyanın sayılı ithalatçılarından olup, 2008 yılı itibariyle çay ithalatı 114 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. Suriye çay ithalatının % 95’inden fazlasını Sri Lanka’dan gerçekleştirmekte olup, ülkemizden çay ithalatı oldukça düşük düzeylerde bulunmaktadır Ülkemizde üretim maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle kuru çay fiyatları da diğer üretici ülkelere göre daha yüksek düzeyde oluşmaktadır. Çay ihraç fiyatlarımız uluslararası fiyatlar düzeyine çekilebildiği takdirde Suriye’nin ülkemiz çayları için iyi bir pazar olabileceği düşünülmektedir.

5.2.4.Sigara



Suriye'nin son yıllarda sigara ithalatı önemli ölçüde artış göstermiş ve 2008 yılında 101 milyon Dolara yükselmiştir. Suriye'de sigara kaçakçılığı ile mücadele için sigara ithalatına yönelinmiş ve bu yüzden ithalat önemli ölçüde artmıştır. Suriye sigara ithalatının önemli bir kısmını Fransa, İsviçre ve Güney Kıbrıs'tan gerçekleştirmekte ve ithalatın hemen hemen tamamı harmanlanmış sigaralardan oluşmaktadır. Suriye'nin ülkemizden sigara ithalatı ise son derece düşük kalmaktadır. Suriye sigara pazarında pazar payımızın artırılabilmesi konusunda Suriye'de tam yetkili durumda bulunan Tütün ve Tütün Mamulleri Genel Müdürlüğü ile yapılacak birebir görüşmelerin önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

5.2.5.Bakliyat

Suriye bakliyatıta genel olarak kendine yeterli bir ülke olmakla beraber yıllar itibariyle değişen miktarlarda ithalata da başvurabilmektedir. Suriye 2008 yılında 37 milyon Dolarlık bakliyat ithal etmiş olup bunun 22 milyon Dolarlık kısmını kuru fasulye, 8 milyon Dolarlık kısmını mercimek ve 6 milyon Dolarlık kısmını da nohut ithalatı oluşturmuştur. 2008 yılında Suriye ülkemizden 6,2 milyon Dolarlık bakliyat ithal etmiştir. Ülkemiz Suriye pazarında bakliyat ürünlerinde gerek kalite gerekse fiyatlar yönünden diğer ülkelerle rekabet edebilecek durumdadır. İhracatçılarımızın ilgi göstermesi durumunda Suriye pazarına girişte ülkemiz için önemli bir engel de bulunmamakta, komşu ülke olması ise ülkemiz için avantaj kabul edilmektedir.

5.2.6.Yumurta

Türkiye Suriye pazarında % 70 payı ile lider konumundadır ve pazarın diğer kanatlı ürünlerine açılması için bir güven ortamı



oluşturmuştur. Ürün kalitesinin korunması promosyon faaliyetlerinin sürekliliği ile pazar payının gelecek yıllarda daha da artırılabilceği düşünülmektedir.

5.2.7.Su Ürünleri

Suriye pazarına ilk kez 2009 yılında girilmiştir. Zamanla bu pazardaki payının artırılabilceği düşünülmektedir. Görünen en önemli avantajlarımız ürün kalitesi, pazara yakınlık ve Türkiye'ye uygulanan gümrük vergilerinin giderek daha da düşecek olmasıdır. Ancak rakip ülkelerden Arap Ligi ülkeleri gümrük vergisi açısından daha avantajlı konumdadırlar.

5.2.8.Tavuk Eti

Ülkeye kanatlı et ihracatımız ilk kez 2008 de başlamıştır. İşlenmiş tavuk eti ihracatımız ise yoktur. Pazarın yakınlığı ve kalite açısından rekabetçi ürünlerimiz ve ısıt işlem görmüş hazır gıdalar, tüketicinin damak zevkine uygun ürünlerimiz pazardaki payımızın artırılması için uygun koşulları oluşturmaktadır.

5.2.9.Dondurulmuş Sebze

Dondurulmuş sebzelerin Suriye pazarında ilgi görmesi dikkate alınarak, dondurulmuş sebzelerin yanı sıra bazı çeşit dondurulmuş hazır gıdalarla da pazara girilebileceği düşünülmektedir.

5.2.10.Bulgur

Damak tadının ve tüketim alışkanlıklarının benzer olması nedeniyle, bu ülkede bulgurun özellikle sağlığa yönelik faydalarının vurgulanarak tanıtım yapılmasında fayda görmektedir. Daha önce ithal edilmeyen bu ürün, geçtiğimiz yıl ABD tarafından bu ülkeye ihraç edilmeye başlandığından, söz konusu üründe potansiyel olduğu



düşünülmektedir.

5.3.Suriye'ye Sanayi Sektörleri İhracat Potansiyeli Değerlendirmesi

5.3.1.Mermer

(GTİP:2515)

İnşaat sektörü 1990'ların sonundan 2000 yılına kadar hep gerileme yaşamış, sonrasında Körfez ülkelerinden gelen yatırımcıların, Iraklı mültecilerin ve Suriyeli göçmenlerin özellikle Şam ve Halep'te önemli konut projelerini yürütmeleri nedeniyle sektörün büyüme hızı artmıştır.

Türkiye ve Suriye arasındaki tarihi, kültürel ve coğrafi yakınlık, Türk mallarının Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin mallarına kıyasla aynı kalitede ve daha ucuz olması, Suriye'ye ihraç edilen ürünlerin Suriye menşei kazandırılması halinde Büyük Arap Serbest Ticaret Alanı (GAFTA) çerçevesinde Arap ülkelerine gümrük vergisiz girebilmesi, Filistin, Lübnan ve Irak'tan göçler nedeniyle altyapı ve konut yatırımlarına ihtiyaç duyulması ve Türkiye'nin müteahhitlik sektöründe son yıllarda kazandığı deneyimleri bu alanda değerlendirme imkânının olması Suriye ile ticarete ülkemizin sahip olduğu başlıca avantajlardır.

Türkiye ve Suriye arasındaki tarihi, kültürel ve coğrafi yakınlık, Türk mallarının Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin mallarına kıyasla aynı kalitede ve daha ucuz olması, Suriye'ye ihraç edilen ürünlerin Suriye menşei kazandırılması halinde Büyük Arap Serbest Ticaret Alanı (GAFTA) çerçevesinde Arap ülkelerine gümrük vergisiz girebilmesi, Filistin, Lübnan ve Irak'tan göçler nedeniyle altyapı ve konut yatırımlarına ihtiyaç duyulması ve Türkiye'nin müteahhitlik sek-



töründe son yıllarda kazandığı deneyimleri bu alanda değerlendirme imkânının olması Suriye ile ticarete ülkemizin sahip olduğu başlıca avantajlardır.

Ülkede inşaat sektörünün ve yatırımların artması beraberinde inşaat malzemelerine olan talebi de etkileyecektir. Suriye’de mermer üretimi olmakla beraber yeterli değildir. Bu nedenle Türkiye’den önemli miktarda ham-blok mermer alımı yapılmaktadır. 2008 yılında Türkiye’nin Suriye’ye gerçekleştirdiği ham-blok mermer ihracatı % 38 oranında artış göstermiştir. Türkiye Suriye’nin mermer ithalatında % 73’lük pay ile en önemli tedarikçidir. Pazardaki önemli rakiplerimiz İtalya, Portekiz, Mısır’dır. Uygulanan gümrük oranları % 22 olmakla beraber imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması uyarınca 2018 yılı sonunda sıfırlanması öngörülmüştür.

Suriye, sahip olduğu avantajlar, inşaat sektörünün gelişimi göz önüne alındığında uzun vadede önemli bir pazar olmaya devam edecektir.

5.3.2.Çimento

(GTİP:2523)

Suriye 2008 yılında 149 milyon Dolar değerinde çimento ithal etmiştir. Suriye’nin en fazla çimento ithal ettiği ilk beş ülke ve payları şöyledir: Türkiye % 77, Mısır % 16, Ürdün % 6 Umman % 1, Belçika % 0,2. Türkiye Suriye’ye 2008 yılında 115 milyon Dolar değerinde çimento ihracatı gerçekleştirmiş ve Suriye’ye çimento ihraç eden ülkelere sıralamasında 1. sırada yer almıştır.

2009 yılı Şubat ayında Suriye, depolarında fazla çimento bulunduğunu gerekçe göstererek Türkiye’den çimento ithalatını durdurma



kararı almıştır. Suriye 4 ay süreyle Türkiye'nin çimento ihracatına ambargo uyguladıktan sonra Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı Sn Zafer Çağlayan'ın girişimleri ile ambargo kalkmış ve Türkiye Suriye'ye çimento ihraç etmeye devam etmiştir. 2009 yılı ilk sekiz ayında ihracat geçen yılın aynı dönemine göre % 29 artarak 98 milyon Dolar seviyesine ulaşmıştır.

Suriye'nin senelik çimento ihtiyacı 7 milyon ton civarındadır. Suriye'deki çimento üretimi ise 5 milyon tondur. Yerli üretimle karşılanamayan çimento talebi ithalat ile karşılanmaktadır. Suriye çimento pazarında yaşanmakta olan en dikkat çekici gelişme, Suriye'de Egypt's Orascom Construction Industries (OCI) ve Mas Economic Group firmalarının ortaklaşa çimento üretim tesisi kurma planlarıdır. Söz konusu yatırımın 440 milyon Dolara mal olacağı tahmin edilmektedir. Tesisin çimento üretim kapasitesi, daha sonra 3 milyon tona artırılma opsiyonuyla, senede 2 milyon ton olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması'na göre gümrük tarifelerinin kademeli olarak azaltılarak 2018'den sonra tüm ürünler için % 0'a indirilmesi öngörülmüştür. 2009 yılına ilişkin gümrük vergi indirimine göre Çimento için uygulanan gümrük tarife oranı % 14 ile % 35 arasında değişmektedir.

5.3.3.Petrol Yağları

Petrol yağları, AB nomenklatürü esas alınarak GTİP numarasına göre 271019 ve 3403 numaraları altında sıralanmıştır. Bu çalışmada Türkiye'nin ihracatının fazla olduğu 271019 grubu dikkate alınmıştır.



Petrol yağ sektörü, sanayi faaliyetlerin vazgeçilmez elemanıdır. Türkiye’de bu sektörde faaliyet gösteren firma sayısı 2008 yılında 215’dir. 2007–2008 yılları arasında lisans alan firma sayısı % 35 artmıştır. Ülkemizdeki tek petrol yağ rafinerisi Tüpraş Aliağa Rafinerisi olup; yıllık 300 tonluk madeni yağ üretim kapasitesine sahiptir. 2008 yılında Tüpraş Aliağa rafinerilerinde üretilen yağ miktarı 252 bin tondur. 2007 yılında Türkiye’de tüketilen yağ miktarı ise 729 bin 600 tondur. 2008 yılında yaşanan kriz madeni yağ sektörünü de etkilemiş ve bu sektör petrol ürünleri arasında tüketim gerilemesinin en fazla olduğu alan olmuştur.

Son yıllarda, petrol yağ üretimi konusunda, yatırım tesisleri ve üretim merkezleriyle önde giden Amerika ve Avrupa ülkelerinde gerileme görülmüştür. 2008 yılında dünyada etkisini gösteren ekonomik kriz, bu sektörü de etkilemiştir. 2009 yılı Ocak-Mart dönemi değerlerine göre, petrol ürünleri arasında en fazla gerileme madeni yağ tüketiminde yaşanmıştır. PETDER Petrol Sanayi Derneği verilerine göre sektör yılın ilk üç ayında % 32,2 küçülmüştür. 271019 GTİP numarasında yer alan yağlar özellikle otomotiv sektörü için hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle küresel krizden en fazla etkilenen sektörler arasında olan otomotiv sektörünün gerilemesi yağ sektörünü de doğrudan etkilemiştir.

Suriye, uzun yıllar petrole ve tarıma dayalı bir büyüme göstermiştir. Ancak son yıllarda petrol üretiminin azalması neticesinde diğer sektörlerle önem verilmeye başlanmıştır. Suriye doğal gaz ve petrol üretimine 1950’li yıllarda, büyük çapta üretime ise 1990’ların ortasında başlanmıştır. Ancak son yıllarda üretimde yaşanan düşüş neticesinde Suriye 2008 yılı itibarıyla net ham petrol ithalatçısı bir ülke haline



gelmiştir.

Suriye'nin petrol endüstrisi son yirmi yıldır Al Furat Petrol Şirketi'nin (AFPC) kontrolündedir. Ülkedeki ikinci önemli petrol şirketi ise Deir alZour Petrol Şirketi'dir. 1990'ların sonundan itibaren düşüş eğiliminde olan üretim nedeniyle sektörde daha fazla yabancı ortaklığa faaliyet izni verilmiş, şirketlere daha avantajlı keşif sözleşmeleri sunulmuş ve daha gelişmiş teknolojiler kullanılmaya başlanmıştır. Mayıs 2004'te uygulanmaya başlanan Amerikan yaptırımları, birçok şirketin Suriye pazarını yeniden gözden geçirmesine yol açmıştır.

Suriye'nin 2008 yılında ihraç ettiği ürünler arasında petrol yağları (petrol yağları ve bitümenli minerallerden üretilen yağlar), ihracat içindeki % 9,4 pay ile ham petrolden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Bununla birlikte Suriye aynı zamanda önemli miktarda ithalat yapmaktadır Petrol yağları ithalatı bir önceki yıla göre % 3 oranında artmış tır. Rusya, İtalya, Bulgaristan Fransa ve Hollanda ithalat yapılan ülkelerdir.

Suriye tarafından petrol yağlarında uygulanan gümrük oranları, % 0 ile % 22 olmakla birlikte Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması'na göre 2018'den sonra tüm ürünler için % 0'a indirilmesi öngörülmüştür.

Suriye, petrol yağları konusunda ihracatı olmakla birlikte ithalat açısından da potansiyel arz etmektedir. Pazarda önümüzdeki süreçte petrol yağları pazarındaki büyümenin artarak devam etmesi beklenmektedir.



5.3.4.İlaç

(GTİP:3004)

Suriye ilaç sanayi, diğer Arap ülkeleriyle karşılaştırıldığında daha çok ilaç üreticisinin bulunduğu ve üretimin iç tüketimi önemli ölçüde karşıladığı sanayilerden biridir. Pazarda 50'nin üzerinde firma üretim yapmaktadır. 9 tanesi modern üretim hattına sahip büyük firmalardır. Bunlar; Alpha, Al Fares, Asia Pharmaceutical, Atar Group, Avenzor, Barakat Chaoui&Partners, Domina Pharm ve El Saad'dır. Diğer firmalar ise daha çok orta ve küçük büyüklükteki firmalardır ve çoğu jenerik ilaç üretimi yapmaktadır.

Suriye'nin toplam ilaç ithalatı 2008 yılında yaklaşık 219 milyon Dolar olmuştur. Son beş yılda (2004–2008) % 21 oranında artmıştır. İlaç ithalatının yaklaşık % 59'unu 3004 grubunda bulunan dozlandırılmış ve perakende hale getirilmiş ilaçlar oluşturmaktadır. Suriye perakende hale getirilmiş ilaç ithalatını İsviçre, Almanya ve Fransa başta olmak üzere gelişmiş ülkelerden gerçekleştirmektedir. Hindistan ise % 6'ya yaklaşan pazar payı ile diğer önemli tedarikçi ülkelerden biridir. Türkiye'nin Suriye'ye ilaç ihracatı, 2008 yılında yaklaşık 58 bin Dolar olmuştur. 2009 yılının ilk sekiz ayında ise Türkiye'nin Suriye'ye ilaç ihracatı % 44 oranında artarak 104 bin Dolar olmuştur. Bu durum, gelişen Suriye pazarında Türkiye'nin azda olsa pazar payını yükseltmeye başladığını göstermektedir.

5.3.5.Plastik İnşaat Malzemeleri

(GTİP:3917,3918,3922,3925)

Başta plastik boru, hortum ve bağlantı parçaları olmak üzere



Suriye'nin plastik inşaat Başta plastik boru, hortum ve bağlantı parçaları olmak üzere Suriye'nin plastik inşaat ithalatı 11,5 milyondan 39 milyon Dolara yükselmiş, bunun % 75'lik bölümünü oluşturan plastik boru ithalatı da 11 milyondan 30 milyon Dolara çıkmıştır.

Plastik borularda Türkiye, Suriye ithalatının % 67'sini karşılamaktadır. Türkiye'yi, % 13 ile Almanya, % 8 ile Çin ve % 7 ile İtalya izlemektedir.

2009 yılı ilk sekiz ayında Türkiye'nin Suriye'ye yönelik plastik boru ihracatında % 1'lik bir küçülme yaşanmasına rağmen diğer plastik inşaat malzemeleri ihracatı % 50 oranında artarak 1,25 milyondan 1,9 milyon Dolara yükselmiştir. Suriye'nin büyük alt yapı ve sulama projelerine devam ettiği takdirde ülkenin özellikle plastik boru üreticilerimiz için önemli bir pazar olduğu düşünülmektedir.

5.3.6. Plastikten Diğer Levhalar, Filmler Ve Folyolar

(GTİP:3920)

Suriye'nin toplam plastik ambalaj ithalatı 2008 yılında 125 milyon Dolar olmuştur. Plastik ambalaj ürünleri ithalatı ise 2008 yılında 64 milyon Dolar olarak gerçekleşmiş ve plastik ambalaj ürünleri ithalatının yarısını oluşturmuştur. 2004–2008 yılları arasında söz konusu ürünlerin ithalatı % 26 oranında artmıştır. Plastikten levhalar, filmler ve folyoların ithalatının % 53'ünü PP olan filmler ve folyolar; % 14'ünü PVC olan filmler ve folyolar; % 12'sini PE filmler ve folyolar; % 7'sini diğer polyesterlerden olan filmler ve folyolar; kalan kısmını ise diğer çeşit filmler ve folyolar oluşturmaktadır.

Türkiye, Suriye'nin en büyük tedarikçisidir ve plastikten diğer levhalar, filmler ve folyolar ithalatının % 31'ini gerçekleştirmektedir.



Suriye'ye plastik filmler ve folyolar ihracatımız 2004-2008 yılları arasında % 51 oranında artarak, 2008 yılında 20 milyon Dolara ulaşmıştır. Plastikten filmler ve folyolar ithalatında başta İtalya ve Çin olmak üzere İngiltere, Hindistan, Tayland ve Almanya diğer önemli rakip ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Suriye'nin özellikle gıda işleme sektöründeki yaşanacak gelişmelere paralel olarak, ambalaj ürünlerine olan ihtiyacının artacağı ve Türkiye için gelişen pazarda ihracat açısından daha önemli fırsatlar doğuracağı düşünülmektedir

5.3.7.Kuşe Edilmemiş veya Sıvanmamış Rulo veya Tabakalar Halinde Kağıt ve Kartonlar

(GTİP:4805)

2008 yılı itibariyle Suriye 27 milyon Dolar değerinde kuşe edilmemiş veya sıvanmamış kağıt ve karton ithalatı gerçekleştirmiştir. Pazardaki toplam talebin yarısına yakının karşılayan Almanya pazarda birinci sırada yerini almıştır. Türkiye 2007 yılında 366 bin Dolar olan ihracatını 2008 yılında 6 milyon Dolara yükselterek ciddi bir pazar payı elde etmiş ve % 23 oranındaki bu pay ile pazarda ikinci sırada yer almıştır. Ancak 2008 ve 2009 yılı ilk sekiz aylık veriler karşılaştırıldığında 2008 yılı ilk sekiz aylık dönemde 5 milyon Dolar olan kuşe edilmemiş veya sıvanmamış kağıt ve karton ihracatımızın 2 milyon Dolar seviyelerine düştüğü görülmektedir.

Suriye'nin toplam kuşe edilmemiş veya sıvanmamış kağıt ve karton ithalatı içindeki kalemler incelendiğinde ilk sırada 11 milyon Dolar değerinde ithalat gerçekleştirilen 480591 GTİP nolu metrekaşe ağırlığı 150 gr ve daha az olan diğer kağıt ve kartonlar kalemi olduğu



görülmektedir. İkinci sırada 5 milyon Dolar değerinde ithalat gerçekleştirilen 480512 GTİP nolu yarı kimyasal saman selülozlu ondüle (fluting) kağıdı için ülkemizden gerçekleştirilen ihracatın da 5 milyon Dolar değerinde olduğu ve Türkiye'nin bu kalemde Suriye'nin ithalatında tek tedarikçi ülke konumunda olduğu görülmektedir. Bu kalemin aynı zamanda Türkiye'den Suriye'ye gerçekleştirilen kuşe edilmemiş veya sıvanmamış kağıt ve karton ihracatı içinde %85 paya sahip olduğu görülmektedir. 480524 GTİP nolu metrekaşe ağırlığı 150 gr ve daha az olan ikincil elyaf yüzey kağıdı için de Suriye toplam 3 milyon Dolar değerinde ithalat gerçekleştirmiştir.

Türkiye ile Suriye arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması'na göre gümrük tarifelerinin kademeli olarak azaltılarak 2018'den sonra tüm ürünler için % 0'a indirilmesi öngörülmüştür. 2009 yılına ilişkin gümrük vergi indirimine göre kuşe edilmemiş veya sıvanmamış kağıt ve karton için uygulanan gümrük tarife oranı % 0 olarak uygulanmaktadır.

5.3.8.İplik Sektörü

(GTİP:5205, 5402, 5509)

Suriye'de petrol ve doğal gaz üretiminin azalması ile birlikte tekstil sektörünün geliştirilmesi önemli bir öncelik halini almıştır. Hali hazırda tekstil ve hazır giyim sektörü sanayi üretiminin % 35'ini ve istihdamın % 10'unu karşılamaktadır. İşçiliğin ucuz olması ve hammadde olanaklarının yeterli düzeyde olması sektörün rekabet gücünü artırmaktadır.

Suriye'de pamuktan ipliğe, kumaştan hazır giyime ve ev tekstiline kadar üretimin tüm aşamaları gerçekleştirilebilmektedir. Yıllık



pamuk üretimi yaklaşık 300 bin tondur. Bunun 200 bin tonu iç tüketimde kullanılmakta, kalanı ise ihraç edilmektedir.

İplik üretimi tamamen devlet tekelindedir. Tüm üretim, satış ve ihracat bir kamu kuruluşu olan GOTI (General Organization for Textile Industry) tarafından gerçekleştirilmektedir. Üretim miktarı 121 bin ton civarındadır. Özel sektör firmaları ise çeşitli sentetik-yün karışımı ipliklerin üretiminde faaliyet göstermektedir. Bu da daha çok küçük imalathanelerde ve el emeğiyle gerçekleştirilmektedir. Sentetik-yün karışımı ipliklerin üretim miktarı 1600 ton civarında bulunmaktadır. Sentetik iplik ve elyaf üretimi son derece yetersiz olan Suriye bu alandaki açığını ithalat yolu ile karşılamaktadır. Suriye 2008 yılında 370 milyon Dolarlık iplik ithal etmiştir. Bunun % 94'lük kısmını suni ve sentetik iplik ve elyaflar oluşturmuştur. Dolayısıyla bu alanda Türkiye için önemli bir fırsat bulunmaktadır.

5.3.9. Tekstil Ve Hazır Giyim

Suriye'de tekstil ve hazır giyim sanayi petrol ve tarımdan sonra en önemli sanayi koludur. Ülke iş gücünün yaklaşık % 10'unu istihdam eden tekstil ve hazır giyim sektörü Gayri Safi Milli Hasılanın % 7'sini oluşturmaktadır. En önemli ihraç pazarları Avrupa Birliği ve Körfez ülkeleridir.

Pamuk ipliğinin üretim, satış ve ihracatı Tekstil Sanayileri Genel Organizasyonu (GOTI) aracılığıyla neredeyse tamamen devletin kontrolündedir. Sentetik iplik üretimi kırsal bölgelerdeki 20 binden fazla küçük atölyede el işçiliğiyle üretilmektedir. Bölünmüşlüğü bu kadar fazla olmasından dolayı yüklü ihracat talepleri karşılanamamaktadır. Bu durum Türkiye'den Suriye'ye sentetik iplik ve sentetik iplik içeren kumaş ihracatı için potansiyel bir fırsattır.



2005 yılında kotaların kaldırılmasından sonra düşük fiyatlı ve yüklü üretim yapamayan Suriye'nin AB'ye tekstil ve hazır giyim ihracatında ciddi düşüşler yaşanmıştır. Kaliteli ve yüklü üretim yapamama ve nitelikli işgücü eksikliği sektörün en önemli problemleri arasındadır. Diğer bir önemli problem devletin kontrolündeki fabrikalardaki makinelerin çok eski olmasıdır. Dolayısıyla nihai ürün kalitesi istenilen düzeyde değildir. Bu durum kaliteli pamuklu kumaş üreticilerimiz için önemli bir fırsattır.

5.3.9.1.Kumaş İthalatı

Yukarıda da belirtildiği gibi sentetik ipliğin kırsal bölgelerde bulunan çok fazla sayıdaki küçük atölyelerde el işçiliğiyle üretilmesinden dolayı üretimdeki talebi karşılayamamakta ve kumaş ithalatındaki en büyük payı % 30 ile 5407 – Sentetik iplik, monofil şeritlerle dokumalar oluşturmaktadır. Daha sonra % 16'lık payla dokunmamış mensucat, % 10'luk payla diğer devamsız sentetik liften dokumalar ve % 7'lik payla diğer pamuklu dokuma ($m^2 \leq 200gr$) gelmektedir.

Suriye'nin 2008 yılındaki sentetik iplik, monofil şeritlerle dokumalar ithalatı 81 milyon Dolar olup ithalatının büyük bölümünü (% 74) Çin'den yapmaktadır. Türkiye'den yaklaşık 3 milyon Dolarlık sentetik kumaş ithalatı yapılmıştır. Türkiye, bu ürün grubunda 857 milyon Dolarlık ihracatla dünya ihracatından % 4 pay almaktadır. Suriye'ye son beş yıldaki sentetik kumaş ihracatımız ortalama yıllık % 78 büyümüştür. Özellikle 2008 yılındaki ihracat artışımız bir önceki yıla göre % 100 olmuştur. Suriye'nin bu ürün grubundaki ithalat artışı ise 2008 yılında bir önceki yıla göre % 215 gibi çok yüksek bir orana yükselmiştir. Bu da Suriye'nin sentetik kumaş ihtiyacının son yıllarda artış eğiliminde olduğunu göstermektedir.



5.3.10.Demir Çelik Ve Demir Çelikten Ürünler

(GTİP:7213, 7214, 7216, 7308, 7310, 7311)

World Steel Association'dan alınan verilere göre; Suriye demir çelik sanayi çok fazla gelişmemiştir. Ham çelik üretimi yıllık 70 bin ton civarındadır. Ülkede çelik kütük üretimi yapan “General Company” firmasının yıllık üretimi 60 bin ton civarındadır. Firma aynı zamanda yıllık 78 bin ton civarında inşaat demiri üretimi de yapmaktadır. Sektörde, Ukrayna ve Türkiye'den çelik kütük ithal ederek yarı mamul üretimi yapan yıllık 250 bin ton kapasiteli Arab Steel Co.” yıllık 150 bin ton kapasiteli “Joud International” ve yıllık 300 bin ton kapasiteli “Meri Family” olmak üzere başlıca üç çelik haddeleme tesisi faaliyet göstermektedir.

Suriye'nin 2007 yılı demir çelik mamul ve yarı mamul ithalatı 2,3 milyon tondur. Külçe ithalatı 477 bin tondur. Demir çelik uzun ürün ithalatı 1 milyon ton, yassı ürün ithalatı 646 bin ton, boru ithalatı 150 bin tondur. Suriye'nin görünür ham çelik tüketimi 2,5 milyon ton, mamul çelik tüketimi 2,3 milyon tondur. Ülkede kişi başına düşen ham çelik tüketimi 127 kg mamul çelik tüketimi 118 kg'dır.

Suriye 2008 yılında 7213, 7214, 7216, 7308, 7310 ve 7311 GTİP'leri bazındaki demir çelik ve demir çelikten ürünler ithalatı 514 milyon Dolar değerinde gerçekleşmiştir. İthalatın yarısı Ukrayna ve Çin'den yapılmaktadır. 2008 yılında Türkiye'den yapılan ithalatın payı % 1,5'dir. Suriye'nin ithalat yaptığı başlıca ürünler sırasıyla inşaat demiri, demir çelik profiller, inşaat aksamı, filmaşın, demir çelikten basınçlı gazlar için depo ve tanklardır.

Suriye'nin 2008 yılında 214 milyon Dolar değerinde inşaat



demiri ithalatının yaklaşık %70'i Ukrayna'dan yapılmaktadır. Ukrayna'yı Türkiye, Çin, Beyaz Rusya ve İtalya izlemektedir. İkinci sırada yer alan Türkiye'nin payı % 18'dir. 2004–2008 döneminde Suriye'nin inşaat demiri ithalatı yıllık ortalama % 20 oranında artarken aynı dönemde Türkiye'nin Suriye'ye ihracatı yıllık ortalama % 98 oranında artış göstermiştir. Suriye inşaat demirinde gelişen bir pazardır. Türkiye ise inşaat demirinde dünyanın en büyük ihracatçısıdır.

2008 yılında Suriye 113 milyon Dolar değerinde demir çelik profil ithal etmiştir. İthalatın yaklaşık yarısı Ukrayna'dan yapılmaktadır. Ukrayna'yı Türkiye, Çin, İtalya ve Mısır takip etmektedir. İkinci sırada yer alan Türkiye'nin payı % 28'dir. 2004–2008 döneminde Suriye'nin demir çelik profil ithalatı yıllık ortalama % 31 oranında artarken aynı dönemde Türkiye'nin Suriye'ye ihracatı yıllık ortalama % 44 oranında artmıştır. Suriye demir çelik profil açısından gelişen bir pazardır. Türkiye'nin bu komşu ülkenin pazarından daha fazla pay alabilecek potansiyeli bulunmaktadır.

Suriye 2008 yılında 70 milyon Dolar değerindeki inşaat aksamı ithalatının yarıdan çoğunu Mısır ve Türkiye'den yapmıştır. Onu Çin, İtalya ve Almanya izlemektedir. İkinci sırada yer alan Türkiye'nin payı % 28'dir. 2004–2008 yılları arasında Suriye'nin inşaat aksamı ithalatı yıllık ortalama % 38 oranında artarken aynı dönem Türkiye'nin Suriye'ye ihracatı yıllık ortalama % 47 oranında artış göstermiştir.

Suriye inşaat aksamında gelişen bir pazardır. Türk inşaat aksamı ihracatçılarımızın Suriye pazarına gerekli ilgi ve gayreti göstermeleri halinde pazardan rahatlıkla büyük bir pay alacakları düşünülmektedir.

Suriye 2008 yılında 60 milyon Dolar değerinde filmaşın ithal



etmiştir. Başlıca tedarikçi yaklaşık % 70 pay ile Ukrayna'dır. İkinci sırada yer alan Türkiye'nin payı % 21'dir. Diğer tedarikçiler Rusya, Çin ve Belçika'dır. 2004–2008 yılları arasında Suriye'nin filmaşın ithalatı yıllık ortalama % 19 oranında artarken aynı dönemde Türkiye'nin Suriye'ye ihracatı yıllık ortalama % 92 oranında artmıştır.

Suriye 2008 yılında 17 milyon Dolar değerinde basınçlı/sıvılaştırılmış gaz kapları/tüpleri depoları ithal etmiştir. İthalatın % 63'ü Türkiye'den yapılmıştır. 2004–2008 yılları arasında Suriye'nin basınçlı/sıvılaştırılmış gaz tüpleri ithalatı yıllık ortalama % 87 oranında artarken Türkiye'nin Suriye'ye aynı üründe ihracatı yıllık ortalama % 155 oranında artmıştır. Suriye pazarında bu ürün için potansiyel mevcuttur.

5.3.10.1.Gümrük vergi oranları

"Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması'na göre gümrük tarifelerinin kademeli olarak azaltılarak 2018'den sonra tüm ürünler için % 0'a indirilmesi öngörülmüştür. 2009 yılına ilişkin Türkiye'den Suriye'ye ihraç edilecek ürünlerde gümrük vergi indirimine göre inşaat demiri için uygulanan gümrük tarife oranı % 0 demir çelik profiller için % 0 inşaat aksamında 7308.10 ve 7308.20 için % 14 diğerleri için % 23,08, filmaşın için % 0, demir çelik varil ve tanklardan 7310.21 için % 0, diğerleri için % 1,25 basınçlı/sıvılaştırılmış gaz depolarından 7311.00.10 GTİP nolu ürün için % 1,25, diğerleri için % 23,08 dir.

Suriye demir çelik ve demir çelikten ürünler için gelişmekte olan bir pazardır. Türkiye, Suriye pazarından yüksek oranda pay alacak potansiyele sahiptir. Bu yönde ülkede yapılacak fuar katılımı, tanıtım, pazarlama ve ticaret heyeti faaliyetlerinin faydalı olacağı düşünülmektedir.



5.3.11.Klima

(GTİP 8415)

2008 yılında 84 milyon Dolar değerinde klima ithalatı gerçekleştiren Suriye pazarına ihracatımız sadece 2,2 milyon Dolar düzeyindedir. 2004–2008 dönemindeki ihracatımızın artış oranı (% 117) Suriye ithalatının büyüme oranının (% 35) oldukça üzerinde gerçekleşmiştir.

İhracatımızda görülen son yıllardaki hızlı büyüme oranına rağmen Suriye pazarında henüz yeterli düzeyde bir paya sahip olmamız Suriyeli tüketicilerin Çin malı ucuz klimaları tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır. Nitekim Suriye ithalatının % 75'i Çin tarafından karşılanmakta, pazarda ikinci sırada olan İtalya sadece % 5 düzeyinde pay alabilmektedir. İtalya'yı Ürdün, Türkiye ve Malezya % 3'er payla takip etmektedirler. Pazardaki tüketici eğilimlerinin bu şekilde olması Suriye'de kişi başına düşen milli gelirin oldukça düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

2009 yılı ilk sekiz aylık dönemde Suriye'ye klima ihracatımız % 10 oranında artarak 1,2 milyondan 1,3 milyon Dolara yükselmiştir.

Suriye'nin klima ithalatı (% 37) Suriye'nin toplam ithalatından (% 21) daha hızlı büyümekte dolayısıyla söz konusu sektörün Suriye ithalatındaki önemi giderek artmaktadır.

5.3.12.Gıda Dolum ve Ambalaj Makineleri

(GTİP:8422.30, 8422.40)

8422 GTİP numarasında geçmesine rağmen bulaşık makinelerinden ayrı bir sektör olan gıda ambalajlama makinelerinde (şişeleme ve dolum makineleri dahil) 3,4 milyon Dolar değerinde ihra-



cat gerçekleşmiştir. Bu rakamın 2,1 milyon Doları diğer paketleme makinelerine (GTİP 8422.40) aittir. Suriye'nin toplamda 168 milyon Dolar, diğer paketleme makinelerinde ise 62 milyon Dolarlık ithalatı dikkate alındığında ihracatımızın oldukça sınırlı düzeyde olduğu ortadadır. Suriye ithalatında İtalya % 36 ve Almanya % 33 pay ile pazardaki lider ülkelerdir. Çin % 8, Türkiye % 6 ve Hindistan % 4 pay ile sıralanmaktadır.

Sektör ithalatının son dört yıldaki yıllık ortalama büyüme oranı (% 10) Suriye toplam ithalatının büyümesinin (% 21) gerisinde kalmıştır. Bu durum sektörün Suriye ithalatındaki payının giderek azalmakta olduğunu göstermektedir. 2009 yılı ilk sekiz aylık dönemde Suriye'ye ihracatımız % 11 oranında artarak 2,6 milyondan 2,9 milyon Dolara yükselmiştir.

5.3.13.Tarım Makineleri

Önemli bir tarım ülkesi olan ve 2008 yılı rakamlarına göre GSYİH'sinin % 27'sini tarım sektörünün oluşturduğu Suriye'de ülke arazinin % 28'inde tarım yapılabilir. Tarım ve gıda ürünleri, Suriye ihracatının % 41'ini oluşturan petrolden sonra, % 21 ile ihracatta en önemli ikinci ürün grubudur.

Büyük ölçüde iklime bağlı olan tarım sektörünün en önemli ürünleri buğday, arpa, mercimek nohut, tütün, pamuk, şeker pancarı ve zeytindir. Pamuk, Suriye tarım sektörünün en önemli ürünüdür. Pamuk üretiminin yaklaşık yarısı gelişmekte olan tekstil sektöründe kullanılmaktadır.

Bugün, Suriye'nin yıllık toplam su kaynağı yaklaşık 14.500 m3 olmakla beraber yıllık tüketimin 19.000 m3 olduğu bildirilmektedir.



Bu tüketimin % 85-90'ı tarımda kullanılmaktadır.

Suriye hükümeti, kurak geçen mevsimlere ve artan su tüketimine karşı önlem olarak sulama sistemlerinin geliştirilmesini bir öncelik olarak kabul etmektedir. Tarım alanlarının yalnızca % 20'lik bölümü sulanırken geri kalan bölümü yağışlara bağlıdır.

2008 yılında 14,3 milyon Dolar değerinde tarım makinesi ithalatı gerçekleştiren Suriye bu ithalatın 2,2 milyonluk bölümünü Türkiye'den yapmıştır. Suriye'ye yapılan ihracatın 1,2 milyon bölümünü süt endüstrisinde kullanılan makineler oluşturmaktadır. Türkiye bu sektörün ithalatında % 45 ile birinci sırada gelmektedir.

Suriye tarım makineleri üreticileri için oldukça önemli fırsatlar sunmaktadır. 2009 yılı ilk sekiz aylık dönemde Suriye'ye tarım makineleri ihracatımız % 117 oranında artarak 1,4 milyondan 3,1 milyon Dolara yükselmiştir.

5.3.14.Gıda İşleme Makineleri

(GTİP:844,8435,8437,8438,8417.20,8419.31,8421.11,8479.20)

Suriye'ye yapılan 17,3 milyon Dolarlık gıda işleme makineleri ihracatımızın 12,6 milyon Dolarlık bölümünü oluşturan değirmencilik makineleri sektöründe (buğday ve diğer hububatın öğütülmesinde kullanılan makineler) Türkiye Suriye ithalatının tamamına yakın bir bölümünü karşılamaktadır. 2008 yılında 13,3 milyon Dolar ithalat gerçekleştiren Suriye'de ithalatın % 95'i Türkiye'den yapılmıştır. Dolayısıyla, sektörde Suriyeli üreticilerin birinci tercihinin Türk malı makineler olduğu ifade edilebilir.

Sektördeki ihracatımızda Suriye, Kazakistan ve Rusya'dan sonra 3. sırada yer almaktadır Suriye 160 milyon Dolarlık gıda işleme



makinesi ihracatımızda % 8 paya sahiptir.

Değirmencilik makineleri haricinde Suriye'nin gerçekleştirdiği 25,8 milyon Dolarlık gıda işleme makineleri ithalatından Türkiye'nin aldığı pay ise 4,7 milyon Dolar düzeyindedir.

5.3.15. Plastik ve Kauçuk İşleme Makineleri

(GTİP:8477)

2008 yılında 27,8 milyon Dolar değerinde plastik ve kauçuk işleme makineleri ithalatı gerçekleştiren Suriye'de sektörün ithalat rakamı yıldan yıla küçülmektedir. Ancak sadece % 2,6 oranında pay alabildiğimiz bu ithalatta var olan potansiyelin değerlendirilerek ihracatımızın artırılabilceği düşünülmektedir.

Suriye ithalatının % 43'ü Çin, % 20'si İtalya, % 9'u Tayvan, % 8'i Almanya ve % 6'sı Hollanda'dan yapılmaktadır. 2009 yılı ilk sekiz aylık dönemde Suriye'ye ihracatımız % 100 oranında artarak 600 bin Dolardan 1,2 milyon Dolara yükselmiştir.

Ülkede perakende sektörünün gelişmesiyle birlikte plastik ürünlere yönelik talebin artması ve gelişmekte olan ülkelerde en hızlı gelişen sektörlerden biri olan plastik işleme sektöründe yatırımların çoğalması beklenmektedir.

5.3.16. Kablo ve Teller

(GTİP:8544)

Suriye 2008 yılında toplam 93 milyon Dolar izoleli kablo ve tel ithalatı gerçekleştirmiştir. Aynı yıl Türkiye'den Suriye'ye en çok ihraç edilen ürün sıralamasında izole edilmiş kablo ve teller 36 milyon Dolar ihracat ile 5. sırada yer almaktadır.



2008 yılı Suriye izoleli kablo ve tel ithalatında ilk sırada pazardan aldığı % 38 pay ile Türkiye yer almaktadır. Türkiye'yi sırasıyla Mısır, Çin, İtalya ve Almanya takip etmektedir. 1 Ocak 2007 yılında yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması'yla birlikte Türkiye'nin Suriye'ye gerçekleştirdiği kablo ihracatı ciddi artış göstermiş ve Türkiye Suriye kablo pazarına hakim bir konuma gelmiştir. Ancak yaşanan küresel daralmanın etkisiyle 2008 yılında Türkiye'nin Suriye'ye izoleli kablo ve tel ihracatı bir önceki yıla göre % 44 azalmıştır. Aynı şekilde 2007 yılında kablo ithalatını 2 katına çıkaran Suriye'nin 2008 yılındaki ithalatı bir önceki yıla % 10 azalmıştır.

Gerilimi 80 V.'u geçmeyen elektrik iletkenleri 30 milyon Dolar ithalatı ile Suriye'nin 2008 yılında Türkiye'den en çok ithal ettiği kablo ürün grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriye son yıllarda Kalkınma Ajanslarından ve AB'den aldığı kredilerle yeni enerji santralleri kurmaktadır. Son on yılda elektrik üretme kapasitesi üç katına çıkmış ancak hala artan enerji talebini karşılayabilecek düzeye ulaşamamıştır. Ayrıca Mısır ve Ürdün ile elektrik ağlarının bağlanması konusunda 2001 yılında bir anlaşma imzalanmıştır. Bu ağın Türkiye ve Lübnan'a kadar genişletilmesi planlanmaktadır. Bu çerçevede Suriye kablo ve tel ürünleri için önemli bir pazar olma özelliğini sürdürmektedir.

Türkiye ile Suriye Arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması'na göre gümrük tarifelerinin kademeli olarak azaltılarak 2018'den sonra tüm ürünler için % 0'a indirilmesi öngörülmüştür. 2009 yılına ilişkin gümrük vergi indirimine göre kablo ve teller için uygulanan gümrük tarife oranı % 0 ile % 5,71 arasında değişmektedir. Suriye MFN ülkeleri için ise % 1 ile % 10 arasında değişen gümrük vergisi uygulamaktadır. Suriye kablo ithalatında ikin-



ci sırada yer alan Mısır için GAFTA üyesi olması nedeniyle gümrük tarife oranı sıfırlanmıştır.

5.3.17. Tekstil Makineleri

Tekstil makineleri, tekstil sanayinin kullandığı tekstil hammadde-
lerinin işlenmesi ve tekstil terbiyesi için kullanılan makinelerdir.
Tekstil teknolojisi, iplik, dokuma, örme ve konfeksiyon ile kalite kon-
trol konularından oluşmaktadır. Tekstil makineleri şu ürün
gruplarından oluşmaktadır.

GTİP No ÜRÜN ADI

- 84.44 Dokuma maddelerinden lif imal eden, dokuyan, kesen
makineler
- 84.45 Lifleri hazırlayan, iplik üreten-hazırlayan makineler
- 84.46 Dokuma tezgahları (makineleri)
- 84.47 Örgü tezgahları, gipür, tul, dantela, file imali için makine,
cihazları
- 84.48 Yardımcı tekstil makine, cihazları ve aksam-parçalar
- 84.49 Keçe, mensucat imal makinelerinin aksam, parçaları
- 84.51 Dokuma maddelerini yıkama, kurutma, ütöleme
makine ve cihazları
- 84.52 Dikiş makineleri, mobilyaları, iğneleri, aksam-parçaları

Suriye’de tekstil üretimi tarihsel bir geçmiş e ve öneme sahiptir.
Ülkede petrol ve tarımdan sonra en önemli sektör tekstil-hazır giyim
sanayidir. Suriye ekonomisi büyük ölçüde petrol ve doğal gaz üre-
timine, tarıma ve tekstil üretimine dayanmaktadır. Sektör, ülkenin



işgücünün yaklaşık %10'unu istihdam etmekte ve GSYİH'nın %7'sini oluşturmaktadır. Tekstil ve hazır giyim sektörü sanayi üretiminin %35'ini ve sanayi istihdamının %30'unu karşılamaktadır. Devletin tekstile yüksek sübvansiyon uygulaması, işçilik ücretlerinin düşük olması ve hammadde olanaklarının yeterli düzeyde olması sektörün rekabet gücünü arttırmaktadır.

Yıllık üretimi 300 bin ton pamuğun 200 bin tonu iç tüketimde kullanılmaktadır. Toplam iplik üretimi 121 bin ton, sentetik-yün karışımli ipliklerin üretim miktarı ise 1.600 tondur. Ham pamuklu dokuma üretimi 72 milyon m², sentetik-yün karışımli kumaş üretimi ise 3 milyon m² civarındadır. Yıllık 55 milyon adet olan hazır giyim üretiminin en büyük ihraç pazarları AB ülkeleri ve Körfez ülkeleridir. Ancak işletme kapasitelerinin düşüklüğü nedeniyle, sektör özellikle Avrupa'dan gelen talepleri karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Teknolojinin eskiliği ve üretimin dağınıklığı yüksek miktartlı taleplerin karşılanmasını engellemektedir.

Örneğin, sentetik iplikler kırsal bölgelerdeki 20 binden fazla küçük atölyede el emeği ile üretilmektedir. Pamuklu dokumaların 15 bin civarında tezgahta üretildiği, bunların 4.000 kadarının eski teknolojiili mekikli tezgah olduğı tahmin edilmektedir. Sektörün teknolojisini yenilemesi ve yüksek ithal taleplerini karşılayabilmek amacıyla entegre, büyük ölçekli üretime geçilmesi durumunda ülkenin tekstil makinelerine yönelik talebi artacaktır. Suriye 2008 yılında, bir önceki yıla göre %6,8 artışla 123 milyon Dolarlık tekstil makinesi ithal etmiştir. Başlıca tedarikçi ülkeler sırasıyla Almanya, Çin, İtalya, İsviçre ve Türkiye'dir Suriye'nin ithal ettiğı başlıca tekstil makinesi alt grupları şunlardır:



- Örgü tezgahları, gipür, tül, dantela, file imali için makineleri (GTİP: 8447): 26,1 milyon Dolar

- Yardımcı tekstil makine, cihazları ve aksam-parçalar (GTİP: 8448): 21,3 milyon Dolar

- Lifleri hazırlayan, iplik üreten-hazırlayan makineler (GTİP: 8445): 20,6 milyon Dolar

- Dokuma maddelerinden lif imal eden, dokuyan, kesen makineler (GTİP: 8444): 18,9 milyon

- Dokuma maddelerini yıkama, kurutma, ütüleme makine ve cihazları (GTİP: 8452): 18,5 milyon Dolar

Türkiye 2008 yılında Suriye'ye, 2007'ye göre % 18,8 artışla 8,7 milyon Dolarlık tekstil makinesi ihraç etmiştir. 2009 yılı ilk sekiz aylık verileri ise, bir önceki yılın aynı dönemine göre % 4'lük düşüşle 7,4 milyon Dolarlık ihracata işaret etmektedir. 2008 yılında Türkiye'nin Suriye'ye en çok ihraç ettiği makineler şunlardır:

- Dokuma maddelerini yıkama, kurutma, ütüleme makine ve cihazları (GTİP: 8451): 4,4 milyon Dolar

- Lifleri hazırlayan, iplik üreten-hazırlayan makineler (GTİP: 8445): 2,3 milyon Dolar

- Dokuma maddelerinden lif imal eden, dokuyan, kesen makineler (GTİP: 8444): 1,3 milyon Dolar

Suriye Mevzuatı'na göre, tekstil makineleri ithalatında "en çok kayırılan ulus" ilkesi (MFN) kapsamında % 1, 8451 ve 8452 GTİP'li makinelerin aksam ve parçaları ithalatında ise % 1 ila % 40 oranında gümrük vergileri uygulanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık



Anlaşması'na göre gümrük tarifelerinin kademeli olarak azaltılarak, 2018'den sonra tüm ürünler için % 0'a indirilmesi öngörülmüştür. 2009 yılına ilişkin gümrük vergi indirimine göre tekstil makineleri için Gümrük oranları: 8451 ve 8452 GTİP'li makinelerde % 0 ila % 33,77, diğer tekstil makineleri için ise % 0'dır. Suriye gümrük mevzuatına göre sanayi dışında kullanılmak üzere ithal edilen makinelere uygulan gümrük vergileri yüksektir.

5.3.18.Takım Tezgahları

Takım tezgahları, metalleri çeşitli yollarla işleyen ve imalat sanayinin ana girdilerinden birini oluşturan makine ve ekipmanlardır. Sektörün ürünleri başlıca iki kategoriye ayrılmaktadır:

A) Talaşlı İşleme Tezgahları:

B) Metal Şekillendirme Tezgahları

Talaşlı işleme tezgahları arasında yer alan başlıca ürünler: Lazer, foton, ultrasonik, elektro- erozyon yöntemiyle maddeleri aşındırarak işleyen makineler; Metal işleme merkezleri tek ve çok istasyonlu tezgahlar; Torna tezgahları; Delme, freze, rayba tezgahları; Bileme, taşlama cilama tezgahları; Dişli, yiv vb. açma ve testere ve broş tezgahlarıdır.

Metal şekillendirme tezgahları ise: Metalleri kesme, dövme, katlama, kavislendirme vb yoluyla işleyen makine ve presler; çubuk, profil, boru tel çekme tezgahları, vida, cıvata, tel işleme makineleridir.

Diğer tezgahlar: Taş, beton, seramik, soğuk cam, beton işleyen makineler, testerele cilama vb. makineleri; Ağaç, mantar, seramik, sert plastik ve kauçuk işleyen makineler (testerele kalıp-freze makineleri, parlatma-taşlama makineleri, bükme-birleştirme makineleri, delik



açma-zıvanalama makineleri, yarma-dilme-yapraklama makineleri); Takım tezgahlarının aksam ve parçalarıdır.

Suriye’de takım tezgahları üretimi yoktur. Pazardaki talep ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Suriye’nin toplam takım tezgahları ithalatı 2007 yılında 40 milyon Dolar, 2008 yılında ise bir önceki yıla göre % 26,3 artışla 51 milyon Dolar olmuştur. Suriye’nin 2008 yılında en çok ithalat yaptığı alt-ürünler:

- Metal şekillendirme-kesme makine ve presleri (GTİP: 8462): 10,9 milyon Dolar
- Taş, Beton, Seramik, Soğuk Cam vb. İşleyen Makineler (GTİP: 8464): 8,2 milyon Dolar.
- Takım Tezgahlarının Aksam-Parçaları (GTİP: 8466): 8 milyon Dolar.
- Delme, freze, rayba tezgahları (GTİP: 8459): 4,8 milyon Dolar.

Türkiye’nin Suriye’ye takım tezgahları ihracatı, 2008 yılında % 6,9 artışla 5,4 milyon Dolara yükselmiştir. Türkiye bu rakamla Suriye’ye takım tezgahı ihraç eden ülkeler arasında % 10’luk payla üçüncü sıradadır. 2009 yılı ilk sekiz aylık verilerine göre Türkiye’nin Suriye’ye takım tezgahları ihracatı önceki yılın aynı dönemine göre % 43 artışla 5,7 milyon Dolara yükselmiştir.

Suriye, özellikle Türk Takım Tezgahları sektörünün güçlü olduğu Metal şekillendirme makineleri (8462, 8463); Metal-dışı sert maddeleri işleyen makineler (8464, 8465) ve takım tezgahlarının aksam parçaları (8466) ürün gruplarında Türk üreticiler için önemli potansiyel oluşturmaktadır. Türk takım tezgahları sektöründe üreti-



minin henüz yeterli düzeye ulaşmadığı “Metalleri talaş kaldırmak suretiyle işleyen makineler, tezgahlar, istasyonlar” (GTİP: 8456–8461) grubunda ise, Almanya, Çin, İtalya, İsviçre gibi ülkeler pazarda hakimdirler. Türk üreticilerin pazardaki şansı üretim kabiliyetleri ile orantılı olarak gelişebilir. Diğer yandan bu tip tezgahlar ülkeye ikinci el olarak ihraç edilebilir.

Türkiye’nin Suriye’ye takım tezgahları ihracatında 2008 yılında en güçlü ürün, 8462 GTİP’li “Metal şekillendirme-kesme makine ve presleridir. Türkiye 2,7 milyon Dolarlık ihracatıyla ve % 24’lük payla pazarda Çin’den sonra ikinci sıradadır. Suriye pazarında güçlü olan bir diğer ürün 1 milyon Dolarlık ihracatla pazardan % 13 pay alan “Taş, Beton, Seramik, Soğuk Cam vb. İşleyen Makineler”dir (GTİP 8464). Türkiye bu ürün grubunda İtalya’nın ardından ikinci sıradadır.

Suriye özellikle metal şekillendirme makine/presler/tezgahları, metal-dışı maddeleri işleyen (taş, beton, seramik, soğuk cam ve ahşap, sert plastik kauçuk) makineler-tezgahlar gruplarında Türk üreticiler için potansiyeli bir pazar olmaya devam edecektir. Diğer yandan takım tezgahları sektöründe önde gelen Türk üreticilerin son yıllarda üretmeye başladıkları lazerli plazma ve su jetli kesim makineleri alt-grubunda da, Suriye’nin yerel üretimi güçlendirmeye yönelik politikaları kapsamında belli bir talep oluşacağı öngörülmektedir.

Suriye Mevzuatı’na göre, takım tezgahları ithalatında “en çok kayırılan ulus” ilkesi (MFN) kapsamında % 1 oranında gümrük vergileri uygulanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması’na göre gümrük tarifelerinin kademeli olarak azaltılarak, 2018’den sonra tüm ürünler için % 0’a indirilmesi öngörülmüştür. 2009



yılına ilişkin gümrük vergi indirimine göre Takım Tezgahları için uygulanan gümrük tarife oranı % 0'dır.

5.3.19.Otomotiv Ana ve Yan Sanayi

(Ana sanayi GTİP: 8701, 8702, 8703, 8704, 8705) (Yan sanayi GTİP: 4011, 4012, 4013, 40169930, 40169952, 681310, 7007, 700910, 8407, 8408, 8409, 841330, 841581, 841582, 841583, 842123, 842131, 8482, 8483, 8484, 8507, 8511, 8512, 8706, 8707, 8708, 940120)

Suriye hükümeti, Suriye'yi bir otomotiv üretim merkezi yapmak amacıyla küresel otomotiv üreticilerinin dikkatini çekmek için senelerdir uğraşmaktadır. Ancak tasarlanan çoğu plan Suriye'nin aşırı korumacı politikaları ve yüksek vergi oranları nedeniyle raflarda kalmıştır. Bu yüzden de araç parkı çok eskidir. Son zamanlardaki olumlu gelişmeler yabancı yatırımcıların dikkatlerini Suriye pazarına çekmiştir. Suriye'ye önemli otomotiv yatırımları yapan ülke İran'dır. İran'ın Khodro adlı otomobil üretici firması, 12 Mayıs 2004 tarihinde Samand modeli üretimi için Suriye hükümeti ile bir ortak yatırım anlaşması imzalamıştır.

Ayrıca İran'da devlete ait Saipa adlı otomobil üreticisi, Suriyeli Hamish firması ile ortak olarak otomobil üretmektedir. Ayrıca pazarda Mısırlı Al-Vahab grubu binek otomobil üretmektedir.

Tablo 22 Suriye'de Kullanımda Olan Binek Araç Sayısı (Bin Adet)

Yıllar	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Binek Araç Sayısı	152,6	154,8	155,7	156,2	156,6	157,2

Kaynak: AYDIN ve DİĞERLERİ, 2009.



Suriye'nin oto ana sanayi ithalatı bir önceki yıla göre % 26 artarak 1 milyar Dolara yükselmiştir. İthalatında başlıca ülkeler Güney Kore, Çin, Japonya, Almanya ve İran'dır. En fazla ithal ettiği ürün grubu binek otomobillerdir. 2008 yılında binek otomobil ithalatı bir önceki yıla göre % 4 artarak 671 milyon Dolar olmuştur. İthalatının en fazla gerçekleştiği ülkeler Japonya, Almanya, Çin, Hindistan, İngiltere ve Türkiye'dir. Suriye'nin oto ana sanayi ithalatında ikinci grup kamyonlardır. 2008 yılında kamyon ithalatı bir önceki yıla göre % 19 artarak 225 milyon Dolar olmuştur. İthalatın en fazla gerçekleştiği ülkeler Çin, Japonya Tayland, İtalya ve Hollanda'dır. Suriye'nin ithalatında üçüncü grupta yer alan otobüs minibüs ithalatı ise 2008 yılında % 311 artarak 106 milyon Dolar olmuştur. İthalatında başlıca ülkeler ise Çin, Japonya, Türkiye, Ürdün ve Yunanistan'dır.

Türkiye'nin Suriye'ye olan oto ana sanayi 2008 yılında bir önceki yıla göre %8 azalarak 29 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. Ancak 2009 yılının ilk 8 ay verilerine bakıldığında krize rağmen oto ana sanayi ithalatının bir önceki yıla göre % 95 artarak 35 milyon Dolara yükseldiği görülmektedir. Türkiye'nin Suriye'ye olan binek otomobil ithalatı 2008 yılında % 27 artarak 13 milyon Dolara yükselmiştir. 2009 yılı ilk sekiz aylık verileri itibariyle bir önceki yıla göre % 130 artarak 14 milyon Dolar olmuştur. Türkiye'den Suriye'ye olan ihracatta ikinci grupta yer alan minibüs ve otobüs ihracatı 2008 yılında bir önceki yıla göre % 8 azalarak 5 milyon Dolar olmuştur. Ancak 2009 ilk sekiz aylık veriler itibariye bu değer % 45 artarak 6 milyon Dolara yükseldiği görülmektedir. Suriye'ye olan kamyon ithalatımız 2008 yılında bir önceki yıla göre % 23 artarak 1 milyon Dolar olmuştur. 2009 yılı ilk sekiz ayında kamyon ithalatı bir önceki yılın aynı dönem-



ine göre % 325 artarak 4 milyon Dolara yükseldiği görülmektedir.

Suriye'nin yan sanayi ithalatına baktığımızda 2008 yılında bir önceki yıla göre % 54 artarak 378 milyon Dolar olmuştur. İthalatında başlıca ülkeler Avrupa ülkeleri, Japonya, Çin, Güney Kore, İran, Hindistan ve Türkiye'dir. En fazla ithalatının gerçekleştiği ürünler dış lastikler ve 8708 grubunda yer alan kara taşıtlarının diğer aksam ve parçaları, karoseri aksamı, debriyaj ve aksamı, tekerlekler ve aksamı ve fren ve aksamıdır. Dış lastik ithalatı 2008 yılında bir önceki yıla göre % 9 artarak 134 milyon Dolar olmuştur. İthalatında başlıca ülkeler Japonya, Çin Türkiye, Hindistan ve Tayland'dır. 8708 grubunun 2008 ithalatı ise bir önceki yıla göre % 14 artarak 88 milyon Dolar olmuştur. Bu grupta en fazla ithalat gerçekleşen ülkeler ise Çin İtalya, BAE, Fransa, Japonya ve Türkiye olarak sıralanmaktadır.

Türkiye'nin Suriye'ye olan yan sanayi ihracatı ise 2008 yılında bir önceki yıla göre % 18 artarak 33 milyon Dolar olmuştur. 2009 yılı ilk sekiz aylık verilerimize göre Suriye'ye oto yan sanayi ihracatımız % 11 artarak 23 milyon Dolar olmuştur. En fazla ithalatımızın gerçekleştiği ürünler motor aksamı ve parçaları, dış lastikler, emniyet camları, aküler, filtreler, rulmanlar, transmisyon aksamı, oto aydınlatma ekipmanı, tekerlekler ve aksamı ve debriyajlardır. Suriye'ye olan dış lastik ihracatımız 2008 yılında bir önceki döneme göre % 11 azalarak 12 milyon Dolar olmuş, ancak 2009 yılı ilk sekiz ayında % 13 artarak 9 milyon Dolara yükselmiştir. 8708 yan sanayi grubu ihracatımız ise 2008 yılında % 20 artarak 5 milyon Dolar olmuş, ancak 2009 yılında krizin etkisiyle, ilk sekiz ayda bir önceki döneme göre % 4 azalarak 3 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir.

Suriye'de yerli oto yedek parça üretimi yok denecek kadar



azdır. Sadece bazı plastik parçalar yerli olarak üretilmektedir. Suriye’de orijinal yedek parçaların dağıtımının ana sanayinin inisiyatifindeki yetkili satıcılar tarafından sağlandığı görülmektedir. Orijinal olmayan otomotiv yedek parçalarının ithalattan tüketiciye ulaşmasında ithalatçılar ve geniş bayilik ağına sahip toptancılar etkilidirler. Yan sanayi ürünlerde önemli tedarikçiler pazarı payı yıldan yıla artan Çin, Hindistan ve Türkiye’dir.

Suriye otomotiv ana ve yan sanayinde dışa bağımlı ve her iki sanayide de net ithalatçıdır. Suriye’ye olan otomotiv ana ve yan sanayi ihracatımızın gelecek dönemde STA nedeniyle gerçekleşecek gümrük vergisi indirimleriyle artacağı tahmin edilmektedir. Yakın pazar olması da ayrı bir avantaj olarak görülmektedir (AYDIN ve DİĞERLERİ, 2009).

5.4.İki Ülke Arasındaki Ticarete İlişkin Önemli Hususlar ve Yaşanan Başlıca Sorunlar

5.4.1.Ulaştırma

13 Ekim 2009 tarihinde Türkiye ve Suriye’den 10’ar bakanın katılımıyla gerçekleşen Halep ve Gaziantep Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi toplantılarının sonuçlarına göre; Tren bağlantıları ıslah edilecektir. Suriye’den İslahiye ve Nusaybin’e olan tren yolundan baksa üçüncü tren yolu bağlantısı kurulacaktır. Bu hat Gaziantep-Halep arasında inşa edilecektir. Hava kargo taşımacılığında işbirliğine gidilecektir. Ortaklaşa vagon ve lokomotif üretilecektir.

Türkiye ile Suriye arasında 1 Ocak 2007’de yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması ile uyum sağlamak amacıyla, Suriye’ye ihraç edilecek Türk Mallarına ilişkin menşe belgelerinin ve ticari fatu-



raların konsolosluk tasdik harcından muaf edilmesini içeren 56 nolu yasa 1 Ocak 2007’de Suriye makamları tarafından kabul edilmiştir. Bu çerçevede, Suriye’nin Türkiye’den ithal ettiği ürünlerde faturadaki mal bedelinin % 1,5’i olarak ödenen tasdik harcı ile her menşe belgesi için ödenen 16 Dolar tutarındaki harç yeni yasa ile iptal edilmiş, Konsolosluk onayı zorunluluğu kaldırılmıştır. Ayrıca Suriye Gümrük İdaresi’nin 10 Haziran 2009 tarihinden itibaren Suriye’ye ikili taşıma yapan Türk araçlarından almaya başladığı 165 Dolar civarındaki “Refakat Ücreti” ise, 29 Temmuz 2009 tarihinde kaldırılmıştır.

Nisan 2008 tarihindeki bir gelişmeyle Türk tarafının tarım ürünlerinin STA kapsamına dahil edilmesine ilişkin talebi Suriye tarafından uygun görülmüştür. Ancak pamuk, tütün ve buğday gibi stratejik ürünler söz konusu kararın kapsamı dışında tutulmuştur. 13 Ekim 2009 tarihinde Türkiye ve Suriye’den 10’ar bakanın katılımıyla gerçekleşen Halep ve Gaziantep Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi toplantılarının sonuçlarına göre; 2 milyar Dolarlık dış ticaret hacminin 3 senede 5 milyar Dolara çıkarılması hedeflenmektedir. Gümrükler tek pencere sistemine geçilecek yani; Sınırdaki Türkiye ve Suriye kontrolleri tek bir yerde birleştirilecektir. Aradaki insansız bölge kaldırılacaktır. Mevcut 7 kapıdan halen 5’i çalışmaktadır. Diğer iki kapı da aktif hale getirilip yeni kapılar açılacaktır.

5.4.2. Vize

Türk ve Suriye vatandaşlarının birbirlerinin ülkelerine yapacakları seyahatlerde önceden vize alınması mecburiyeti 18 Eylül 2009 tarihi itibarı ile sona ermiş ve vizesiz geçişler başlamıştır. Bu çerçevede, diplomatik, hizmet ve hususi ile umuma mahsus pasaport hamili Türk ve Suriye vatandaşları 180 gün içinde 90 günü asmayan seyahatleri için



karşılıklı olarak vizeden muaf kılınmışlardır. 13 Ekim 2009 tarihinde Türkiye ve Suriye'den 10'ar bakanın katılımıyla gerçekleşen Halep ve Gaziantep Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi toplantılarının ardından Suriye ve Türkiye Dışışleri Bakanları, iki ülke arasındaki sınırı sembolik olarak kaldırmıştır. Öncüpınar sınır kapısında, sıfır noktasında birlikte yürüyerek geçen iki bakan, konulmuş sembolik bir barikatı kaldırarak vizesiz hayatın önünü açmıştır. Sınırın Türkiye tarafında düzenlenen büyük törenle, vizeyi kaldırın anlaşma resmen imzalanmıştır.

5.4.3.Sulama

13 Ekim 2009 tarihinde Türkiye ve Suriye'den 10'ar bakanın katılımıyla gerçekleşen Halep ve Gaziantep Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi toplantılarının sonuçlarına göre; Suriye'ye sıkıntılı anlarında Fırat ve Dicle'den su akıtılmasına devam edilecektir. Asi, Nehri üzerine yeni bir baraj kurulacaktır. Asi Nehri Suriye'den çıkıp Türkiye'ye geldiği için bu nehirdeki su fazlalığı Türkiye'de su taşkınlarına neden olmaktadır. Bu yüzden Türkiye Asi-Suriye tarafına kendi imkanları ile bir baraj kuracaktır. Böylece Türkiye'ye gelen taşkınlar engellenecek, barajın adı da 'Dostluk Barajı' olacaktır. Büyük Araplar Arası Serbest Ticaret Alanı Kuran Anlaşma'ya (GAFTA) taraf olan ülkelerin dışındaki ülkelere Suriye'ye yapılacak ithalatta yasaklar, lisans ve mal bedelinin ödenmesi gibi uygulamalar nedeniyle Suriye'ye birçok maddenin ithalatında zorluklar yaşanabilmektedir. İthalatçının izinler dahil gerekli işlemleri tamamlamadan vereceği siparişlerin karşılanmasında ihracatçılarımız beklenmedik zorluklarla karşılaşabilmektedir.

Suriyeli özel sektör ithalatçıları, Suriye bankalarında resmi



döviz rezervleri bulundurmadıkları için ödemeleri yurt dışındaki hesaplarından veya 180 gün vadeli kredili ithalat ile yapmaktadır. İthalatçının yurt dışında bulunan döviz hesabı ile yapılan ithalatta, Suriyeli firma satın aldığı malın bedelini bu hesabından Suriye Ticaret Bankası'na transfer ederek kredi mektubu temin etmekte ve malın teslimatını müteakip Ticaret Bankası yabancı firmaya ödeme yapmaktadır. Eğer ihracatçı firma, Suriye Ticaret Bankası'nın ödeme yapmasını beklemek istemez ise, Suriyeli ithalatçı yurt dışındaki hesabından ikinci bir transfer yaparak, malın bedelini ihracatçıya ödemekte, malın "Bedeli ödenmiştir" ibaresiyle ülkeye girişinden sonra Suriye Ticaret Bankası, söz konusu meblağı ihracatçının yurt dışındaki hesabına göndermektedir.

Özel sektörle yapılacak sözleşmeler kişisel olarak yapıldığından, hükümetten herhangi bir müdahale görmemektedir. Suriyeli ithalatçılar genellikle proforma faturaya ve konşimentoya ödeme koşullarını belirten hükümlerin koyulmasını istemektedirler. Firmalarımıza gecikmiş ödemelere karşı dikkatli olmaları ve “vesaik mukabili ödeme” yolunu kullanmamaları tavsiye edilmektedir. Çünkü bu ödeme biçiminde Suriyeli ithalatçının malı herhangi bir nedenle kabul etmemesi durumunda Suriye Ticaret Bankası'nın ihracatçı firmaya ödeme yapma zorunluluğu bulunmamaktadır. Sonuç olarak ithalatçı, mallar yüklendikten sonra bile sözleşmeden vazgeçebilmektedir. Suriyeli ithalatçı ile tatmin edici bir ilişki kurulana kadar Türk firmalarına mallarını “peşin ödeme” ve “gayri kabili rücu akreditif” açtırmak suretiyle göndermeleri tavsiye edilmektedir. Hükümet, kendisi sözleşme yaptığı zaman, karşı tarafın malları zamanında, defosuz ve teklifteki kalite ile miktara uygun olarak teslim edeceğini garanti



altına alan % 10 performans bondunu postalamasından sonra akreditif açmaktadır.

5.4.4. Başlıca Sorunlar

Suriyeli özel sektör firmaları, sermayelerinin yetersizliği nedeniyle genellikle küçük ölçekli yatırımlara yönelmiş durumdadır. Bu firmaların nakit ödemelerde sıkıntı yaşadıkları göz önüne alındığında, Suriye ile iş yapmak isteyen ve ürünlerinin bu piyasada talep göreceğine inanan firmalar için en elverişli pazara giriş yöntemi olarak ülkede doğrudan bir firma kurulması ya da temsilcilik açılması tavsiye edilmektedir.

Suriye pazarı ile iş yaparken bilgili, hazırlıklı ve sabırlı olmak gerekmektedir. Satışlarda çetin ve ısrarlı pazarlıklar yapıldığından fiyat tekliflerinde her zaman pazarlık marjı bırakılmalıdır. Kişisel ilişkiler oldukça önemlidir. Büyük projelerle ilgili sözleşmeler tecrübesiz veya etkin bir temsilcisi olmayan firmalar açısından kısıtlayıcı ve bağlayıcı hükümler içerebilmektedir. İstenen teminatlar ve taahhütler de sıkıntılara neden olmaktadır. Suriye'de yatırım yapmak isteyen girişimcilerin 1 Ocak 2007 itibarıyla yürürlüğe giren 8 Sayılı Yatırım Yasasını ve Yatırım Ofisi'nin (<http://www.investinsyria.org/>) yıllık olarak yayımlanan Onaylanacak Projeleri takip etmesi faydalıdır. Söz konusu yasanın T.C. Şam Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği tarafından yapılan gayri resmi tercümesi ekte sunulmaktadır.

Firmalarımızın uyuşmazlıkların çözümü için yargıya başvurmak yerine karşı tarafla aralarında imzalayabilecekleri yasal bir anlaşma türü olan tahkim ile ilgili bilgi edinmek için (<http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/SYR/tahkimyasasi.doc>) adresinden T.C. Şam Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği tarafından



Türkçe'ye çevrilen Tahkim Yasası'nı incelemelerinde fayda görülmektedir. Türkiye ile Suriye arasında 01 Ocak 2007'de yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması ile uyum sağlamak amacıyla Suriye hükümeti, Suriye'ye ihraç edilecek Türk mallarına ait menşe belgesi ve ticari faturalardan alınan "Konsolosluk Tasdik Harcı"nı iptal etmiştir. Malların gümrükten çekilme süreleri en az 3-4 günde gerçekleşirken? karışık durumlarda bu süre 1 aya kadar çıkabilmektedir.

5.4.4.1.Bankacılık Alanında Yaşanan Sorunlar

Türkiye'de Suriye ile bankacılık işlemlerini yürüten çok sınırlı sayıda banka bulunmakta, bu bankaların Suriye bankaları nezdindeki kredi limitlerinin yeterli olmaması nedeniyle ihracatçı firmaların akreditif ve teminat mektupları işlemlerinde büyük sıkıntılar yaşanmaktadır. Para transferi şirket faaliyete geçtikten 1 yıl sonra (vergi sonrası) mümkün olabilmektedir. Hesap açmak ve para transferi yapabilmek için de Suriye'de oturma izni alınmış olması dolayısı ile ilk önce şirket kurulmuş olması gerekmektedir. Bu gibi zorlukların üstesinden gelinmesi için Suriye'nin Türkiye'de tayin etmiş olduğu muhabir banka sayısını artırması ve bir Türk bankasının Suriye'de şube açması gereklidir.

Suriye ile ilişkileri bulunan ve Türkiye'de şubeleri olan tek banka Arap&Türk Bankasıdır. Suriye'ye yapılan ihracatlarda, Türk firmaları sözleşme gereği taahhüt ve sorumluluklarını yerine getirseler de kendilerine verilen kesin teminat mektupları gerekçesiz olarak iade edilmemektedir. Çoğunlukla büyük rakamlara tekabül eden bu teminatların geri alınamaması ve kapanmayan teminat mektupları nedeniyle, kredi hatları dolu kalmakta ve yeni teminat mektuplarına yer açılmamaktadır. Bu durum nedeniyle firmalar bankalara komisyon ödemeye



devam etmekte ve mağdur duruma düşmektedir.

Ülkede özel bankacılık yasası çıkarılmış olmasına rağmen, uygulamada hala aksaklıklar yaşanmaktadır. Örneğin, akreditifli işlemlerde Türk bankalarınca düzenlenen orijinal yükleme evraklarının Suriye bankalarına en kısa sürede ulaştırılmasına karşın, gümrük işlemleri için Suriye Bankası tarafından gümrük müdürlüklerine ilgili yazı geç ulaşmakta? bu yüzden Suriye gümrük kapılarında bekletilen araçlar gümrükte bekledikleri her gün için Suriye makamlarına bir bedel ödemektedir.

Suriyeli bankaların uyguladığı “muhabir banka masraf ve komisyon oranları” da çok yüksektir. Ayrıca bu masraf ve komisyonlar genel bankacılık uygulamalarında üçer aylık dönemlerde tahsil ediliyorken, Suriye bankalarınca peşin olarak talep edilmektedir. Bu durum iş adamlarımızı zor durumda bırakmaktadır.

Bu sorunların yan sıra Suriye’de açılan bir ihale sonuçlandıktan ve örneğin bir Türk firması ihaleyi aldıktan sonra ihale iptal edilebilmektedir. Bu durum yatırımcılar açısından belirsizlik doğurmaktadır. Diğer bir önemli husus ise önceki hükümetler döneminde imzalanmış olan sözleşmelerin yeni hükümetler döneminde de geçerliliğini koruması gerektiğidir. Ayrıca ihale şartnamesinde ihaleden sonra fiyat indirimi yapılmayacağı belirtilmesine rağmen bazen ihaleden sonra tüm katılımcılardan yeniden indirim istenebiliyor olması, en düşük fiyat teklifi veren firma açısından haksız rekabet yaratmaktadır.

5.4.4.2.Kara Yolları

Suriye gümrüklerinde geçiş işlemleri zaman alabilmektedir. TİM tarafından Kasım 2008’de yapılan bir açıklamada, Habur Sınır



Kapısı'nda yapılan uygulamalarda nakliye araçlarının yurda dönüşünün 30 günü bulması dolayısıyla yaşanan beklemlerin görüşmeler sonucunda minumuma indirildiği ve Habur Sınır Kapısı'ndan günlük ortalama 5000 araç giriş çıkışının yapılmasının sağlandığı bildirilmiştir. 2009 Şubat ayında Suriye Ulaştırma ve Maliye Bakanları tarafından, karşılıklılık ilkesi gereği, Suriye'ye giriş çıkış yapan, yüklü veya boş olan ve nihai varış yeri Suriye olan Türk araçlarından alınan ikili geçiş ücretlerinin kaldırıldığına dair Karar imzalanmıştır.

6.SURİYE'DE YATIRIM ORTAMI

2007 yılı başında yürürlüğe giren 8 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yabancı yatırımcıların birçok bürokratik engelle karşılaşmalarına neden olan 10 No'lu Yatırım Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. 8 numaralı kararname yatırımcılara yurt dışına kar transferi, yatırım süresince mal ve arazi edinilmesi, vergi indirimi gibi haklar sağlamaktadır. 2001-2005 yılları arasında ülkeye 1,2 milyar Dolarlık yabancı yatırım girmiştir. Sadece 2006 yılında giren yabancı yatırım ise 600 milyon Dolara ulaşmıştır ve 2007 yılındaki yabancı yatırımın ise 2001-2005 döneminde gerçekleşen yatırımın % 73'üne ulaşmıştır. Suriye'nin Arap ülkelerine yönelik toplam doğrudan yabancı yatırım akısındaki payı yaklaşık % 9,9 dolayındadır. 8 sayılı kararname ile yerli ve yabancı tüm şirketler aynı kurumlar vergisine tabi tutulmaktadır. 3 Milyon Suriye Lirası'ndan fazla karı olanlar % 28, 1 ile 3 milyon Suriye Poundu arasında karı olanlar % 24, 500.000-1 milyon Suriye Poundu arasında karı olanlar % 20, 200.000-500.000 Suriye Poundu arasında karı olanlar % 15 ve daha az karı olanlar ise %



10 oranında kurumlar vergisi ödeyeceklerdir. Söz konusu kararnamede yer alan önemli hususlar aşağıda sunulmaktadır;

Yatırımcıların projeleri için kanunlarda belirlenen yüzölçümünü geçse dahi kira veya satın alma yoluyla taşınmaz edinmeleri serbesttir.

Yatırımcılar, projenin tasfiyesinde kanunda tahdid edilmiş olanın üstünde edindikleri mülkiyet hakkını Suriyelilere devretmelidir. Suriyeli olmayan yatırımcılar projeye ait arazi ve arazi üstü tesislerden feragat etmelidir. Feragat işleminin Suriyeli veya yabancı yatırımcıdan Suriyeli olmayan baksa yatırımcılara yapılması Yönetim Kurulu'nun ön iznine bağlıdır. Bu bağlamda yapılacak işlemler en geç iki yıl içinde tamamlanmalıdır.

Yatırımlar, kamu yararı gerektirmedikçe ve karşılıkları ödenmedikçe kamulaştırılamaz veya devletleştirilemez. Aksi halde yatırımcıya projenin rayiç bedeli üzerinden tazminatı döviz olarak ödenir. 1956/341 Nolu Tahsil Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla projeye ancak mahkeme kararı ile haciz konulabilir.

Suriyeli olmayan yatırımcıya projenin yürürlükte olduğu sürece çalışma belgesi, kendisi ve ailesine de ikamet tezkeresi verilir.

Yatırımcılara, projede çalıştırılacak Suriyeli olmayan işçiler adına yürürlükteki yasalar çerçevesinde çalışma belgesi ve ikamet tezkeresi verilir.

Yatırımcılar faaliyet ve işlemlerinden doğan net geliri yurt dışına döviz olarak serbestçe transfer edebilirler.

Yatırımcılar, yurt dışından transfer ettikleri sermayeden doğan net kar ve faizleri yılda bir kere yurt dışına transfer edebilirler.

Yatırımcıların, mücbir sebeplerden ötürü yurt dışından transfer



ettikleri sermayeyi kullanılamadıkları takdirde, sermayenin getirildiği tarihten 6 aylık bir sürenin geçmesini müteakip Yönetim Kurulu kararı çerçevesinde yurt dışına tekrar transfer edebileceklerdir. Yönetim Kurulu, özel durumlarda bu süreyi daha da kısaltabilir.

Vergileri tahakkuk ettirilen Arap ve yabancı çalışanların masalarının % 50'si, sözleşme bitimindeki tazminatının % 100'ü yurt dışına transfer edilebilir.

Transfer işlemleri yetkili bankalar aracılığı ile yapılır.

Projeye ait varlıkların montaj işlemlerinde kullanılacak özel ekipmanların ülkeye giriş ve çıkışı Yönetim Kurulunun onayına bağlıdır.

Suriye'de yatırım ve yatırım garantilerine ilişkin olarak diğer ülkeler ile Arap veya Uluslararası Örgütlerle imzalanmış olan ikili veya çok taraflı anlaşma hükümleri dikkate alınır.

Yatırımcılar, projeyi Suriye'de diledikleri şirkette sigorta ettirebilirler.

Yatırımcılar ile devlet kamu kurumları arasında çıkabilecek uyuşmazlıkların dostane yollarla çözümlenmesine çalışılır. Sorun üç ay içinde çözümlenemediği takdirde Tahkim, Suriye Mahkemeleri, 1980'de imzalanan Arap Sermayesinin Arap ülkelerinde işletilmesine ilişkin Anlaşma gereğince kurulan Arap Yatırım Mahkemesi ve Suriye'nin Yatırımcının bağlı olduğu ülke veya Arap ve uluslararası örgütlerle imzaladığı yatırımların korunması anlaşmalarına başvurulabilirler. İlgili mahkeme tarafından görülen uyuşmazlıklara ivedilik tanınacaktır.

Aşağıda sayılan sektörlerdeki projeler, yürürlükteki Gelir



Vergisi Kanunu ve bu kanundaki değişikliklerde öngörülen muafiyet ve garantilerden yararlandırılacaktır. Bu sektörler: tarım ve toprak reformu projeleri, sanayi projeleri, taşımacılık projeleri, haberleşme ve yüksek teknoloji projeleri, çevre temizliği ile ilgili projeler, hizmet projeleri, elektrik-petrol ve yer altı kaynakları projeleri ve Yönetim Kurulunun tavsiyesi üzerine Yüksek Kurulun uygun göreceği diğer projeler,

Proje için ithal edilmesi gereken malzemelere, ithalat yasağı, döviz ve mense ülke sınırlaması uygulanmayacaktır. Özellikle projede kullanılmak üzere (makine-ekipman, taşımaya mahsus hizmet araçları gibi) ithal edilecek varlıklar gümrük vergisinden muaf tutulacaktır. Söz konusu varlıklar, Yönetim Kurulu onayı olmadan devredilemez. Bununla ilgili hükümlere esas teşkil edecek sistemi Yönetim Kurulunun tavsiyesi çerçevesinde Yüksek Kurul yayımlanacaktır.

Yatırım Bölgeleri ve her bölge için asgari varlık değeri Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenecektir.

Yüksek Kurul; Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı çerçevesinde diğer projelere işbu kararnamenin dışında ilave kolaylık, vasıf veya garanti vermeye yetkilidir.

Yüksek Kurul, ulusal ekonomi açısından özel önem taşıyan projeleri yürürlükteki Gelir Vergisi Kanunda yer alan muafiyetlerin dışında da indirimlerden yararlandırabilir.

Onay almış her projenin sahibi aşağıda sayılanları yapmakla mükelleftir:

a. Varlıkların montaj çalışmalarının sona ermesine müteakip projenin üretime geçiş tarihinin yazılı olarak Kurula bildirilmesi,



b. Proje için uluslararası muhasebe sistemine uygun bilanço cetveli tutulması, yetkili muhasebeciler tarafından onaylı bilanço cetvelinin bir örneğinin Kurula sunulması,

c. Proje Varlıkları için detaylı bir envanter cetveli düzenlenmesi,

d. Kurul tarafından istenilen her belgenin verilmesi ve belgelerin doğruluğunun araştırılması için Kurul yetkilisine gereken kolaylığın gösterilmesi.

Bu Kararname öncesi yatırım yasaları çerçevesinde kurulmuş olan projeler, öngörülen süreleri çerçevesinde tüm muafiyet ve avantajlardan yararlanmaya devam eder.

Onaylanan projelerin tamamının veya bir kısmının devredilmesi durumunda, proje sahibine ait hak ve taahhütler devredilene geçer. Varlıkların satışından doğan kar da gelir vergisine tabidir.

Yatırımcıların projeleriyle ilgili bilgiler gizli olup açıklanamaz.

a. Onaylanan Projeler için, yürürlükte bulunan Şirketler Kanunu veya

Karma Şirketler Kanunu hükümleri geçerlidir.

b. İşbu Kararnamede yer alan hükümlere aykırı metinler nerede geçerse geçsin yürürlükten kaldırılmıştır.

c. 1991/10 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

Suriye'deki baslıca yabancı yatırımcılar enerji sektöründe faaliyet göstermektedir. Bunların basında Shell, Conoco, Total-Fina-Elf, Ina Nafta Plin, Dublin, Devon Energy, Gulsands and Startegic Energy gelmektedir. Mitsubishi, Samsung, Mobil, Dupont, Gray-



Mackenzie firmaları da diğer yabancı yatırımcılar arasında yer almaktadır. Son dönemde özellikle Körfez Ülkelerinden gayrimenkul sektöründe yapılan yatırımlar dikkat çekmektedir.

6.1.Şirket Kuruluşu

Son yıllarda anonim şirketler daha da yaygınlaşmaktadır. 1980’li yıllardan bu yana hükümet ile özel sektör arasında anonim şirket olarak birçok ortak girişim kurulmuştur. 10 sayılı yatırım yasasına göre kurulan ortaklıklarda anonim şirketler daha yaygındır. İşletmenin kuruluşunun birinci ayı içinde işletmenin kaydı gerçekleştirilmeli ve Sanayi Bakanlığı’ndan bir işletme lisansı alınmalıdır. Firmaların 5 kurucusu olmalı ve minimum sermaye 50.000 Suriye Lirası olmalıdır. Başvurular İaşe ve İç Ticaret Bakanlığına yapılır. Söz konusu Bakanlığa şirket kuruluş sözleşmesi sunulmalıdır. İaşe ve İç Ticaret Bakanlığının ortaklığı onayını müteakiben şirket sözleşmesi Resmi Gazetede yayınlanır. Yabancılar veya yabancı katılımcılarla kurulan firmaların Dış Ticaret ve Ekonomi Bakanlığından izin almaları gerekmektedir. Suriye’deki limited şirket modeli yapısal olarak batıdaki limited şirketlere benzerler. Ana sözleşme firmanın ismi ve adresini, amacını, ortaklar ve yöneticilerle ilgili bilgileri, onların hisse ve sorumluluklarını içermelidir. Resmi sicil için başvurular İç Ticaret ve İaşe Bakanlığına yapılır.

Suriye’de yabancılar belirlenmiş olan bölgelerde (organize sanayi bölgeleri) % 100 kendi sermayeleri ile şirket kurabilmektedir. Bu bölgelerde teşvik kapsamına giren projelere 5 yıl vergi muafiyeti tanınmaktadır. Bu süre Suriyeli bir ortak olması halinde 2 yıl, üretimin % 50’sinden fazlasının ihracat olması halinde +2 yıl ve Suriye Devleti ile çalışma durumunda +2 yıl daha uzayabilmektedir. O bölgenin



sanayisini tamamlayıcı veya o bölgede olmayan bir sanayi dalında veya Suriye ithalatını azaltıcı şekilde faaliyet gösteren şirketlere birtakım öncelik ve istisnalar da tanınabilmektedir. Geçtiğimiz aylarda Halep Valisi tarafından Halep'teki ticari kuruluşların isimlerinin Arapça olarak belirtilmesi şartı getirilmiştir. Bu kurala aykırı hareket eden işletmelerin ilk uyarıda 3 gün, ikinci uyarıda 1 hafta, üçüncü uyarıda ise belirsiz süreli olarak kapatılacağı duyurulmuştur. Yabancı şirketlerin Halep'teki şubeleri için ise şirket isminin Arapça versiyonunun belirgin olarak görünmesi ve Latince ismin en az iki katı büyüklükte olması gerekmektedir.

6.2.Dağıtım Kanalları

Suriye'de dağıtım zinciri? sırayla üretici, toptancı/yarı toptancı, perakendeci ve tüketicilerden oluşmakta olup, toptancılar reklâm ve pazarlama faaliyetinde bulunmadıklarından ve üreticilere zor şartlar öne sürdüklerinden dolayı üreticiler artık toptancıları aradan çıkararak doğrudan perakendeciye ulaşmayı tercih etmektedirler. Üreticiler kendi bünyelerinde pazarlama bölümleri kurmaya başlamışlardır. Sayısı gün geçtikçe artan distribütörlük firmaları, acenteliğini aldıkları malların tanıtımını ve sürümünü de yapmaktadırlar. Suriye pazarında kişisel ilişkilerin ve bağlantıların büyük önemi olup? yerel bir temsilci ve avukat da vazgeçilmez unsurlardır. Bunun önemi, büyük ihalelerde veya önemli projelerde daha çok ortaya çıkmaktadır. Suriye pazarına yeni giren şirketlerin müşterilerle ilişkilerin düzenlenmesi, ihalelerin takibi, ürünlerin tanıtımı için yerel bir temsilcilik ya da acente ile çalışması tavsiye edilmektedir.



7.İŞADAMLARININ SURIYE PAZARINDA DİKKAT ETMESİ GEREKENLER

7.1.Ticareti etkileyen Kültürel Faktörler

Suriyeli işadamları genellikle İngilizce ya da Fransızca konuşmaktadır. İş görüşmelerinde takım elbise giyilmesi, görüşmeden önce randevu alınması ve kartvizit değişimi yaygındır. Suriye tarafına herhangi bir taleple ilgili olarak yazılan mektup, faks veya e-posta mesajına cevap verilmesi birkaç ay sürebilmektedir.

Birbirlerini tanımayan kadın ve erkek arasında fiziksel temas pek yaygın değildir. Suriyeliler oldukça sıcakkanlı ve misafirperver insanlar olup, genellikle başkasıyla iş yapmadan önce karşı tarafı tanımak isterler. Bayanların muhafazakar bir tarzda giyinmeleri, elbise ve etek boylarının dizin altında ve omuzların kapalı olması uygundur. Karşılıklı konuşmalarda doğrudan göz teması kurulmasında fayda vardır.

7.2.Pasaport ve Vize İşlemleri

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim tarafından 13 Ekim 2009 tarihinde imzalanan Anlaşma çerçevesinde vize yükümlülüğü karşılıklı olarak kaldırılmıştır. Böylece iki ülke vatandaşlarından kayıtlı geçerli seyahat belgesi hamili olanlar birbirlerinin ülkesine, her altı ay içinde ilk giriş tarihinden itibaren 90 günü aşmayan bir süre için veya transit geçiş maksadıyla vize almaları gerekmeden giriş yapabileceklerdir.

7.3.Ülkeye Ulaşım

Suriye'ye havayolu ile ulaşım da hem Türk Hava Yolları'nın (THY) hem de Suriye Havayolları'nın seferleri bulunmaktadır. Türk



Hava Yolları, İstanbul-Şam uçuşlarını haftada 9 sefere çıkarmasının ardından Mayıs 2008 itibarıyla de, haftada 3 sefer olmak üzere İstanbul-Halep uçuşlarını başlatmış bulunmaktadır. İstanbul-Şam arası uçakla 2 saat sürmektedir. İki ülkenin coğrafi yakınlığı? kara yolu, demir yolu ve deniz yolu ile ulaşımı da mümkün kılmaktadır. Kara yolu ulaşımında sınır illerimizden Suriye'nin önemli merkezlerine günlük otobüs seferleri düzenlenmektedir. TCDD'nin İstanbul Halep seferleri de bulunmakta olup? İstanbul Halep arası demir yolu ile 32 saat sürmektedir. Ancak demir yolu ile seyahatte bahar ayları tavsiye edilmektedir. KKTC Lazkiye arasında deniz otobüsü seferleri de 2007 yılı sonlarında başlatılmıştır.

7.4.Yerel Ulaşım Ağı

Ülke içi ulaşımında Suriye kara yollarının kapasitesinin son yıllarda geliştirildiği göze çarpmaktadır. Şehirlerarası kara yolu ulaşımı için önemli bir ulaşım vasıtası olan minibüsler, sefer sayısının sıklığı ve ucuzluğu dolayısıyla talep görmektedir. Trenler modern, ucuz ve dakiktir. Ancak tren istasyonları genellikle şehir dışındadır. Şam-Halep-Deir al Zour-Hasaki-Qamishle arasında ve Halep'ten Lazkiye Limanı'na tren seferleri yapılmaktadır. Suriye Havayolları'nın Şam, Halep,Qamishle, Lazkiye ve Deir al-Zour arası uçak seferleri bulunmaktadır.

Otomobil kiralama ücreti yüksek ve benzin pahalıdır. Şehir içi ulaşımında taksimetre ücretlerinin çok düşük olmasından dolayı sürücüler taksimetre açmak istememekte ve özellikle yabancılardan yüksek fiyat talep etmektedir. Bundan dolayı taksiye binmeden önce taksimetre açılması için ısrar edilmesi ya da sıkı bir pazarlık yapılması tavsiye edilmektedir.



7.5.Resmi Tatiller ve Çalışma Gün ve Saatleri

Suriye’de miladi takvim kullanılmakta olup, takvim yılı 1 Ocak-31 Aralık’tır. Resmi kurumların mesai günleri Cumartesi-Perşembe arası olup; çalışma saatleri 08.30-14-30’dur. Özel iş yerlerinde mesai saatleri Cumartesi-Perşembe günleri, yazın 10.00-22.00 arası, kışın 10.00-20.00 saatleri arasındadır. Bankalar pazartesi-Perşembe günleri 08.30-12,30, Pazar günü 10.00-12.30 saatleri arasında açıktır.

7.6.Haberleşme

Suriye’nin uluslar arası telefon kodu 963’tür. Türkiye’den Suriye’ye yapılacak aramalarda 00+963+alan kodu+telefon numarası şeklinde tuşlama yapılmaktadır. Suriye’nin telekomünikasyon altyapısında son yıllarda önemli gelişmeler sağlanmış olup? uluslararası görüşmelerde herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Ülkenin GSM alt yapısı da oldukça gelişmiştir ve mobil telefonlar yaygın olarak kullanılmaktadır.

7.7.Saat Farkı

GMT’den 2 saat ileri, Türkiye ile aynı zaman dilindedir.

7.8.Para Birimi

1 Suriye Lirası (SL)= 100 Kuruş

1 ABD \$= 46,58 SL (2008 Yılı)

7.9.Ölçü Birimi

Metrik ölçü sistemi kullanılmaktadır.

7.10.Sağlık Hizmetleri

Suriye’de sağlık hizmetleri pahalı olmasına rağmen hastanelerin donanımı ve kalitesi genellikle iyidir. Sağlık görevlileri çoğunlukla



Fransızca ya da İngilizce konuşmaktadır.

7.11.Elektrik

Elektrik 220 Volt AC olup, elektrik prizleri çift girişlidir.

Tablo 23 Suriye’de İş Yapma Prosedürleri(2008)

Şirket Kurma	
Prosedür Sayısı	7
Süre (Gün)	17
Maliye t(%Kişi Başına GSMH)	27,8
İnşaat İzni	
Prosedür Sayısı	26
Süre (Gün)	128
Maliyet(%Kişi Başına GSMH)	697
Vergi Oranı	
Toplam Vergi Oranı (karın%'si)	44
Kurumlar Vergisi Oranı	22
İthalat	
İthalat Dokümanları (sayı)	9
İthalat Süresi (gün)	21
İthalat Maliyeti (ABD\$,Konteyner Başına)	1625
Emlak Kaydı	
Prosedür Sayısı	4
Maiyet (emlak Bedelinin %'si)	28
Yatırımcıların Korunması	
Yatırımcının Korunması Endeksi	4,3/10

Kaynak: AYDIN, 2009



7.12.Yabancı İşçi Çalıştırma

Suriye’de çalıştırılacak yabancı işçilerin oranı toplam işgücünün % 10’unu geçememekte olup, bu işçilerin Suriye’de bulunmayan uzmanlık vasıflarını taşıması gerekmektedir. Ayrıca çalışma izni alınabilmesi için Suriye Emlak Bankası’na 2.000 Dolar teminat yatırılması? işveren için 100-500 Dolar ve işçi için yıllık toplam ücretin % 5’i oranında ödeme yapılması şarttır. Sosyal Güvenlik Kesintisi ise, işçi için % 7 ve işveren için % 17,1 (% 14 sosyal sigorta, % 3 iş kazası ve % 0,1 harç masrafları) olmak üzere aylık ücretin toplamda % 24’üdür. Asgari ücret 150-200 Dolar arasındadır.

7.13.Yatırım Maliyetleri

Motorinin litre fiyatı 50 Cent (25 SL), benzinin litre fiyatı 80 Cent (40 SL) civarındadır. LPG’nin 12 kg’si 6 Dolar’dır. Elektriğin kw/saat fiyatı ise 7 Cent’tir (1 ABD \$ = 46 SL ve 1 YTL = 36 SL). Girdi maliyetleri Türkiye’nin yaklaşık üçte biri düzeyindedir. Türk firmalarının yoğunlukla fabrika kurduğu Halep Organize Sanayi Bölgesi Sheikh Najjar’da arazi fiyatı 28 ABD\$/m²’dir. Ortalama inşaat maliyeti ise 140-150 ABD\$/m²’dir.

7.14.Serbest Bölgeler

Suriye’de toplam 7 adet serbest bölge bulunmaktadır. Bunlar Tartus Limanı, Lazkiye Limanı, Lazkiye, Halep, Adraa, Şam, Şam Uluslararası Havalimanı Serbest Bölgesi’dir. Detaylı bilgi için: <http://www.freezones.com.sy/english/> Serbest Bölgelere giren mallar için ithalat lisansı gerekmektedir. Bölgelere giren ve depolanan tüm mallar, yerel vergilerden muaftır. Ancak Suriye’deki serbest bölgeler, altyapı eksikliği ve yasal engellemeler gibi sorunlardan dolayı büyük üretim merkezleri haline dönüşememiştir.



8.TÜRKİYE-SURİYE BÖLGELER ARASI İŞBİRLİĞİ PROGRAMI

Türkiye–Suriye Bölgelerarası İşbirliği Programı (T-S BİP),Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki ekonomik, sosyal, kültürel ve bilimsel işbirliğini geliştirmek amacıyla; Gaziantep, Kilis ve Halep illerini ve bağlı ilçeleri kapsayacak şekilde, 2006 yılında başlatılmıştır. Programın toplam bütçesi; 10 milyon ABD Doları Türkiye tarafından, 10 milyon ABD Doları Suriye tarafından olmak üzere toplam 20 milyon ABD Doları’dır. Programın 1. fazı 2009 yılı sonunda tamamlanacak olup, prensipte daha yüksek bir bütçeyle 3 yıl daha uzatılması kararı alınmıştır.

Türkiye’de Devlet Planlama Teşkilatı Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü Program Yönetim Merkezi (PYM), programın icrasını sağlamaktadır. Gaziantep Valiliği’nin koordinasyonu ve Gaziantep Ticaret Odası’nın katkılarıyla Gaziantep ilinde kurulu Proje Koordinasyon Birimi (PKB) ise programın yerelde uygulamasını koordine etmektedir. Suriye’de Devlet Planlama Komisyonu (DPK) ve Halep Valiliği, programın icrasını sağlamakta, Halep ilinde kurulu birleşik Program Yönetim Merkezi ve Proje Koordinasyon Birimi (PKB) ise programın genelde ve yerelde uygulamasını koordine etmektedir. TS BİP, Türkiye-Suriye ikili işbirliğine katkı sağlayan, bölgedeki ekonomik gelişmeyi ve istihdamı artırıcı özellik taşıyan ve sürdürülebilirliği olan projelerin hayata geçirilmesi için gereken finansal desteği sağlayan bir programdır. Her iki ülke, kendi bölgesinden gelen projeleri finanse etmekte, valiliklere bağlı Proje



Koordinasyon Birimleri aracılığıyla uygulamayı koordine etmektedir.

Kamu Kurum ve Kuruluşları, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler, Sivil Toplum Kuruluşları ile Eğitim-Araştırma ve Teknik Danışmanlık Şirketleri, proje hazırlayarak finansman desteği alabilmektedir. Altyapı, teknik işbirliği ve kapasite geliştirme, girişimciliğin desteklenmesi, kültür ve turizm bileşenlerinde projeler hazırlanabilmektedir. PKB aracılığıyla, proje teklif çağrısı yapılarak, proje başvuruları alınmaktadır. Proje Seçim Komitesi (PSK), belge bütünlüğü sağlanan projelerin değerlendirmesini yapmaktadır. PSK tarafından seçilen projeler, Gaziantep Valiliği'nce Program Yönetim Merkezi (PYM)'ne gönderilmektedir. PYM, projeleri inceleyerek uygun görülenleri uygulama programlarıyla birlikte, Ulusal İzleme ve Yönlendirme Komitesi (UİYK)'nın onayına sunmaktadır. UİYK tarafından onaylanan projeler, Türkiye ve Suriye'de PYM tarafından nihai karar için Ortak İzleme ve Yönlendirme Komitesi'ne sunulmaktadır. Seçilen projelere ödenek tahsisi yapılarak projelerin uygulama sürecine geçilmekte ve uygulamalar Türkiye ve Suriye'deki PYM ve PKB tarafından izleme ve değerlendirmeye tâbi tutulmaktadır.

Şu ana kadar, Türkiye tarafında çıkılan 3 proje teklif çağrısı kapsamında toplam 55 adet projeye yaklaşık 8 milyon ABD Doları kaynak tahsisi gerçekleşmiştir. Suriye tarafında ise, 47 proje program kapsamında devam etmektedir. Hazırlanan bu faaliyet raporuyla Türkiye-Suriye Bölgelerarası İşbirliği Programı kapsamında, Türkiye'de yürütülen proje ve faaliyetlere ilişkin bilgiler verilmiştir.

8.1. Programın Misyonu

İki ülke planlama teşkilatları arasında imzalanan Anlayış Muhtırası kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap



Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki ekonomik, sosyal, kültürel ve bilimsel işbirliğini geliştirmek, kamu ve özel kuruluşların ikili işbirliğine katkı sağlayıcı projelerini desteklemektir.

8.2.Programın Vizyonu

Türkiye-Suriye Bölgelerarası İşbirliği Programı'nın vizyonu; sürdürülebilir bölgelerarası işbirliğinin artırılması ve gelişmenin sağlanması, istihdam, yaşam kalitesi ve verimliliğin artırılması için yüksek kalitede uzmanlığa sahip, ulusal ve uluslararası alanda adres gösterilen ve örnek alınan bir program olmaktır.

8.3.Programın Amaç ve Hedefleri

Programın temel amacı;

Türkiye-Suriye Bölgelerarası İşbirliği Programı kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki;

- Ekonomik
- Sosyal
- Kültürel
- Bilimsel işbirliğinin geliştirilmesidir.

Programın temel hedefleri;

Program kapsamında; Türkiye'de Gaziantep ve Kilis, Suriye'de Halep illerinde bulunan Kamu Kurum ve Kuruluşları, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sivil Toplum Kuruluşları ile Eğitim-Araştırma ve Teknik Danışmanlık Kuruluşlarının; belirtilen bileşen alanlarındaki ikili işbirliğine katkı sağlayan projelerini desteklemek, program kapsamında tahsis edilen kaynağın etkin, verimli ve program amaçlarına



uygun bir şekilde kullanılmasını sağlamak, desteklenen projelerin başarılı bir şekilde sonuçlanmasını, ikili işbirliğine olan katkılarının artmasını, iyi uygulama örneklerinin yaygınlaşmasını sağlamak ve bu bağlamda gerekli koordinasyonu yapmaktır.

8.4.Temel Kriterler ve Program Öncelikleri

Program kapsamında desteklenen projelerin seçiminde;

- Türkiye-Suriye ikili işbirliğine olan katkı,
- Program kapsamında belirlenen önceliklere uyum,
- Bölgedeki ekonomik gelişme ve istihdama olan etki,
- Sürdürülebilirlik,
- Yararlanıcı tarafından teklif edilen katkı payının oranı,

Temel kriterler olarak benimsenmiştir.

Program kapsamında öncelikli olarak;

- Altyapı,
- Teknik İşbirliği ve Kapasite Geliştirme,
- Girişimciliğin Desteklenmesi,
- Kültür ve Turizm, alanlarındaki projelere destek sağlanmaktadır.

Program, Türkiye’de Gaziantep ve Kilis, Suriye’de Halep illerinde bulunan;

- Kamu Kurum ve Kuruluşları,
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler,
- Sivil Toplum Kuruluşları,
- Eğitim-Araştırma ve Teknik Danışmanlık Kuruluşlarının, pro-



gram amaç ve öncelikleriyle uyumlu projelerine finansal destek sağlamaktadır. Program sürecince desteklenen projeler hakkında detaylı bilgi almak ve son gelişmeleri takip etmek için HYPERLINK "<http://www.projekoordinasyon.org>"www.projekoordinasyon.org internet sitesini ziyaret edebilirsiniz (Türkiye-Suriye Bölgeler Arası İşbirliği Programı, 2009)



9.GENEL DEĞERLENDİRME

Suriye ile olan dış ticaretimiz, uzun yıllar iki ülke arasında yaşanan siyasi gerginlikten dolayı olumsuz etkilenmesine rağmen, Türkiye'nin Suriye'ye ihracatında son yıllarda önemli artışlar kaydedilmiştir. 1 Ocak 2007'de yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması'nın (STA) olumlu etkileri hem 2007 hem de 2008 yılı verilerine yansımıştır. Nitekim, Suriye'ye ihracatımızda 2007 yılında % 31, 2008 yılında % 39,7 oranında artış yaşanmış, Türkiye lehine dış ticaret fazlası ise 2008 yılında % 13 oranında artmıştır. Küresel krize rağmen Suriye'ye ihracatımızın 2009 yılı Ocak-Nisan döneminde % 23,3 oranında artması da, bu olumlu trendin devam ettiğini göstermektedir. İki ülke arasındaki tarihi, kültürel ve coğrafi yakınlığın yanı sıra Türk mallarının Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin mallarına kıyasla aynı kalitede ve daha ucuz olması dolayısıyla Suriye pazarında tercih edilmesi; Suriye'ye ihraç edilen ürünlerin Suriye menşei kazandırılması halinde Büyük Arap Serbest Ticaret Alanı (GAFTA) çerçevesinde Arap ülkelere gümrük vergisiz girebilmesi; geçmiş yıllarda Filistin, Lübnan ve Irak'tan gerçekleşen göçler nedeniyle Suriye'de altyapı ve konut yatırımlarına ihtiyaç duyulması ve Türkiye'nin müteahhitlik sektöründe son yıllarda kazandığı deneyimleri bu alanda değerlendirme imkanının olması Suriye ile ticarete ülkemizin sahip olduğu başlıca avantajlardır. İki ülke arasındaki ticaretin kompozisyonu yıllar itibarıyla değişim göstermekte, ticarete konu madde sayısı gittikçe artmaktadır. İki ülkenin ekonomik ve ticari potansiyelleri değerlendirildiğinde Suriye'nin dış ticaret hacminin tamamının ülkemiz ile gerçekleşmesinin mümkün olduğu görülecektir. Birbirlerine rakip gibi görünen sektörlerde dahi (tarım ve tekstil vb.) iki



ülke ekonomisinin birbirini tamamlayıcı yönleri ağırlıktadır.

Türkiye'nin, Arap Dünyası ve Orta Doğu'ya ihracatında sınır kapısı konumunda olan Suriye ile ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi sonucunda, Türkiye'nin Orta Doğu ve Arap ülkelerinde kalıcı ve genişleyici bir pazar oluşturulmasına büyük katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Türkiye ile Suriye arasındaki ticaret hacminin kısa vadede artması için ise özellikle kamu alımlarına önem verilmelidir. Nitekim Suriye'de hala ihale yöntemiyle gerçekleştirilen kamu alımları önemli pay teşkil etmekte olup, Suriye'nin ihracatı arasında ilk sıralarda yer alan ürünler de kamu kuruluşlarının tekelindedir. Makine, oto yedek parça, inşaat malzemeleri ve çevre teknolojileri diğer potansiyel iş alanlarını oluşturmaktadır. Otelcilik, turizm, bankacılık, sigortacılık, reklamcılık gibi hizmetler sektöründe de ilerleyen yıllarda önemli gelişmelerin yaşanması ve büyük iş fırsatlarının doğması olasıdır. Diğer taraftan iki ülke arasında imzalanan STA'nın hizmetler sektörünü de kapsayacak biçimde genişletilmesi, tarım ürünleri ticaretindeki yasakların hafifletilmesi ve STA'nın uygulanması hususunda kurumlar arasındaki koordinasyonun artırılması? Suriye'de Türk bankalarının temsilciliklerinin açılması ve iki ülke arasında bankacılık anlaşması imzalanması ile iş adamlarımızın ödeme konusunda yaşadıkları sıkıntıların giderilmesi? iki ülke gümrüklerinin altyapılarının geliştirilerek bekleme sürelerinin kısaltılması? ve Suriye'de açılan kamu ihalelerinin işleyişinin standarda kavuşturulması halinde ikili ticaretin ve işbirliğinin geliştirilmesi mümkün görülmektedir.



10.YARARLI ADRESLER

Türkiye'nin Suriye'deki Temsilcilikleri

T.C. Şam Büyükelçiliği

Chare Ziad Ben Abi Soufian 5658

PB. 3738 Damascus/SYRIA

Tel: (00 963) 11 335 01 930, 335 01 940

Faks: (00 963) 11 333 92 43

Eposta: turkemb.damascus@mfa.gov.tr

Web: <http://sam.be.mfa.gov.tr>

Görev Bölgesi: (Halep Başkonsolosluğu görev çevresi;

Halep, Lazkiye, Derzor, Haseke, İdlip, Tartus, Rakka) hariç,

bütün Suriye

T.C. Şam Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

Al Jalaa Chare Ziad Bin Abu Soufian No: 5658

PB. 3995 Damascus/SYRIA

Tel: (00 963) 11 333 31 42

Faks: (00 963) 11 334 27 50

Eposta: dtsam@mail.sy

Web : www.musavirlikler.gov.tr



T.C. Şam Büyükelçiliği Kültür ve Tanıtma Müşavirliği

Adres: Rawda Square AlJala'a Avenue

Dawaji Building 1, Ebu Rummanah, Damascus/ SYRIA

Tel: (00 963) 11 334 69 70

Faks: (00 963) 11 334 69 70

Görev Bölgesi: Suriye, Lübnan, Ürdün, Irak

T.C. Halep Başkonsolosluğu

Rue Du Caire 234 Muhafazat PB. 293 Aleppo/SYRIA

Tel: (00 963) 21 264 99 670, 264 99 680, 266 10 40, 266 53 20

Faks: (00 963) 21 266 10 50

Eposta: turkcons.alep@mfa.gov.tr

Web: <http://halep.bk.mfa.gov.tr>

Görev Bölgesi: Halep, Lazkiye, Derzor, Haseke, İdlip,
Tartus, Rakka

Suriye'nin Türkiye'deki Temsilcilikleri

Suriye Arap Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği

Sedat Simavi Sok. No. 40

06550 Çankaya/ANKARA

Tel: (0 312) 440 96 5758,

440 17 21, 440 31 74, 440 31 43

Faks: (0 312) 438 56 09

Çalışma Saatleri: Pazartesi-Cuma 08.30-15.00



Suriye Arap Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu

Maçka Cad. Ralli Apt. No: 59 Kat: 3

Teşvikiye/İSTANBUL

Tel: (0 212) 232 71 10, 232 67 21, 225 48 41

Faks: (0 212) 230 22 15

Eposta: sar_c_ist@yahoo.com

Çalışma Saatleri : Pazartesi-Cuma 09.30-15.00

Görev Bölgesi: Bursa, İstanbul, İzmir.

Suriye Arap Cumhuriyeti Gaziantep Başkonsolosluğu

Kemal Köker Cad. Alleben Mah. No:16, GAZİANTEP

Tel: (0 342) 232 60 47, 232 39 37

Faks: (0 342) 232 39 38

Çalışma Saatleri : Pazartesi-Cuma 08.30-15.00

Görev Bölgesi: Adana, Adıyaman, Antalya, Batman,

Burdur, Gaziantep, Hatay, Isparta,

Kahramanmaraş, Kilis, Mardin, Mersin, Osmaniye

Siirt, Şanlıurfa.

Suriye Ticaret ve İrtibat Ofisi

Adres: İncilipınar Mah. Gaziantep Ticaret Odası

Şehitkamil/Gaziantep

Tel: 0 342 230 61 72

0 342 220 30 30 (dahili 112113)

Faks: 0 342 220 10 41

Eposta:info@suriyeticaretofisi.org,eberk@gto.org.tr

Web: www.suriyeticaretofisi.org



Bakanlıklar

Bakanlar Kurulu (Office of the Prime Minister)

Shahbandar St., Damascus

Tel: (00 963) 11 211 02 12, 222 10 00

Faks: (00 963) 11 223 33 73

Savunma Bakanlığı (Ministry of Defence)

Omayad Square, Damascus

Tel: (00 963) 11 777 07 00, 371 09 80, 372 09 36

Faks: (00 963) 11 441 75 46

Maliye Bakanlığı (Ministry of Finance)

Al Sabee Bahrat Square, Baghdad Street Damascus

Tel: (00 963) 11 221 96 00010203

Faks: (00 963) 11 222 47 01

Web: www.syrianfinance.org

Eğitim Bakanlığı (Ministry of Education)

Al Mazraa, Al Shahbandar Square Damascus

Tel: (00 963) 11 444 47 020304,444 48 00

Faks: (00 963) 11 442 04 35

Web: www.syrianeducation.org.sy/nstyle

Elektrik Bakanlığı (Ministry of Electricity)

Kwatli Street, Damascus

Tel: (00 963) 11 222 30 86, 222 96 54

Faks: (00 963) 11 222 36 86



KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Kültür Bakanlığı (Ministry of Culture)

Al Rawda, George Haddad Street Damascus

Tel: (00 963) 11 333 15 56, 333 86 33

Faks: (00 963) 11 332 08 04

Tarım Bakanlığı (Ministry of Agriculture & Agrarian Reform)

Sa'dallah Al Jaber Street Damascus

Tel: (00 963) 11 221 36 13, 222 25 13

Faks: (00 963) 11 224 40 7823

Web: www.syrianagriculture.org

Ekonomi ve Dış Ticaret Bakanlığı

(Ministry of Economy and Foreign Trade)

Maysaloun Street, Damascus

Tel: (00 963) 11 221 35 1415

Faks: (00 963) 11 222 56 95

Web: www.syrecon.org

Sağlık Bakanlığı (Ministry of Health)

Parliament St., Damascus

Tel: (00 963) 11 333 96 000102

Faks: (00 963) 11 222 30 85

Web: www.moh.gov.sy



KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Enformasyon Bakanlığı (Ministry of Information)

Mezzeh Autostrad, Dar al Ba'th Building Damascus

Tel: (00 963) 11 666 46 0001

Faks: (00 963) 11 662 00 52

Web: www.moi.gov.sy

İçişleri Bakanlığı (Ministry of Interiors)

Al Bahsah Street, Damascus

Tel: (00 963) 11 231 34 71, 231 39 71

Faks: (00 961) 11 232 48 35

Web: www.civilaffairmoi.gov.sy/sf04/index.php?lang=en

Sulama Bakanlığı (Ministry of Irrigation)

Fardoss St., Damascus

Tel: (00 963) 11 221 27 41, 222 14 00

Faks: (00 963) 11 332 06 91

Adalet Bakanlığı (Ministry of Justice)

EalNasre Street, Damascus

Tel: (00 963) 11 221 41 05

Faks: (00 963) 11 224 62 50

Sosyal Güvenlik ve Çalışma Bakanlığı

(Ministry of Social Affairs & Labour)

Al Salheyeh, Yousef Azmeh Square Damascus

Tel: (00 963) 11 221 03 55, 222 59 48

Faks: (00 963) 11 224 74 99



KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Yerel İdareler ve Çevre Bakanlığı
(Ministry of Local Administration and Environment)
Al Salheyeh, Damascus
Tel: (00 963) 11 222 26 0001020304
Faks: (00 963) 11 333 56 45
Web: www.mlaesy.org

İç Ticaret ve İaşe Bakanlığı
(Ministry of Supply & Internal Trade)
Al Salheyeh, Damascus
Tel: (00 963) 11 221 90 44, 221 92 41
Faks: (00 963) 11 221 98 03

Turizm Bakanlığı (Ministry of Tourism)
Kwatli Street, Barada Bank Damascus
Tel: (00 963) 11 221 01 22, 223 79 40
Faks: (00 963) 11 224 26 36
Web: <http://syriatourism.org>

Sanayi Bakanlığı (Ministry of Industry)
Maysaloun St., Damascus
Tel: (00 963) 11 223 18 34
Faks: (00 963) 11 223 10 96
Web: www.syrianindustry.org



KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Yüksek Öğretim Bakanlığı (Ministry of Higher Education)

Mezzeh Gamarik Square, PB. 9251, Damascus

Tel: (00 963) 11 211 98 65, 211 99 6162

Faks: (00 963) 11 212 89 19

Eposta: mhe@shem.net

Web: www.mhe.gov.sy

Dış İlişkiler Bakanlığı (Ministry of Foreign Affairs)

Muhajereen, Shore Avenue, Damascus

Tel: (00 963) 11 333 12 0004,

333 72 00

Faks: (00 963) 11 332 06 86

**Petrol ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı
(Ministry of Oil & Mineral Resources)**

Adawi, Insha'at

Tel: (00 963) 11 444 56 10/445 16 24

Faks: (00 963) 11 445 77 86

Ulaştırma Bakanlığı (Ministry of Transportation)

Al Jalaa's Street, Noora, Damascus

Tel: (00 963) 11 331 68 40

Faks: (00 963) 11 333 21 72, 332 33 17

Eposta: mintrans@ net.sy

Web: www.mot.gov.sy



Haberleşme Bakanlığı (Ministry of Communications)

Abed Street, Opposite of Parliament, Damascus

Tel: (00 963) 11 332 08 07

Faks: (00 963) 11 224 64 03

Eposta: admin@moct.gov.sy

Web: www.moct.gov.sy

İmar ve İskan Bakanlığı

(Ministry of Construction and Building)

Sa'dallah alJaberi Street in Front of the Mail Center, Damascus

Tel: (00 963) 11 222 35 95, 222 79 66, 222 31 9697

Faks: (00 963) 11 221 52 43

Vakıflar Bakanlığı (Ministry of Al Awkaf Rukeneddin)

Tel: (00 963) 11 441 90 79/80

Diğer Resmi Kurumlar

Yatırım Ofisi (Syrian Investment Office)

Baghdad St., Damascus

Tel: (00 963) 11 441 04 48, 441 20 39

Faks: (00 963) 11 442 81 24

Web: www.investinsyria.org

Suriye Merkez Bankası (Central Bank of Syria)

Place du 17 Avril, Damascus

Tel: (00 963) 11 221 68 02, 221 26 42

Faks: (00 963) 11 224 83 29

Eposta: info@bcs.gov.sy

Web: www.banquecentrale.gov.sy/index.html



KARACADAĞ KALKINMA AJANSI

Suriye Arap Haber Ajansı (Syrian Arab News Agency)

PB. 2661, Damascus

Tel: (00 963) 11 212 97 02

Faks: (00 963) 11 222 42 92, 222 03 65, 222 82 24, 222 82 65

Eposta: sanagm@sana.sy,

Chifeeditor@sanasyria.com, Publicrelation@sana.sy

Web: www.sanasyria.com

Gümrük Genel Müdürlüğü

(General Directorate of Customs)

Palestine St., P.O. Box 329 Damascus

Tel: (00 963) 11 221 59 00 / 221 59 01

Faks: (00 963) 11 221 57 51

Arap Reklamcılık Organizasyonu

(Arab Advertising Organization)

Moutanabbi St, PB. 2842 Damascus

Tel: (00 963) 11 222 52 19/20/21

Ticaret ve Sanayi Odaları

Suriye Ticaret Odaları Birliği

(The Federation of the Syrian Chambers of Commerce)

Mousa Bin Nosair St. PB. 5909

Damascus/SYRIA

Tel: (00 963) 11 333 73 44

Faks: (00 963) 11 333 11 27

Eposta:syrtrade@mail.sy

Web: www.fedcommsyr.org



Şam Ticaret Odası (Damascus Chamber of Commerce)

PB. 1040, Damascus/SYRIA
Tel: (00 963) 11 223 23 48/60
Faks: (00 963) 11 222 58 74
Web: www.dccsy.com

Şam Sanayi Odası (Damascus Chamber of Industry)

Tel: (00 963) 11 221 50 42
Faks: (00 963) 11 224 59 81
Eposta: dci@mail.sy
Web: www.dcisyrria.org

Halep Ticaret Odası (Aleppo Chamber of Commerce)

PB. 1261, Aleppo/SYRIA
Tel: (00 963) 21 338 236
Faks: (00 963) 21 624 434
Web: www.aleppochamber.com

Halep Sanayi Odası (Aleppo Chamber of Industry)

PB. 1859, Aleppo/SYRIA
Tel: (00 963) 21 362 20 33
Faks: (00 963) 21 362 00 40
Eposta: info@aleppocoi.org
Web: www.aleppocoi.org



Homs Ticaret ve Sanayi Odası

(Homs Chamber of Commerce and Industry)

PB. 440, Homs/SYRIA

Tel: (00 963) 31 229 440

Faks: (00 963) 31 224 247

Web: www.homschamber.org

Lazkiye Ticaret ve Sanayi Odası

(Lattakia Chamber of Commerce and Industry)

8 March Street, Lattakia/SYRIA

Tel: (00 963) 41 47 95 3031

Faks: (00 963) 41 47 85 26

Eposta: lattakia@chamberlattakia.com

Web: www.chamberlattakia.com

Hama Ticaret ve Sanayi Odası

(Hama Chamber of Commerce and Industry)

PB. 147, Hama/SYRIA

Tel: (00 963) 33 233 304

Faks: (00 963) 33 223 910

Web: www.hamachamber.com



Suriye Ekonomisi ile İlgili Faydalı Web Adresleri

Suriye Avrupa İş Merkezi

www.sebcsyria.org

Arap Bankalar Birliği

www.uabonline.org

Kamu Uluslararası Fuar ve Sergi İdaresi

www.peife.gov.sy

Syria News

www.syrianews.com

Syria Today

www.syriatoday.com/pkg05

The Syria Report

www.syriareport.com

Syrian Studies Association

www.ou.edu/ssa

www.syrianet.com

www.syriaonline.com

www.madeinsyria.com

www.syriagate.com

www.visitsyria.com

http://islamseek.com

www.syriaguide.com

www.golansyria.org

www.syriadaily.com

www.cafesyria.com

www.ameinfo.com



KAYNAKÇA

AYDIN,İ.(2009). Suriye Arap Cumhuriyeti Ülke Raporu, İGEME: Ankara.

AYDIN,İ ve DİĞERLERİ.(2009).Suriye Ülke Raporu,İGEME:Ankara

CIA; (2010), The World Factbook,
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>
23.03.2010.

Dış Ticaret Müsteşarlığı.(2009).Suriye Ülke Profili, Anlaşmalar Genel
Müdürlüğü: Ankara.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu.(2010).Suriye Ülke Bülteni,
http://www.deik.org.tr/Pages/TR/DEIK_BultenDetay.aspx?bDetId=96&IKID=10
23.03.2010

International Trade Center; (2009), TradeMap
http://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx 23.03.2010

Syria Central Bureau of Statistics; (2009), Tourism,Culture&Information,
<http://www.cbssyr.org/yearbook/2009/chapter8-EN.htm> 23.03.2010.

TÜİK; (2010), Ülkelere Göre Dış Ticaret,
http://tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=12&ust_id=4, 23.03.2010.

Türkiye-Suriye Bölgeler Arası İşbirliği Programı; (2009), 2006-2009
Faaliyet Raporu,
<http://www.projekoordinasyon.org/tr/yayinlar/faaliyet-raporu-06-09.pdf>,
24.03.2010